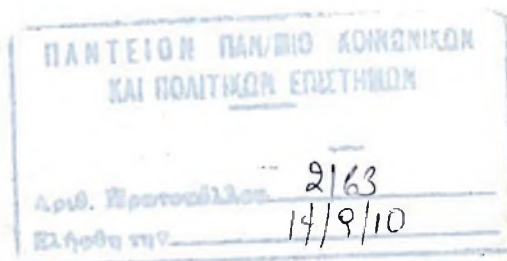

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ: ΤΜΗΜΑ «ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

ΤΟ ΝΕΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ: Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ
ΝΑΤΟ – ΕΕ. ΚΟΙΝΗ Ή ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΔΡΑΣΗ;

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ

Στέφανος Σαρρής

A.M.: 1208 M 051

Αθήνα 2010

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	5
1.1 Η πορεία του ΝΑΤΟ μεταπολεμικά	5
1.2 Η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	10
1.3 Η εξέλιξη της σχέσης ΝΑΤΟ – ΕΕ έως σήμερα	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΝΑΤΟ 1991 ΚΑΙ 1999 – ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΕΟ ΔΟΓΜΑ 2010	28
2.1 Τα Στρατηγικά Δόγματα ΝΑΤΟ 1991 και 1999	28
2.2 Οι πρόσφατες εξελίξεις στο ΝΑΤΟ	31
2.3 Το Νέο Στρατηγικό Δόγμα του ΝΑΤΟ	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ. ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	42
3.1 Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΣΑ)	42
3.2 Οι πρόσφατες εξελίξεις στην ΕΕ	46
3.3 Η Συνθήκη της Λισαβόνας	52
3.4 Τάσεις και Προοπτικές στην ΕΕ	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΧΩΡΕΣ – «ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ» ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΝΑΤΟ - ΕΕ	59
4.1 Γαλλία – Γερμανία – Βρετανία	59
4.2 Ρωσία	62

4.3 ΗΠΑ	65
4.4 Τουρκία – Κύπρος – Ελλάδα	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΝΑΤΟ – ΕΕ	71
5.1 Διαμόρφωση της πραγματικότητας	71
5.2 Η συνεργασία ΝΑΤΟ – ΕΕ: Μαζί ή Ξεχωριστά;	76
5.3 Προτάσεις Πολιτικής	79
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	99
«Α» Σύντομη επισκόπηση μελών ΝΑΤΟ	A-1
«Β» Σύντομη επισκόπηση μελών ΕΕ	B-1
«Γ» Κοινά Μέλη ΝΑΤΟ και ΕΕ	Γ-1
«Δ» Επιτροπή των Εμπειρογνομώνων ΝΑΤΟ	Δ-1
«Ε» Αποστολές ΕΕ ανά τον κόσμο	E-1
«ΣΤ» Αποστολές ΝΑΤΟ ανά τον κόσμο	ΣΤ-1

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

ACO:	Allied Command Operations (NATO)
ACT:	Allied Command Transformation (NATO)
Β' ΠΠ:	Β' (Δεύτερος) Παγκόσμιος Πόλεμος
BG:	Battle Group (EU)
ΓΓ:	Γενικός Γραμματέας
CIMIC:	Civil-Military Cooperation
CJTF:	Combined Joint Task Forces
CPCC:	Civillan Planning and Conduct Capability (EU)
ΔΕΕ:	Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΑΚ:	Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα
ΕΔ:	Ένοπλες Δυνάμεις
ΕΕ:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ:	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΚΑΧ:	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΟΚ:	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΑΑ:	Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΕΣΑ:	Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας
ΕΣΣΔ:	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΕΤΑΑ:	Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Άμυνας και Ασφάλειας
ΕCAP:	European Capabilities Action Plan
EDA:	European Defence Agency
ESDI:	European Security Defence Identity
ΗΕ:	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

IMS: International Military Staff

IS: International Staff

Κ-Μ: Κράτος Μέλος

ΚΕΠΑΑ: Κοινή (Ευρωπαϊκή) Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

ΚΕΠΠΑ: Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική και Πολιτική Άμυνας

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικός Οργανισμός

MC: Military Committee

MS: Military Staff

NAC: North Atlantic Council

NATO: NATO Treaty Organisation

NRC-MR: NATO-RUSSIA Council Military Representatives

NRF: NATO Response Force

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΜΚ: Όπλα Μαζικής Καταστροφής

ΠΓΔΜ: Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας

PfP: Partnership for Peace

PSC: Political and Security Committee (EU)

ΣΑ: Συμβούλιο Ασφάλειας (ΟΗΕ)

ΣΑ/ΣΕΒΑΣ: Στρατιωτικός Αντιπρόσωπος Στρατιωτικής Επιτροπής
Βορειο-Ατλαντικού Συμφώνου

ΣΤΛ: Συνθήκη της Λισαβόνας

ΨΠ: Ψυχρός Πόλεμος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το NATO ιδρύθηκε το 1949 μετά το τέλος του Β'ΠΠ, από 12 αρχικά μέλη, για την αντιμετώπιση της αναδυόμενης Σοβιετικής απειλής. Θεμελιώδης ρόλος του ήταν εξ' αρχής, όπως και παραμένει σήμερα με 28 συνολικά χώρες, η διασφάλιση της ελευθερίας και της ασφάλειας των Κ-Μ του, με πολιτικά και στρατιωτικά μέσα, η διαχείριση των κρίσεων και η εδραίωση της ειρήνης. Όταν η Σοβιετική απειλή απομακρύνθηκε με τη διάλυση της ΕΣΣΔ το 1991, η Συμμαχία προσαρμόστηκε στην αναδυόμενη μεταψυχροπολεμική τάξη. Αυτό το κατάφερε αναπτύσσοντας κατάλληλα Στρατηγικά Δόγματα¹ (1991 και 1999), συνεργαζόμενο με ή εισάγοντας νέα μέλη, αναδιοργανώνοντας τις στρατιωτικές δομές του και στέλνοντας στρατεύματα σε μακρινά θέατρα επιχειρήσεων. Συνεπώς, ενώ πολλοί βιάστηκαν να προβλέψουν ότι μετά τη Σοβιετική απειλή ερχόταν το τέλος του NATO, αντίθετα, το NATO έδειξε ικανότητα να προσαρμόζεται στο μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον. Πάντως έως σήμερα, θεωρείται ως η πιο σημαντική πολιτικο-στρατιωτική συμμαχία στην ιστορία των Διεθνών Σχέσεων.

Η σύγχρονη ευρωπαϊκή περιπέτεια ξεκίνησε τη δεκαετία του 1950 από μόλις 5 κράτη για να φθάσει σήμερα στις 27 χώρες της ΕΕ. Αποτελείτο μετά τη δεκαετία του 1950 από Κ-Μ, των οποίων ο πληθυσμός ήταν λιγότερο από 100 εκατομμύρια για να αγγίζει σήμερα περίπου τα 500 εκατομμύρια. Είχε ως βασική αφετηρία τρεις Συνθήκες: του Άνθρακα – Χάλυβα, της Ατομικής Ενέργειας και τη Συνθήκη που αφορά στην Οικονομική Ένωση και πορεύθηκε μέσα από διαδοχικές τάσεις και δυναμικές. Ειδικά τα τελευταία 20 χρόνια, εξελίχθηκε μέσα από το Μάαστριχτ (1992), το Άμστερνταμ (1997), τη Νίκαια (2000), την ιστορική στιγμή της ΟΝΕ (2002) και τέλος την επικύρωση και εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας (2009).

Η ΕΕ είναι πλέον ένας διεθνής δρων με εμφανή χαρακτηριστικά εξωτερικής πολιτικής και διακυβερνητικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η προσπάθειά της για «στρατιωτικοποίηση» μέσω της ΕΠΑΑ (πλέον ΚΕΠΑΑ με τη ΣΤΛ)², την οδηγεί στην εγκατάλειψη της δεδηλωμένης της ταυτότητας, ως μία

¹ Η ακριβής μετάφραση του όρου Strategic Concept είναι «Στρατηγική Αντίληψη», όμως επιλέγεται το πιο αντιπροσωπευτικό (της ισχύος και της σημασίας του όρου) «Στρατηγικό Δόγμα», το οποίο και συναντάται περισσότερο.

² Πλήρης πίνακας συντημήσεων παρατίθεται στην αρχή της εργασίας, μετά τον πίνακα περιεχομένων.

κανονιστική δύναμη στις Διεθνείς Σχέσεις. Συνεπώς, τίθεται το ερώτημα εάν, από τη μία, οι ευρωπαϊκές προσπάθειες προαγωγής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και της εφαρμογής των νόμων και από την άλλη, οι αντίστοιχες της αύξησης του ρόλου της ΕΠΑΑ στις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης και post-conflict state-building, είναι συμβατές μεταξύ τους. Η εκτίμηση είναι ότι και οι δύο αυτές πολιτικές έχουν αναπτυχθεί από την ΕΕ με συνοχή και με μία κατανοητή από τους μελετητές των Διεθνών Σχέσεων, προσέγγιση.

Οι δύο οργανισμοί, NATO και ΕΕ, έχουν συνεισφέρει από την ίδρυσή τους, στη διατήρηση και ενίσχυση της ασφάλειας και της σταθερότητας στη Δυτική Ευρώπη, ενώ στη νεώτερη ιστορία τους, αυτό λαμβάνει χώρα στην ευρύτερη Ευρωπαϊκή περιοχή, ακόμη και πολύ πιο μακριά από αυτήν, μάλλον πλέον παγκόσμια. Το NATO, ως μία ισχυρή πολιτική και στρατιωτική συμμαχία, έχει προσπαθήσει να επεκτείνει και να ενισχύσει αυτή την κατάσταση ασφάλειας με τη διεύρυνσή του, αλλά και με τη δημιουργία συνεταιρισμών με τρίτες χώρες. Η ΕΕ από την άλλη, έχει δημιουργήσει μία κατάσταση σταθερότητας με την πρόοδο των μελών της σε οικονομικά θέματα, στη διαδικασία της πολιτικής ενοποίησης, αλλά και στην ασφάλεια επίσης, με τη διεύρυνσή της σε μέλη αλλά και σε δραστηριότητες μη στρατιωτικής και στρατιωτικής φύσης. Οι παράλληλες πορείες των δύο οργανισμών, νομοτελειακά θα συνέκλιναν και θα συναντιόνταν, αφού στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, τα μέλη τους, όπως και οι αρχές στις οποίες βασίζονται και εφαρμόζουν, αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά.

Έως το 2000 δεν υπήρχε οποιοσδήποτε επίσημος δεσμός μεταξύ NATO και ΕΕ, με τη ΔΕΕ να αποτελεί κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 το μέσο συνεργασίας μεταξύ του NATO και των χωρών της Ευρώπης, που αναζητούσαν μία πιο ισχυρή ευρωπαϊκή ασφάλεια και ταυτότητα εντός του NATO. Οι επαφές και η συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών άλλαξε άρδην το 1999, όταν η ΕΕ με αφορμή κυρίως τις συγκρούσεις στα Βαλκάνια, αποφάσισε να αναπτύξει την ΕΠΑΑ, σε συνεργασία όμως με το NATO, αναλαμβάνοντας την ευθύνη των περισσότερων λειτουργιών της ΔΕΕ.

NATO και ΕΕ ξεκίνησαν την ανάπτυξη του απαραίτητου πλαισίου συνεργασίας, το οποίο κατέληξε στην κοινή μεταξύ των δύο οργανισμών διακήρυξη της ΕΠΑΑ και τη συμφωνία Berlin Plus (2003), που με τη σειρά της προσέφερε πρόσβαση στα Νατοϊκά μέσα και δυνατότητες για στρατιωτικές επιχειρήσεις από την ΕΕ. Οι εξελίξεις αυτές είχαν πλέον θέσει τις βάσεις για την περαιτέρω συνεργασία NATO – ΕΕ, κατ' αρχάς στη

διαχείριση κρίσεων στα Δυτικά Βαλκάνια, στη συνέχεια ευρύτερα, καθώς και στην ανάπτυξη της συνεργασίας σε άλλα θέματα.

Όπως όμως ήταν φυσικό στην πορεία αυτή υπήρξαν διαφωνίες και προβλήματα, που έως και σήμερα δρουν ως ανασταλτικοί παράγοντες για την ουσιαστική και αποτελεσματική προσέγγιση και συνεργασία των δύο οργανισμών. Για αυτό το λόγο, οι σχέσεις του NATO με την ΕΕ είναι από τα σημαντικά ζητήματα, που συζητώνται στην αναθεωρητική διαδικασία των Κ-Μ του NATO για το Νέο Στρατηγικό Δόγμα της Ατλαντικής Συμμαχίας. Η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού επανακαθορίζεται με την ανάπτυξη από την πλευρά της ΕΕ ανεξάρτητων κριτηρίων και δυνατοτήτων στην ασφάλεια και την άμυνα, σύμφωνα και με την εκπεφρασμένη Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, όπως αυτή έχει εφαρμοσθεί έως σήμερα και συνεχώς εξελίσσεται, μετά και την εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας.

Οι προσπάθειες του NATO να προσαρμοσθεί στα νέα δεδομένα του 21^{ου} αιώνα, αν και το διατήρησαν στον πρωταγωνιστικό του ρόλο, δεν υπήρξαν τόσο πετυχημένες όσο προβλέφθηκε, ενώ η διατλαντική σχέση έχει υποστεί τις επιπτώσεις διαφωνιών και εμποδίων στη συνεργασία. Τα επόμενα χρόνια θα είναι ιδιαίτερα κρίσιμα για το NATO και τους ευρωατλαντικούς δεσμούς. Το Αφγανιστάν, η Ρωσία και τα ενεργειακά θα διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο. Οι Ευρωπαίοι πρέπει να συνεισφέρουν περισσότερο στις διευρυμένες αποστολές της Συμμαχίας, όμως με τους τρέχοντες αμυντικούς προϋπολογισμούς είναι μάλλον αδύνατο.

Η τρέχουσα αναθεωρητική διαδικασία του Στρατηγικού Δόγματος του NATO, σε συνδυασμό πιθανώς με μία συνακόλουθη αντίστοιχη διαδικασία στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, είναι δυνατό να δημιουργήσουν την αναγκαία δυναμική για πιο ρεαλιστική αντιμετώπιση και επανακαθορισμό της σχέσης NATO – ΕΕ.

Το βασικό επιχείρημα της εργασίας είναι ότι η σχέση μεταξύ NATO και ΕΕ θα πρέπει να κατευθυνθεί σε μία συνεργασία, στην οποία οι δύο οργανισμοί θα εκμεταλλευθούν από κοινού τα «δυνατά» σημεία τους, με σκοπό το βέλτιστο αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα υποστηρίζεται, ότι το NATO έχοντας αδιαμφισβήτητη εμπειρία και υπεροχή στα στρατιωτικά μέσα και υποθέσεις και έχοντας αντιληφθεί ότι τα σύγχρονα θέατρα επιχειρήσεων απαιτούν πλέον και συνδυασμό μη στρατιωτικών μέσων και πλεονεκτημάτων, απαιτείται να «δώσει χώρο» στην ΕΕ στον τομέα των μη στρατιωτικών υποθέσεων. Με τη σειρά της η ΕΕ, έχοντας αποκτήσει ένα περιορισμένο

στρατιωτικό σκέλος, αρκετά επιχειρησιακό έως σήμερα και απαραίτητο για ένα διεθνή δρώντα όπως η ΕΕ, θα πρέπει να προσανατολίσει τη συνεργασία της με το ΝΑΤΟ, στην εκμετάλλευση της εμπειρίας της στις μη στρατιωτικές της δυνατότητες και υποθέσεις. Ένα τέτοιο «μοντέλο» συνεργασίας θα εμποδίσει τις επικαλύψεις και επαναλήψεις (duplication) της προσπάθειας και των μέσων και θα ωφελήσει από κοινού στα πολλαπλά διεθνή «μέτωπα», τους δύο οργανισμούς.

Το ανωτέρω επιχείρημα υποστηρίζεται ξεκινώντας με μία σύντομη ιστορική επισκόπηση των δύο οργανισμών και της εξέλιξης της σχέσης ΝΑΤΟ – ΕΕ μεταπολεμικά έως σήμερα και εξετάζοντας συνοπτικά τα Στρατηγικά Δόγματα του ΝΑΤΟ (1991, 1999) και την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, θεωρώντας αυτά ως τα θεμελιώδη κείμενα χάραξης στρατηγικής των δύο οργανισμών. Στη συνέχεια, εξετάζεται η προοπτική της σχέσης τους, με τα σημερινά δεδομένα και εξελίξεις, αλλά και με βάση τις εθνικές στρατηγικές των σημαντικότερων χωρών, που αποτελούν παράγοντες στη σχέση των δύο οργανισμών. Τέλος, γίνεται αναφορά στη διαμορφούμενη σημερινή πραγματικότητα, όπως αυτή αποτυπώνεται με βάση το υπό έκδοση νέο Στρατηγικό Δόγμα του ΝΑΤΟ (2010) και τις αντίστοιχες ζυμώσεις στην ΕΕ μετά και την εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας (Δεκέμβριος 2009).

Από την ανάλυση συνολικά προκύπτουν αρκετά συμπεράσματα, προσανατολισμένα στο κεντρικό επιχείρημα της εργασίας, ενώ παρατίθεται ένας αριθμός προτάσεων, που είναι δυνατό να δρομολογηθούν προς υλοποίηση, εφόσον υπάρξει η απαραίτητη για αυτό, πολιτική κατ' αρχάς, συναίνεση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1.1 Η πορεία του ΝΑΤΟ μεταπολεμικά

Τα πρώτα μέλη του ΝΑΤΟ ήταν οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία, το Βέλγιο, η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Δανία, η Ισλανδία, η Ιταλία, η Νορβηγία και η Πορτογαλία³. Με βάση το Σύμφωνο της Ουάσινγκτον, οι συμβαλλόμενες χώρες αναλαμβάνουν την υποχρέωση (σύμφωνα με τις διατάξεις του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών) να διαφυλάσσουν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και να προάγουν την ευημερία και τη σταθερότητα στην περιοχή του Βορειοατλαντικού Συμφώνου. «Το Σύμφωνο επιβεβαιώνει τη σημασία της οικονομικής και κοινωνικής προόδου, ενώ ταυτόχρονα υιοθετεί πολιτική ασφάλειας, που βασίζεται στο δικαίωμα της συλλογικής Άμυνας» (Χρήστου 2001, 156).

Μετά τη λήξη του Β' ΠΠ και κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ στήριξαν την ανόρθωση του μη κομμουνιστικού τμήματος της Ευρώπης (δηλ. του δυτικού) με οικονομική βοήθεια και με την αποτρεπτική τους ικανότητα μέσω του ΝΑΤΟ, ως περιφερειακός οργανισμός ασφάλειας με αμυντικό προσανατολισμό και έναντι ενός σαφούς εχθρού, του υπό σοβιετική ηγεσία Συμφώνου της Βαρσοβίας. Η περίοδος του ΨΠ ήταν μία εποχή ευρωατλαντικής συσπείρωσης εναντίον της υπερδύναμης ΕΣΣΔ και των συμμάχων της, εδρασμένης σε γερά γεωπολιτικά θεμέλια, μέσω των οποίων ενσωματώθηκε και πολλακίς χειραγωγήθηκε η ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια, κεφαλαιοποιώντας τα γεωστρατηγικά οφέλη και προοπτική των ΗΠΑ. Το πρόβλημα διαχείρισης αλληλοσυγκρουόμενων απόψεων μεταξύ των μελών της Συμμαχίας, ήταν ένα πρόβλημα που εμφανιζόταν, όμως η απειλή της Σοβιετικής ένωσης και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας δρούσαν ως παράγοντες πειθάρχησης των μελών του ΝΑΤΟ.

Η Ατλαντική Συμμαχία λειτούργησε αρμονικά κατά τις περιόδους, που υπήρχαν εντάσεις με το αντίπαλο δέος. Προβλήματα στις σχέσεις μεταξύ των μελών παρουσιάζονταν όταν επικρατούσε ύφεση. Γενικότερα υπήρξαν διαμάχες μεταξύ των συμμάχων σε θέματα στρατηγικής, όμως κανένα κράτος δεν αμφισβήτησε την

---

³ Σύντομη επισκόπηση των μελών του ΝΑΤΟ, όπως παρουσιάζεται στο Παράρτημα «Α».

αμερικανική πρωτοκαθεδρία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, που μπορούν αντιπροσωπευτικά και χρονολογικά ανά δεκαετία να αναφερθούν, είναι:

α. Οι ευρωπαϊκές διαφωνίες κατά τη δεκαετία του 1960, για την αμερικανική υιοθέτηση του δόγματος της ευέλικτης ανταπόδοσης αντί της μαζικής πυρηνικής ανταπόδοσης και η αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος το 1966. Η κίνηση αυτή, εάν όχι ακραία ήταν το λιγότερο τολμηρή, αφού παρά τις διαφωνίες τους τα μέλη, πάντοτε έβρισκαν συμβιβαστική λύση, λόγω της απειλής του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Συγκεκριμένα, σημειώθηκε κρίση εντός του NATO (αλλά και επιπλοκές στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση), αφού ήρθαν αντιμέτωπες Αμερικανικές και Γκωλικές απόψεις επί της διατλαντικής σχέσης με κύριες αντιπαραθέσεις τις παγκόσμιες φιλοδοξίες της Αμερικανικής πολιτικής και την «πυρηνική συμμαχία» από τη μία και τη «μεγαλοπρέπεια», που καλλιεργήθηκε από τον Γκωλισμό (Gaullism), από την άλλη.

β. Τη δεκαετία του 1970, η εξωτερική πολιτική Νίξον – Κίσιγκερ, που εστίασε στην παγκόσμια ισορροπία ισχύος και στην κυριαρχία των 2 υπερδυνάμεων περιθωριοποίησε και περιόρισε την Ευρωπαϊκή προβολή, παρουσιάζοντάς την εξαρτημένη και αδύναμη.

γ. Κατά τη δεκαετία του 1980, από τις ΗΠΑ και από την τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα, υπήρξαν εσωτερικές διεργασίες με αποκλίσεις (1982-83, Euro-missiles crisis), αφού ο τότε αντιπρόεδρος Μπους, ο πρεσβύτερος ανακοίνωσε ότι: «είμαστε οι ηγέτες του ελεύθερου κόσμου και ξεκινάμε να ενεργούμε ως τέτοιοι» και τους Ευρωπαίους να διαδηλώνουν στην απειλητική φύση των Αμερικανικών πολιτικών (Smith 2004).

Η επιρροή των ΗΠΑ ήταν πάντα καθοριστική στις διατλαντικές σχέσεις και ειδικότερα στο πλαίσιο του NATO. Όταν η ατζέντα της Συμμαχίας περιέλαβε και διεθνή θέματα (προς το τέλος του ΨΠ) «δημιούργησε αρκετά προβλήματα στις σχέσεις Ευρώπης – ΗΠΑ, καθώς οι Ευρωπαίοι δεν ήταν διατεθειμένοι να συμπαραταχθούν με την αμερικανική εξωτερική πολιτική σε περιοχές, όπως η Λατινική Αμερική και η Μέση Ανατολή. Από την άλλη πλευρά, οι Ευρωπαίοι κατηγορούσαν τους Αμερικανούς, ότι ενώ επιζητούσαν την ευρωπαϊκή συμπαράσταση σε διεθνή θέματα, οι ίδιοι απέφευγαν τις διαβουλεύσεις με τους εταίρους τους, σε θέματα όπως οι διαπραγματεύσεις για τον έλεγχο των εξοπλισμών με τη Σοβιετική Ένωση» (Αρβανιτόπουλος 2000, 146-147).

Γεγονός όμως είναι ότι, όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, παρά τις διαφωνίες, έως το τέλος του ΨΠ η απειλή του αντίπαλου δέους συσπείρωνε τα μέλη της Συμμαχίας και δεν τέθηκε ποτέ θέμα αμφισβήτησης της αμερικανικής ηγεσίας, ενώ οι στρατηγικές προσεγγίσεις επηρεάζονταν σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό από το αντίστοιχο αμερικανικό στρατηγικό δόγμα, που έδινε έμφαση στις αρχές του φιλελεύθερου δημοκρατικού διεθνισμού (Noetzel 2009, 213).

Το Νοέμβριο του 1989 το τείχος του Βερολίνου «άνοιξε» και 11 μήνες αργότερα η Γερμανία ενοποιήθηκε. Τον Απρίλιο του 1991 το σύμφωνο της Βαρσοβίας διαλύθηκε και το Δεκέμβριο του ίδιου έτους ακολούθησε η Σοβιετική Ένωση. Μέσα λοιπόν σε δύο χρόνια οι κεντρικοί παράγοντες δημιουργίας του NATO εξαφανίστηκαν. Υπήρξαν ερωτήματα ως προς την απαίτηση συνέχισης ύπαρξης του NATO, λόγω της εξαφάνισης της Σοβιετικής απειλής, αλλά και από το γεγονός ότι οι συγκρούσεις τοπικού κυρίως χαρακτήρα στην Κ.Α. Ευρώπη έδειξαν μία αμφισβητούμενη δυνατότητα των ευρωπαϊκών θεσμών, αλλά και του NATO να τις διαχειριστούν. Το NATO έπρεπε να αναπροσαρμόσει τη στρατηγική του. Αναγνωρίζοντας ότι το ενδεχόμενο μίας μείζονος επίθεσης κατά των μελών του είχε πλέον απομακρυνθεί, όπως και ότι το θέμα της ασφάλειας δεν στηριζόταν πια αποκλειστικά στον παράγοντα της στρατιωτικής ισχύος, αλλά και σε πολιτικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, επιχείρησε μία ευρύτερη προσέγγιση της μετα-ψυχροπολεμικής πολιτικής ασφάλειας.

Σε αυτή την προσπάθεια του NATO, οι ευρωατλαντικές σχέσεις συνέχισαν να επηρεάζουν ουσιαστικά τις ισορροπίες εντός του οργανισμού, καθώς και τον προσανατολισμό του στο διεθνές περιβάλλον. Ο ρόλος του, όπως επανακαθορίστηκε μεταψυχροπολεμικά, βασίστηκε ουσιαστικά στις διελκυστίνδες δυνάμεις που παρουσιάζονταν, με πιο ισχυρή και σε διαφορετικό βαθμό κάθε φορά, αυτή των ΗΠΑ. Μετά το 1991, επήλθαν αλλαγές στη δομή των Νατοϊκών στρατιωτικών δυνάμεων, με τη δημιουργία δυνάμεων ταχείας αντίδρασης, αλλά και στη στρατηγική, προσεγγίζοντας τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης με την πρόβλεψη συνεργασίας στο στρατιωτικό τομέα μέσω των CJTF (Lergold 1998, 79). Έτσι τα μέλη επαναπροσανατολίστηκαν και σε θέματα κοινής ασφάλειας με άλλες χώρες της Ευρώπης, πολλές εξ'αυτών του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας. Μετά το 1991 προέκυψε το NACC (North Atlantic Cooperation Council), ως forum συζητήσεων ανατολής-δύσης και μετά το 1994 το PfP (Partnership for Peace), μέσω του οποίου πλέον, υπήρχε στενότερη στρατιωτική συνεργασία του NATO, με άλλες χώρες, κυρίως αυτές της Ανατολικής Ευρώπης.

Με το πρώτο Στρατηγικό Δόγμα (Ρώμη, 1991), που δοκιμάστηκε σε επεμβάσεις όπως στον πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας και με την αναθεώρησή του (Ουάσινγκτον, 1999), που αντίστοιχα δοκιμάστηκε στο Αφγανιστάν, όλα αυτά τα χρόνια, λειτουργούσε μία Αμερικανική αμυντική ασπίδα (με τη μορφή του NATO), η οποία επέτρεπε στη Δυτική Ευρώπη να σημειώνει διεύρυνση και αλματώδη οικονομική ανάπτυξη, καθώς όμως και να εξελίσσεται η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ισχυροποίηση των ευρωπαϊκών μελών της Συμμαχίας και τη σθεναρότερη υποστήριξη των θέσεών τους εντός της Συμμαχίας, με διαφωνίες μεταξύ Αμερικανών και Ευρωπαίων σε θέματα, όπως η μελλοντική στρατηγική της Συμμαχίας και ο εξευρωπαϊσμός του NATO.

Το NATO ανέπτυξε στενότερους δεσμούς με τον ΟΗΕ και τον ΟΑΣΕ, επιδιώκοντας αρχικά να ενισχύσει τη θέση του και να συμμετάσχει σε επιχειρήσεις, ακόμη και εκτός των γεωγραφικών περιοχών του, όταν προέκυπταν και ζητήματα συμφέροντος για τον οργανισμό και τα Κ-Μ του. Όμως, ενώ η Δύση εξέταζε το ζήτημα να προχωρήσει σε μεταβολές που θα έφερναν τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης πιο κοντά στο δυτικό σύστημα, όπως συχνά αναφερόταν «να γίνουν σαν εμάς» (people like us) (Eyal 1997, 702), η αίσθηση των πρώην κομμουνιστικών κρατών της Ευρώπης εκείνη την εποχή, ήταν κάτι σαν αίσθημα προδοσίας και πατροναρίσματος μίας Δύσης, που υπέθεταν ότι ίσως απλά να αντικαθιστούσε το σιδηρούν παραπέτασμα, καθώς ήταν φανερή η διστακτικότητα ΕΕ και NATO, παρά τη δυναμική προσέγγιση, να δεχθούν στους κόλπους τους τα πρώην κομμουνιστικά κράτη, τουλάχιστον στο κοντινό μέλλον. Όμως ήδη οι Ανατολικο-Ευρωπαίοι είχαν αποκτήσει ένα είδος μανίας για ένταξη στο NATO, με τη διάλυση της ΕΣΣΔ και ιδιαίτερα, μετά και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, όπως και λόγω των εθνοτικών συγκρούσεων που προέκυψαν.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, δημιουργήθηκε εσωτερικά στο NATO μία εκ νέου διεθνής στρατηγική αντιπαράθεση, παρουσιάζοντας συμπτώματα κρίσης, με τα μέλη του να μάχονται για την επίλυση διαφωνιών ή στην καλύτερη περίπτωση να βρίσκουν κάποιους συμβιβασμούς διαρκείας στα περισσότερα θέματα στρατηγικής σημασίας. Η εμφάνιση της ΕΠΑΑ μετά το 1996, υπήρξε από τότε πηγή συνεχούς περιορισμού. Για τις ΗΠΑ, θα περιόριζε την Ατλαντική Συμμαχία, ενώ για άλλους, όπως η Γαλλία, θα αντιστάθμιζε τις ΗΠΑ στις ευρωπαϊκές υποθέσεις άμυνας και ασφάλειας. Επιπρόσθετα, με τον πόλεμο του NATO εναντίον της Γιουγκοσλαβίας το 1999 υπήρξαν σημαντικές διαφωνίες περί της κατάλληλης στρατιωτικής στρατηγικής, γεγονός που

προκάλεσε αντιπαράθεση αλλά και θέμα πλέον εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών με σημαντικότερη αυτή μεταξύ ΗΠΑ και Γαλλίας. Όμως, το σημαντικότερο γεγονός που ανέδειξε ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία, ήταν η μεγάλη διαφορά των στρατιωτικών δυνατοτήτων των Κ-Μ της Συμμαχίας, μεταξύ των Ευρωπαίων συμμάχων και των ΗΠΑ.

Τα Κ-Μ του ΝΑΤΟ παρουσίασαν μία μορφή ομαδοποίησης σε «στρατόπεδα», γεγονός το οποίο υποβάθμισε σημαντικά τις δυνατότητες της Συμμαχίας για χάραξη ενιαίας πολιτικής. Τα θέματα απουσίας της αίσθησης μίας κοινής απειλής μεταξύ των συμμάχων, του μειούμενου ρόλου της Ευρώπης στην υψηλή στρατηγική των ΗΠΑ και της αδυναμίας των περισσότερων Ευρωπαίων συμμάχων να συγκεντρώσουν επαρκείς δυνάμεις για στρατιωτικές επιχειρήσεις, πρόσθεσαν αρκετές διαφωνίες ανάμεσα στα μέλη. Πλέον η συλλογική άμυνα και η αρχή της σταθερότητας (solidarity) δεν ήταν από τις πρώτες προτεραιότητες των συμμάχων. Αντί αυτού, το ΝΑΤΟ αργά αλλά σταθερά άρχισε να μετατρέπεται σε ένα πολύπλευρο φόρουμ ασφάλειας, όπου οι «εσωτερικές συμμαχίες των συμμάχων», δημιούργουσαν ομάδες με παρόμοιες απόψεις, που δύσκολα συμφωνούσαν μεταξύ τους, πόσω μάλλον να χαράσσουν στρατηγική και να λαμβάνουν αποφάσεις βασισμένες στη συναίνεση. Τρία «στρατόπεδα» διαμορφώθηκαν, τα οποία εμφανίζονται κατά περιόδους πιο έντονα ή λιγότερο κάθε φορά (Noetzel 2009, 216).

Το ένα στρατόπεδο αποτελούν οι Αγγλοσάξονες, που με φιλοδοξίες ανασχηματισμού επιθυμούν το ΝΑΤΟ να λάβει ευρύτερους ρόλους. Αυτοί συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την καταπολέμηση της διάδοσης των πυρηνικών και βιολογικών όπλων, την αντιμετώπιση της απειλής της πυρηνικής τρομοκρατίας και την παροχή ενεργειακής ασφάλειας. Έτσι, επιθυμούν η Σύμμαχία να παίξει πρωταρχικό ρόλο στην παγκόσμια ασφάλεια.

Ένα δεύτερο στρατόπεδο συμπεριλαμβάνει τη Γερμανία και τη Γαλλία, που προσανατολίζονται στη διατήρηση του status quo και αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό μία παγκοσμιοποιημένη Συμμαχία, καθόσον αυτό παρεμβάλλεται στην επιθυμία τους για ενδυνάμωση της ΕΠΑΑ. Επίσης, είναι λιγότερο πρόθυμες να αποδεχθούν την ηγεσία των ΗΠΑ στην Ατλαντική συμμαχία και αντί αυτού υποστηρίζουν την προώθηση των Ευρωπαϊκών συμφερόντων.

Τέλος, ένα τρίτο στρατόπεδο συμπεριλαμβάνει τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, που προσανατολίζονται σε μία επιστροφή της πολιτικής της

Συμμαχίας, σε εκείνη που εστιάζει στο άρθρο 5 και βασίζεται στην αντίληψη της αναβίωσης της Ρωσικής απειλής. Εξάλλου, η λειτουργία της συλλογικής άμυνας ήταν ο πρωταρχικός λόγος ένταξής τους στη Συμμαχία. Αυτή η αντίληψη απειλής αυξήθηκε με τον πρόσφατο πόλεμο Γεωργίας-Ρωσίας.

Με την έναρξη της δεκαετίας του 2000, η πραγματική δοκιμή για τη δυνατότητα του NATO να διατηρήσει πολιτική ενότητα και να χαράξει στρατηγική σε ένα δυναμικό περιβάλλον ασφάλειας ήρθε με τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ στις 11 Σεπτεμβρίου 2001. Αρχικά οι δεσμοί ενισχύθηκαν στη Συμμαχία και εξασφαλίστηκε η δυνατότητα αντίδρασης. Για πρώτη φορά στην ιστορία της, ενεργοποιήθηκε το άρθρο 5 της Συνθήκης, για την υποστήριξη συγκεκριμένα των ΗΠΑ στη μάχη της ενάντια στη διεθνή τρομοκρατία. Όμως, αυτός ο ενθουσιασμός για μία στέρεα Συμμαχία γρήγορα εξανεμίστηκε. Σε αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο η επιλογή του Προέδρου G.W.Bush να μη δώσει μεγάλο ρόλο στο NATO κατά τις πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον του καθεστώτος των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν. Αυτό μπορεί να φάνηκε ορθό επιχειρησιακά, όμως σε πολιτικό και στρατηγικό επίπεδο αποδείχθηκε αντιπαραγωγικό. Οι εξελίξεις στο μέτωπο του Αφγανιστάν έδειξαν ότι και επιχειρησιακά θα ήταν, όπως και παραμένει έως σήμερα, μία παρατεταμένη επιχείρηση.

Άλλο αίτιο τριβής εντός του NATO υπήρξε ο κατευθυνόμενος από τις ΗΠΑ πόλεμος εναντίον του Ιράκ το 2003. Οι κύριοι ευρωπαίοι σύμμαχοι, όπως η Γερμανία και η Γαλλία, αντιτάχθηκαν στον πόλεμο και δημιουργήθηκαν αντίθετα μέρη εντός της Συμμαχίας. Η αντιπαράθεση έφτασε στο σημείο να υπάρχει σκεπτικισμός για το κατά πόσο το NATO ήταν πλέον ένας επαρκής οργανισμός, στον οποίο υπήρχε δυνατότητα συναίνεσης σε στρατηγικά ζητήματα.

1.2 Η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρώπη, μετά το Β΄ ΠΠ ήταν πλήρως εξουθενωμένη και μετατοπίστηκε από το κέντρο του διεθνούς συστήματος, ενώ απειλήθηκε από το Σοβιετικό κομμουνισμό. Αυτό επέβαλε αλλαγή στην παραδοσιακή πολιτική της ισχύος μεταξύ των κρατών της Ευρώπης και κρίθηκε ότι τότε παρά ποτέ, απαιτείτο η προσέγγιση μεταξύ των δημοκρατικών ευρωπαϊκών κρατών για την ενίσχυση της εσωτερικής τους, της ευρωπαϊκής, αλλά και της διεθνούς ασφάλειας και για τη δημιουργία μίας ενιαίας φωνής

στις Διεθνείς Σχέσεις. Έτσι η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση βασίστηκε σε μία πανευρωπαϊκή και φιλελεύθερη ιδεολογία και ταυτότητα (Schimmelfennig 2003, 266).

Σε ότι αφορά το πεδίο της ασφάλειας, η δημιουργία της ΔΕΕ⁴ αποτέλεσε μία απόδειξη της τάσης μετατόπισης των ευρωπαϊκών χωρών από την πολιτική της ισχύος. Συγκεκριμένα, το καθεστώς που αποτελούσε την ίδια την ευρωπαϊκή ιστορία (αντιπαραθέσεις και πόλεμοι μεταξύ των ισχυρών της Ευρώπης), πλέον έδινε τη θέση του σε ένα πανευρωπαϊκό πλαίσιο συνεργασίας. Παράλληλα με τη στρατιωτική προσπάθεια στην ασφάλεια και άμυνα (η οποία κατά τις πρώτες δεκαετίες, δεν εξελίχθηκε και ουσιαστικά ήταν ανύπαρκτη, όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια), υπήρξε και η αναζήτηση οικονομικής ασφάλειας (ανάπτυξη εμπορικών δεσμών και επιδίωξη προόδου και ευημερίας των λαών της Ευρώπης, σύμφωνα με την επικρατούσα φιλελεύθερη θεωρία), η οποία θα δημιουργούσε τις συνθήκες για την εξασφάλιση ειρήνης και σταθερότητας. Αυτό αποτέλεσε το κίνητρο των πρώτων 6 χωρών, που μετά την επιρροή οραματιστών, όπως ο Jean Monnet, καθώς και τις συνεπακόλουθες προσπάθειες τολμηρών, δραστήριων και επίμονων πολιτικών, όπως ο Robert Schuman, έκαναν το πρώτο βήμα με τη δημιουργία της ΕΚΑΧ της Δυτικής Ευρώπης στο Παρίσι, το 1951.

Οι 6 αυτές χώρες (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία) υπέγραψαν την ΕΑΚ, που αφορούσε στην ασφάλεια της Κοινότητας. Στη συνέχεια, με τις Συνθήκες της Ρώμης (ΕΟΚ και ΕΥΡΑΤΟΜ, 1957), πλέον οι οικονομικοί θεσμοί αλλά και οι δεσμοί της αλληλεξάρτησης ενισχύονταν, δίνοντας αισιόδοξες προοπτικές.

Όμως παρά τη συνεχή της εξέλιξη⁵ και διεύρυνση⁶, καθώς και την οικονομική της ευημερία, η ΕΕ για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα θεωρείτο απλά μία «μη

---

⁴ Αρχικά, με τη «Συνθήκη των Βρυξελλών» (1948) δημιουργήθηκε ένας Οργανισμός από 5 μέλη (Βέλγιο, Βρετανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία) για την αμοιβαία συνδρομή σε περίπτωση επίθεσης ενός μέλους στην περιοχή της Ευρώπης (με κύριους αντιπάλους τη Γερμανία και την κομμουνιστική Ρωσία), ο οποίος αντικαταστάθηκε το 1954 από τη ΔΕΕ. Οι ΗΠΑ δεν εισχώρησαν στη ΔΕΕ, αλλά υποστήριξαν και προώθησαν την εξέλιξη του ΝΑΤΟ (ίδρυση 1949). Επίσης, το 1954 εισήλθαν και η Δυτική Γερμανία (εισήλθε και στο ΝΑΤΟ) και η Γαλλία στη ΔΕΕ. Μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η ΔΕΕ αποτέλεσε το στρατιωτικό βραχίονα της ΕΕ, υπό την αιγίδα του ΝΑΤΟ, ενώ σημειώθηκε αύξηση των μελών της.

⁵ Το 1965 στις Βρυξέλλες αποφασίστηκε η συγχώνευση των εκτελεστικών οργάνων των τριών Κοινοτήτων (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ και ΕΥΡΑΤΟΜ). Ίσχυσε από το 1967.

⁶ Σύντομη επισκόπηση των μελών της ΕΕ, όπως παρουσιάζεται στο Παράρτημα «Β».

στρατιωτική»⁷ δύναμη, η οποία παρέμενε στη σκιά του NATO, που ουσιαστικά αποτελούσε το χορηγό ασφάλειας της ΕΕ. Αυτό συνέβαινε επειδή η ΕΑΚ πολύ γρήγορα ατόνισε και η ΔΕΕ υπολειπούργουσε, αποτελώντας έναν ανεξάρτητο οργανισμό εκτός του πλαισίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και σε άμεση σύνδεση και εξάρτηση από το NATO. Έως τα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας ηττήθηκε από την έλλειψη βούλησης σε θέματα ασφάλειας, την έλλειψη σχετικών υποδομών, πόρων και στρατιωτικών δυνατοτήτων, έχοντας τη θέση οικονομικού γίγαντα και πολιτικού πυγμαίου, βασιζόμενη στο NATO και στη σχετιζόμενη Αμερικανική προστασία (Kirchner 2006).

Παρόλες τις επί μέρους διαφωνίες, οι ΗΠΑ υποστήριξαν ενεργά την οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης και ηγήθηκαν της αμυντικής προσπάθειάς της, μέσω όμως πάντα του NATO. Μέσα στην αμυντική περίμετρο της Συμμαχίας λοιπόν, μετεξελίχθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ως μία εύρωστη οικονομικά ένωση κρατών, η οποία συνέχισε επιτυχώς τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Στο στρατιωτικό σκέλος όμως, η προστασία των δυτικοευρωπαϊκών χωρών ακολούθησε το Βορειο-Ατλαντικό μοντέλο και παρέμεινε εντός του πλαισίου του NATO. Έχοντας αυτό το περιβάλλον (ή ασπίδα) ασφάλειας έναντι τρίτων, η ΕΟΚ, μετέπειτα ΕΚ και σήμερα ΕΕ, επέλυε τις εσωτερικές διαφορές της μέσω διαβουλεύσεων ή υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, έχοντας εντός του οργανισμού μάλλον αναιρέσει τα διλήμματα ασφάλειας. Τα μέλη της πλέον, δεν αλληλοκοιτάζονταν με καχυποψία και σε «ετοιμότητα για απόκρουση ή εξαπόλυση στρατιωτικών επιθέσεων μεταξύ τους» (Παπασωτηρίου 2008, 232).

Όμως, σε ότι αφορά την εξωτερική ασφάλεια της Ένωσης, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, οι Ευρωπαϊκές χώρες είχαν ήδη αντιληφθεί ότι έπρεπε να αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη για την κοινή τους ασφάλεια και άμυνα. Ο επανακαθορισμός της σχέσης NATO – ΕΕ ήταν απαραίτητος για δύο λόγους: Για την επαναδιανομή των οικονομικών βαρών (θέμα που έως σήμερα τίθεται, ολοένα και σε μεγαλύτερο βαθμό, ιδιαίτερα από την πλευρά των ΗΠΑ) και για την ανάδειξη των θεσμών μίας πιο ισχυρής Ευρώπης, κατέχουσα πιο ολοκληρωμένη και ενοποιημένη

---

⁷ Ο όρος «μη στρατιωτική» δύναμη είναι μετάφραση του αγγλικού όρου «civilian», ως η πιο δόκιμη απόδοση του όρου, αντί ίσως του «πολιτική» δύναμη, που θα παρέπεμπε στο political. Η χρήση του όρου «μη στρατιωτική» σε όλη την εργασία γίνεται και για τις «civilian» δυνατότητες, δηλ. τις μη στρατιωτικές.

ταυτότητα και τη δυνατότητα να δρα στρατιωτικά ανεξάρτητα, όταν κατ' αρχάς το NATO δεν εμπλέκεται. Αυτή ήταν μία νέα προσέγγιση στα προβλήματα της Ευρωπαϊκής ασφάλειας, η οποία επηρεάστηκε καθοριστικά από την εμπειρία των συγκρούσεων στα Δυτικά Βαλκάνια κατά τη δεκαετία του 1990.

Συγκεκριμένα, η αδυναμία της Ευρώπης να επέμβει για την αποτροπή ή την παύση των συγκρούσεων στην ίδια τη «γειτονιά» της, οδήγησε σε μία συλλογική συνειδητοποίηση ότι η ΕΕ απαιτείτο να αποκαταστήσει την ανισορροπία μεταξύ της ιδιαίτερα ανεπτυγμένης οικονομικής ισχύος και των περιορισμών της σε πολιτική δύναμη, κάτι που στερούσε τη δυνατότητα για τη λήψη των απαραίτητων αποφάσεων προς ενίσχυση του στρατιωτικού της σκέλους. Είχε γίνει προφανές ότι οποιαδήποτε συντονισμένη διπλωματική προσπάθεια για παύση των συγκρούσεων στα Δυτικά Βαλκάνια ή σε αντίστοιχες μελλοντικές περιπτώσεις, θα έπρεπε να υποστηρίζεται, εφόσον απαιτηθεί, με αξιόπιστη στρατιωτική ισχύ. Αυτό οδήγησε στη συνέχεια, την ΕΕ στην απόφαση άμεσων ενεργειών ενίσχυσης του στρατιωτικού σκέλους, καθώς και εμπλοκής της σε περιοχές εκτός των εδαφών της (των Κ-Μ της), για την αποτροπή συγκρούσεων και τη διαχείριση κρίσεων.

Ένα σημαντικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση έγινε το 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, που μεταξύ άλλων, προέβλεπε την ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ «συμπεριλαμβάνοντας ένα τελικό πλαίσιο κοινής πολιτικής άμυνας που θα καταλήξει εν καιρώ σε μία κοινή άμυνα»⁸. Ως ένα μέρος στην ανάπτυξη της ΕΕ, ζητήθηκε από τη ΔΕΕ να επεξεργαστεί και να εφαρμόσει τις αποφάσεις και ενέργειες της ΕΕ, σε σχέση με την άμυνα. Συγχρόνως, οι ηγέτες των χωρών του NATO, το 1994 στις Βρυξέλλες, υποστήριξαν πλήρως αυτή την προοπτική της ΔΕΕ να λειτουργήσει ταυτόχρονα, ως αμυντική συνιστώσα (βραχίονας) της ΕΕ και ευρωπαϊκός πυλώνας του NATO. Ήταν μία καινοτομία, που έδωσε ουσιαστική ώθηση στη διαμόρφωση μίας ευρωπαϊκής ταυτότητας ασφάλειας και άμυνας (ΕΤΑΑ – ESDI), αποφεύγοντας ταυτόχρονα την παράλληλη ανάπτυξη ξεχωριστών δυνάμεων, από αυτές του NATO.

Ιδιαίτερης σημασίας ήταν η Σύνοδος του NATO το 1996 στο Βερολίνο, όπου από τη Συμμαχία καθορίσθηκε μία σχέση της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής ασφάλειας με την ΕΕ, μέσω της ΕΤΑΑ και τη χρήση των «συνδυασμένων διακλαδικών μονάδων

---

⁸ Σύμφωνα με το πρωτότυπο κείμενο της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

κρούσης» (CJTF)⁹. Με αυτό τον τρόπο το NATO, διατηρούσε τον έλεγχο στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα, με ταυτόχρονη ανάπτυξη και υλοποίηση της ΕΤΑΑ εντός της ΕΕ. Στη συνέχεια, προωθήθηκε η πρωτοβουλία για ανάπτυξη ευρωπαϊκών δυνατοτήτων άμυνας μέσω της ΔΕΕ στα πλαίσια της ΕΕ, στη βάση της Συνθήκης του Άμστερνταμ το 1997, η οποία τέθηκε σε ισχύ το Μάιο του 1999, με τα αναφερόμενα ως έργα Πίτερσμπεργκ¹⁰ – δηλαδή ανθρωπιστικές αποστολές έρευνας και διάσωσης, αποστολές διατήρησης της ειρήνης, έργα διαχείρισης κρίσεων συμπεριλαμβανομένης επιβολής της ειρήνης, καθώς και προστασία του περιβάλλοντος – δίνοντας έτσι τη βάση για την επιχειρησιακή ανάπτυξη της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας. Παράλληλα, συσνεχιζόταν και η συνεργασία της ΔΕΕ και NATO.

Νέα ώθηση και περαιτέρω ενίσχυση δόθηκε το Δεκέμβριο του 1998 με τη Βρετανο-Γαλλική Συνάντηση Κορυφής στο Σεντ Μαλό. Η Γαλλία και η Βρετανία συμφώνησαν ότι η ΕΕ «πρέπει να έχει τη δυνατότητα για αυτόνομη δράση, που θα υποστηρίζεται από αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, τα μέσα για να αποφασίζει τη χρήση αυτών και την ετοιμότητα να το κάνει, ώστε να ανταποκρίνεται σε διεθνείς κρίσεις»¹¹. Οι δύο χώρες εξέδωσαν μία κοινή διακήρυξη υπογραμμίζοντας την αποφασιστικότητά τους να καταστήσουν την ΕΕ ικανή να δώσει συγκεκριμένη έκφραση σε αυτούς τους αντικειμενικούς σκοπούς. Οι ηγέτες της ΕΕ συναντήθηκαν κατόπιν στην Κολωνία, τον Ιούνιο του 1999 και καλωσορίζοντας τη διακήρυξη του Σεντ Μαλό, καθώς και λαμβάνοντας υπόψη τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, που ενσωμάτωνε τις αποστολές Πίτερσμπεργκ της ΔΕΕ, συμφώνησαν στην αντίληψη και τον αντικειμενικό σκοπό μίας ΕΠΑΑ για την ΕΕ. Αποφάσισαν συγκεκριμένα «να δώσουν στην ΕΕ τα μέσα και τις δυνατότητες να αναλάβει τις ευθύνες της σε ότι αφορά την κοινή ευρωπαϊκή πολιτική στην ασφάλεια και την άμυνα»¹² και επίσης δεσμεύτηκαν να εξασφαλίσουν την ανάπτυξη αποτελεσματικής αμοιβαίας συνεργασίας και διαφάνειας με το NATO.

⁹ Οι Combined Joint Task Forces (CJTF) αποτέλεσαν δυνάμεις στο πλαίσιο του NATO, τις οποίες η ΕΕ (μέσω της ΔΕΕ τότε και μετά το 2001 απευθείας η ίδια) μπορούσε να δανείζεται, όπως και άλλα μέσα και δυνατότητες του NATO, για να διεξάγει αμιγώς ευρωπαϊκές στρατιωτικές επιχειρήσεις.

¹⁰ Ουσιαστικά επρόκειτο για μη εκτεταμένες πολεμικές επιχειρήσεις και αποστολές, χωρίς όμως να αποκλείονται οι συγκρούσεις περιορισμένης έντασης, κατά μία έννοια «περιορισμένοι» (limited) πόλεμοι.

¹¹ Από το πρωτότυπο κείμενο της συμφωνίας (με διακήρυξη) των δύο ηγετών (Γαλλίας και Βρετανίας) στο Σεντ Μαλό (Δεκέμβριος 1998).

¹² Επίσης από το αντίστοιχο κείμενο της συμφωνίας των ηγετών της ΕΕ στην Κολωνία (Ιούνιος 1999).

Παρόμοιες διαβεβαιώσεις δόθηκαν σε επόμενα Ευρωπαϊκά Συμβούλια και ειδικότερα στο Ελσίνκι (Δεκέμβριος 1999) και τη Νίκαια (Δεκέμβριος 2000).

Ειδικά στη συνάντηση του Ελσίνκι, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε το «Headline Goal» των Κ-Μ της ΕΕ για το 2003 (χρονικός ορίζοντας υλοποίησης), σε ότι αφορά την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Ο σκοπός ήταν να καταστεί η ΕΕ ικανή έως το 2003 να αναπτύσσει και να διατηρεί για τουλάχιστον ένα χρόνο στρατιωτικές δυνάμεις (60.000 στρατιωτών), που θα αναλαμβάνουν το πλήρες φάσμα των αποστολών Πίτερσμπουργκ, στο πλαίσιο στρατιωτικών επιχειρήσεων υπό την ΕΕ, για ανταπόκριση σε διεθνείς κρίσεις, όπου το ΝΑΤΟ συνολικά δε θα εμπλέκετο στρατιωτικά.

Επιπρόσθετα, η ΕΕ αποφάσισε να δημιουργήσει μόνιμες πολιτικές και στρατιωτικές δομές, συμπεριλαμβανομένων της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας (PSC) αντίστοιχης του ΝΑΤΟ του ΝΑΤΟ, της Στρατιωτικής Επιτροπής (MC) και του Στρατιωτικού Επιτελείου (MS), για να εξασφαλιστεί η απαραίτητη πολιτική καθοδήγηση και στρατηγική κατεύθυνση για τέτοιες επιχειρήσεις. Διευκρινιζόταν πάντως, ότι οι σχετικές αποφάσεις δεν σήμαιναν δημιουργία Ευρωπαϊκού στρατού, αλλά μόνο δυνατότητα ανάληψης επιχειρήσεων από την ΕΕ. Το τελευταίο ήταν περισσότερο θέμα ερμηνείας ή ορολογίας, καθώς ήταν πολλοί οι κύκλοι και οι μελετητές, που αναφέρονταν πλέον στον «ευρωστρατό».

Κατά τη συνάντηση στο Ελσίνκι, πέραν των ανωτέρω, σημαντική εξέλιξη με ιδιαίτερες πολιτικές προεκτάσεις και ουσιαστικά αποτελέσματα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ήταν το γεγονός ότι αποφασίστηκε ο ρόλος της ΔΕΕ στη διαχείριση κρίσεων να μεταφερθεί στην ΕΕ (μία απόφαση που υλοποιήθηκε μετά και την αντίστοιχη απόφαση, που ελήφθη στη Σύνοδο Κορυφής της ΔΕΕ στη Μασσαλία, το Δεκέμβριο 2000). Οι υπόλοιπες ευθύνες και αρμοδιότητες της ΔΕΕ παρέμεναν ανεπηρεάστες, αν και πλέον περιορισμένες. Αυτές θα διαχειρίζονταν από τη ΔΕΕ με μειωμένη πολιτική δομή, από ένα μικρό επιτελείο. Η Συνθήκη της Νίκαιας, που υπογράφηκε το Δεκέμβριο του 2000 και τέθηκε σε ισχύ το Φεβρουάριο του 2003, βασίστηκε στις αποφάσεις της Κολωνίας και του Ελσίνκι και έδωσε στην ΕΕ το πολιτικό πλαίσιο για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις (δηλ. την ΕΠΑΑ), καθώς και μόνιμες πολιτικές και στρατιωτικές δομές. Στο τέλος του 2000, ήταν πλέον επίσημη η μεταφορά των αρμοδιοτήτων, που αφορούσαν σε αποφάσεις επί της άμυνας, από τη ΔΕΕ στην ΕΕ.

Η νέα κοινή διακήρυξη ΕΕ – NATO επί της ΕΠΑΑ και η πρόσβαση της ΕΕ σε μέσα και δυνατότητες του NATO, υπήρξαν σημαντικές εξελίξεις, αφού με τη συμφωνία Berlin Plus το 2002, ξεκίνησε επίσημα η στρατηγική συνεργασία. Με κατ' αρχάς σύμφωνη την Αμερική και το NATO καταλήξαμε στα Headline Goals και τη δημιουργία στρατού (Φακιολάς και Τζιφάκης 2006) και με τις πρώτες κοινοτικές αστυνομικές αποστολές στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (Ιαν 2003/EUPM) και στην ΠΓΔΜ (Δεκ 2003/EUPOL), που οργανώθηκαν και λειτούργησαν χωρίς την επιτελική και επιχειρησιακή υποστήριξη του NATO (Φακιολάς και Τζιφάκης 2008, 165), προλειάνθηκε ο δρόμος για την παράδοση από το NATO στην ΕΕ της ευθύνης διεξαγωγής και στρατιωτικών επιχειρήσεων, στην ΠΓΔΜ το 2003 και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη το 2004, αντίστοιχα (με εκμετάλλευση των διευθετήσεων της Berlin Plus).

Η ΕΕ συνέχισε, ευρισκόμενη σε ένα νέο στάδιο της διαδικασίας ενίσχυσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων της για τη διαχείριση κρίσεων, με τις πρωτοβουλίες του Headline Goal 2010, που συμπεριελάμβαναν τα EU Battlegroups (BGs), το Civil-Military Cell (πολιτικο-στρατιωτικός πυρήνας) και την ίδρυση της EDA¹³.

1.3 Η εξέλιξη της σχέσης NATO – ΕΕ έως σήμερα

Παρά τους κοινούς γενικά σκοπούς και συμφέροντα των δύο οργανισμών, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, NATO και ΕΕ είχαν ξεχωριστούς ρόλους και ευθύνες, με απουσία επίσημων ή ανεπίσημων θεσμικών επαφών μεταξύ τους. Ενώ υπήρχε από το 1948 μία δομή, μία βάση για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα, με τη μορφή της μετέπειτα ΔΕΕ (έτσι κι αλλιώς ανεξάρτητη από την τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα), για πρακτικούς λόγους η ασφάλεια της Δυτικής Ευρώπης παρέμενε αποκλειστικά αρμοδιότητα του NATO.

Από την πλευρά της η ΔΕΕ, είχε αναλάβει συγκεκριμένα έργα κυρίως σε σχέση με τις μεταπολεμικές ρυθμίσεις των όπλων στη Δυτική Ευρώπη, με το ρόλο της, όπως και τα μέλη της να είναι περιορισμένα.

Με αυτή την ανύπαρκτη ουσιαστικά σχέση μεταξύ NATO και ΕΕ, οποιαδήποτε προσπάθεια εξέτασης πιο ενεργού ρόλου της Ευρώπης στην ασφάλειά της γινόταν διμερώς, δηλαδή ένα Κ-Μ της Ευρώπης με τις ΗΠΑ και με κύριο προσανατολισμό την

---

¹³ Σύντομη αναφορά στις πρωτοβουλίες της ΕΕ γίνεται σε επόμενο σημείο και συγκεκριμένα στην παράγραφο 1.4 (Εξέλιξη της Σχέσης NATO – ΕΕ).

επιβεβαίωση της δέσμευσης των ΗΠΑ στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Ουδεμία θεσμική βάση υπήρξε για ανάπτυξη ανεξάρτητων δομών άμυνας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, εκτός του πλαισίου της Συμμαχίας. Ο μηχανισμός λήψης αποφάσεων της ΕΕ, επί ζητημάτων άμυνας και ασφάλειας, ήταν βραδυκίνητος και αναποτελεσματικός, αφού εξαρτάτο από τη συγκατάθεση κάθε Εθνικής Κυβέρνησης ξεχωριστά, όχι μόνο για την απόφαση κατ' αρχήν της τυχόν ανάληψης κάποιας αποστολής, αλλά και για την εφαρμογή αυτής σε κάθε της στάδιο (Μάζης 2006, 65).

Το 1994, στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλλες, ελήφθη η απόφαση για ανάπτυξη της ΕΤΑΑ, εντός του πλαισίου του ΝΑΤΟ. Η γενική ιδέα ήταν να δοθεί η δυνατότητα στην Ατλαντική Συμμαχία να αναλαμβάνει και να εκτελεί ορισμένες «στρατιωτικές αποστολές» (διαχείριση κρίσεων, επίλυση συγκρούσεων, ανθρωπιστικές αποστολές κ.ά.) χωρίς τη συμμετοχή των ΗΠΑ (αποκλειστικά από τους Ευρωπαίους Συμμάχους). Το γεγονός ήταν σημαντικό και ίσως σηματοδότησε, υπό συγκεκριμένο πρίσμα και προϋποθέσεις, έναν περιορισμένο «εξευρωπαϊσμό» του ΝΑΤΟ. Επίσης, οδήγησε στη χρήση πρακτικών συμφωνιών, ώστε να δοθεί η δυνατότητα στη Συμμαχία να υποστηρίξει τις ευρωπαϊκές στρατιωτικές επιχειρήσεις, που θα αναλαμβάνονταν από τη ΔΕΕ¹⁴.

Από τη Συμμαχία ελήφθησαν περαιτέρω αποφάσεις, που εξυπηρέτησαν την ενίσχυση αυτής της ανάπτυξης δυνατοτήτων σε επόμενες συναντήσεις των ΥΠΕΞ και ΥΠΕΘΑ του ΝΑΤΟ, στο Βερολίνο και στις Βρυξέλλες αντίστοιχα, τον Ιούνιο του 1996 και στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στη Μαδρίτη, το 1997.

Η εμφάνιση της ΕΠΑΑ μετά το 1996, ως συμπληρωματική στο ΝΑΤΟ, θεωρήθηκε από την τότε ηγεσία των ΗΠΑ, ένας πυλώνας ανεξάρτητης ευρωπαϊκής ασφάλειας που αναπόφευκτα θα δυναμίτιζε την Ατλαντική Συμμαχία, τουλάχιστον σε ότι αφορά τη διάθεση μέσων και δυναμικού για τις επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ. Όμως οι

---

¹⁴ Αυτές οι συμφωνίες συμπεριελάμβαναν αρκετές προβλέψεις, όπως καθορίσθηκαν τον Ιούνιο 1996 και συγκεκριμένα: διαθεσιμότητα των μέσων της συμμαχίας στη ΔΕΕ, την επεξεργασία των συμφωνιών για πρόβλεψη κατάλληλων πολυεθνικών ευρωπαϊκών διοικήσεων εντός του ΝΑΤΟ, για τη διοίκηση και τη διεξαγωγή επιχειρήσεων υπό τη ΔΕΕ, καθώς και τη δημιουργία των CJTF. Πέραν των όσων έχουν αναφερθεί νωρίτερα, σκοπός τους ήταν η παροχή πιο ευέλικτων και αναπτυσσόμενων δυνάμεων, ικανών να ανταποκρίνονται σε νέες απαιτήσεις των αποστολών της Συμμαχίας, καθώς και διακριτών αλλά όχι ξεχωριστών αναπτυσσόμενων στρατηγείων, που θα μπορούσαν να απασχοληθούν από τη ΔΕΕ (ΝΑΤΟ 2006).

εμπνευστές και υποστηρικτές της στην Ευρώπη (κυρίως η Γαλλία), τη θεωρούσαν ως ένα σπουδαίο εργαλείο για την υποβάθμιση του ρόλου των ΗΠΑ στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Στη Σύνοδο του NATO το 1996 στο Βερολίνο, αποσαφηνίστηκε η ΕΤΑΑ και άρχισε να μορφοποιείται η ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφάλειας με τη δημιουργία στρατιωτικών μέσων, με βάση τη χρήση των (Νατοϊκής προέλευσης) CJTF. Έτσι διασφαλίστηκε η πρωταρχικότητα του NATO, ως οργανισμός για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα, με επιθυμητό για τις ΗΠΑ αποτέλεσμα να επιτραπεί μία ελεγχόμενη από την ίδια την Αμερική, στα πλαίσια του NATO, ανάπτυξη και υλοποίηση της ΕΤΑΑ, ως μορφή δυνατότητας μεγαλύτερης ευρωπαϊκής αυτονομίας σε θέματα ασφάλειας και άμυνας.

Η ΔΕΕ αναπτύχθηκε συγχρόνως, ως το κομμάτι άμυνας της ΕΕ αλλά και ως μέσο ενίσχυσης του ευρωπαϊκού πυλώνα του NATO. Τα ευρωπαϊκά Κ-Μ της Συμμαχίας αναγνώριζαν ότι στη διαδικασία επίτευξης μίας αυθεντικής ευρωπαϊκής στρατιωτικής δυνατότητας, έπρεπε να αποφευχθούν μη αναγκαίες επικαλύψεις και επαναλήψεις (duplication) στις δομές διοίκησης, στα επιτελεία σχεδιασμού και στα στρατιωτικά μέσα, δυνατότητες και δυναμικό, που ήδη είχαν διατεθεί στο NATO. Επίπρόσθετα, μία τέτοια προσέγγιση θα εξυπηρετούσε την ευρωπαϊκή συνεισφορά στις αποστολές και δραστηριότητες της Συμμαχίας, ενώ ταυτόχρονα θα ανταποκρινόταν στο σκοπό της ΕΕ για ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ, όπως και στη συνολική ανάγκη για ένα πιο ισορροπημένο διατλαντικό συνεταιρισμό.

Οι συμφωνίες συνεργασίας NATO – ΔΕΕ από το 1991 έως το 2000 προετοίμασαν το έδαφος για τη συνακόλουθη εξέλιξη της σχέσης NATO – ΕΕ. Ουσιαστικά διευθετήθηκαν τα απαραίτητα ζητήματα, ώστε να εξασφαλισθεί η περίπτωση που εάν προκύψει μία κρίση, στην οποία η Συμμαχία αποφασίσει να μην επέμβει, τότε η ΔΕΕ να μπορεί να κάνει χρήση μέσων και δυνατοτήτων του NATO για να διεξάγει την επιχείρηση, υπό το δικό της έλεγχο και στρατηγική κατεύθυνση. Κατά την Αγγλο-Γαλλική πρωτοβουλία του Σεντ Μαλό (Δεκέμβριος 1998), οι δύο εταίροι συμφώνησαν, με ακόμη πιο τολμηρές προθέσεις, για τη δημιουργία δυνατότητας από την πλευρά της ΕΕ για αυτόνομη δράση, με αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις και μέσα, ώστε να μπορεί να αποφασίζει για τη χρήση αυτών και να ανταποκρίνεται, όταν το επιλέγει, σε διεθνείς κρίσεις. Στο νέο λοιπόν περιβάλλον και συνθήκες, που προέκυψαν από αυτή την πρωτοβουλία Γαλλίας και Βρετανίας, μπορούσαν να ληφθούν περαιτέρω αποφάσεις.

Στη Σύνοδο Κορυφής της Ουάσιγκτον τον Απρίλιο 1999, οι ηγέτες του NATO καλωσόρισαν τη νέα ώθηση, που δόθηκε στην ενίσχυση της ΕΠΑΑ¹⁵, βεβαιώνοντας ότι ένας ισχυρότερος ευρωπαϊκός ρόλος θα συνεισέφερε στη ζωτικότητα της Συμμαχίας τον 21^ο αιώνα. Οι ηγέτες του NATO διακήρυξαν περαιτέρω ότι καθώς αυτή η διαδικασία θα προχωρούσε, το NATO και η ΕΕ θα έπρεπε να εξασφαλίσουν την ανάπτυξη αποτελεσματικής και αμοιβαίας συνεργασίας και διαφάνειας, κτίζοντας πάνω στους θφιστάμενους μηχανισμούς μεταξύ NATO και ΔΕΕ. Επίσης, στην ίδια Σύνοδο Κορυφής, οι ηγέτες της Συμμαχίας δρομολόγησαν περαιτέρω διεργασίες, που αφορούσαν σε έναν αριθμό αρχών της μελλοντικής συνεργασίας με την ΕΕ επί τριών κυρίως θεμάτων, που επί μακρόν είχε αποδειχθεί δύσκολο να επιλυθούν. Τα θέματα αφορούσαν:

α. Στα μέσα εξασφάλισης ανάπτυξης αποτελεσματικής αμοιβαίας συνεργασίας και διαφάνειας μεταξύ ΕΕ και NATO, βασιζόμενα στους μηχανισμούς που υπήρχαν ήδη μεταξύ NATO και ΔΕΕ.

β. Στη συμμετοχή ευρωπαϊκών συμμάχων, μη Κ-Μ της ΕΕ, στις αποφάσεις και τις επιχειρήσεις που θα μπορούσαν να διεξαχθούν από την ΕΕ.

γ. Σε πρακτικούς διακανονισμούς, για την εξασφάλιση πρόσβασης της ΕΕ στις Νατοϊκές δυνατότητες σχεδιασμού και τα Νατοϊκά μέσα και δυνατότητες εκτέλεσης επιχειρήσεων.

Τελικά, στο τέλος του 2000, με την επίσημη μεταφορά των αρμοδιοτήτων, που αφορούσαν σε αποφάσεις επί της άμυνας, από τη ΔΕΕ στην ΕΕ¹⁶, η σχέση μεταξύ NATO και ΕΕ πήρε μία νέα διάσταση. Οι διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν το Σεπτέμβριο του 2000 και οδήγησαν στην ανταλλαγή σημειωμάτων (exchange of letters) μεταξύ του ΓΓ του NATO και του Προέδρου της ΕΕ, από τον Ιανουάριο 2001, για τον καθορισμό του πλαισίου της συνεργασίας και των διαδικασιών «συνεργασίας σε ζητήματα κοινού

---

¹⁵ Ομοίως, όπως έχει αναφερθεί νωρίτερα, οι ηγέτες της ΕΕ συναντήθηκαν δύο μήνες μετά στην Κολωνία, τον Ιούνιο του 1999, καλωσορίζοντας επίσης τη διακήρυξη του Σεντ Μαλό.

¹⁶ Στο άρθρο 17 παράγρ.3 της Συνθήκης του Άμστερνταμ, διασαφηνίζετο ότι η ΕΕ θα προσφύγει στη ΔΕΕ για εφαρμογή αποφάσεων, που έχουν προεκτάσεις στον τομέα της άμυνας. Όμως, ως απόρροια του Σεντ Μαλό του 1999 και με τα Κ-Μ της ΕΕ σύμφωνα, στη Μασσαλία το Νοέμβριο 2000, το Συμβούλιο Υπουργών της ΔΕΕ αποφάσισε να μεταβιβάσει τις περισσότερες αρμοδιότητες της ΔΕΕ στην ΕΕ. Έτσι, άνοιξε ο δρόμος για την απόκτηση από την ΕΕ, των δυνατοτήτων που απαιτούνταν για την εκπλήρωση των αποστολών Πίτερσμπεργκ.

ενδιαφέροντος, που συνδέονταν με την ασφάλεια, την άμυνα και τη διαχείριση κρίσεων, ώστε οι κρίσεις να αντιμετωπίζονται με την πιο κατάλληλη στρατιωτική αντίδραση και να εξασφαλίζεται αποτελεσματική διαχείρισή τους»¹⁷.

Η ανταλλαγή των σημειωμάτων έδωσε τη δυνατότητα πολλών συναντήσεων μεταξύ NATO – ΕΕ σε διάφορα επίπεδα. Καθορίστηκαν δύο συναντήσεις το χρόνο σε επίπεδο ΥΠΕΞ και τουλάχιστον τρεις συναντήσεις ανά εξάμηνο σε επίπεδο Πρέσβων της NAC και της αντίστοιχης PSC της ΕΕ. Επιπρόσθετα, δύο συναντήσεις ανά εξάμηνο των στρατιωτικών επιτροπών (MC) των δύο οργανισμών και συναντήσεις υποεπιτροπών, θα προγραμματίζονταν σε περιοδική βάση. Από τότε, οι συναντήσεις NAC – PSC έγιναν μία συνήθης δραστηριότητα της συνεργασίας μεταξύ NATO και ΕΕ.

Τα τρομοκρατικά κτυπήματα στις ΗΠΑ, το Σεπτέμβριο 2001, έδωσαν περαιτέρω ώθηση στην ενίσχυση της συνεργασίας. Την επόμενη κιάλας ημέρα, ο ΓΓ του NATO συμμετείχε στις εργασίες του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ, για μία ανάλυση της διεθνούς κατάστασης μετά τις επιθέσεις. Οι επίσημες επαφές και αμοιβαίες συμμετοχές σε συναντήσεις αυξήθηκαν. Στη Σύνοδο Κορυφής της Πράγας το Νοέμβριο 2002, οι ηγέτες του NATO επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους στην ενίσχυση της συνεργασίας NATO – ΕΕ, η συνεχής προσπάθεια για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της οποίας είχε ήδη αποδειχθεί, στις κοινές επιχειρήσεις για ειρήνη και δημιουργία συνθηκών προόδου στα Βαλκάνια.

Στη διακήρυξη NATO – ΕΕ για την ΕΠΑΑ, η οποία εκδόθηκε το Δεκέμβριο 2002, οι δύο οργανισμοί «καλωσόρισαν τη στρατηγική συνεργασία μεταξύ NATO και ΕΕ στη διαχείριση κρίσεων, που βασίστηκε στις κοινές αξίες και στο αδιαίρετο της ασφάλειας και της αποφασιστικότητας για αντιμετώπιση των προκλήσεων του νέου αιώνα»¹⁸. Μερικούς μήνες αργότερα, το NATO και η ΕΕ έδωσαν υπόσταση σε αυτή τη στρατηγική συνεργασία και άνοιξαν το δρόμο για συντονισμένη δράση, συμφωνώντας σε μία σειρά από κείμενα, που αφορούσαν σε ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών και σε συνεργασία στη διαχείριση κρίσεων, συμπεριλαμβανομένων των διευθετήσεων της συμφωνίας Berlin Plus.

---

¹⁷ Από το αρχικό κείμενο, επί του καθορισμού της διαδικασίας μεταξύ ΓΓ του NATO και Προέδρου της ΕΕ, για την έναρξη της σχετικής συνεργασίας.

¹⁸ Από τη σχετική διακήρυξη του Δεκεμβρίου 2002, μεταξύ NATO και ΕΕ για την ΕΠΑΑ.

Οι σχέσεις NATO – ΕΕ εξελίχθηκαν ραγδαία με την κοινή διακήρυξη επί της ΕΠΑΑ και την πρόσβαση της ΕΕ σε μέσα και δυνατότητες του NATO. Συγκεκριμένα, το 2002 το NATO και η ΕΕ με τις διευθετήσεις της συμφωνίας Berlin Plus, ξεκίνησαν επίσημα τη στρατηγική συνεργασία. Οι τελευταίες βασίστηκαν στην αναγνώριση ότι τα Κ-Μ και στους δύο οργανισμούς, έχουν μόνο ένα δυναμικό και περιορισμένες πηγές άμυνας, που μπορούν να διαθέτουν. Υπό αυτές τις συνθήκες και για να αποφευχθούν μη αναγκαίες επικαλύψεις και επαναλήψεις (duplication) δυνάμεων, συμφωνήθηκε ώστε οι επιχειρήσεις της ΕΕ να μπορούν να επωφελούνται των Νατοϊκών μέσων και δυνατοτήτων. Στην ουσία, αυτές οι διευθετήσεις έδιναν τη δυνατότητα στο NATO να υποστηρίζει τις επιχειρήσεις που αναλαμβάνονταν από την ΕΕ, στις οποίες η Συμμαχία δεν εμπλέκετο συνολικά. Συνεπώς, διευκολύνθηκε η μεταφορά των αρμοδιοτήτων από το NATO στην ΕΕ για συγκεκριμένες τότε στρατιωτικές επιχειρήσεις, συγκεκριμένα τις πρώτες για την ΕΕ, στην ΠΓΔΜ και στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη (2003-2004).

Οι ΗΠΑ ουσιαστικά επωφελήθηκαν στις παραπάνω δύο περιπτώσεις, καθώς κατάφεραν να αποσύρουν δεκάδες χιλιάδες στρατιωτικού δυναμικού από την Ευρώπη και να το αναπτύξουν σε άλλα μέρη του κόσμου (Howorth 2009, 736). Υπό αυτό το πνεύμα, οι ΗΠΑ επιθυμούν την ανάπτυξη της ΕΠΑΑ, ώστε η ΕΕ να δύναται να αναλαμβάνει ανεξάρτητα στρατιωτικές αποστολές, με την προϋπόθεση όμως ότι θα διατηρήσουν – μάλλον μέσω της Berlin Plus και της αποφυγής αυτονομής της ΕΕ – τη δυνατότητα ελέγχου των αποφάσεων σε στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο.

Οι διευθετήσεις της Berlin Plus, ονομάστηκαν έτσι, αν και συμφωνήθηκαν με μία σειρά κειμένων (επίσης exchange of letters) το Μάρτιο 2003, διότι βασίστηκαν σε αποφάσεις που είχαν ληφθεί στο Βερολίνο το 1996, στο πλαίσιο της συνεργασίας NATO – ΔΕΕ. Τα βασικά σημεία των εν λόγω διευθετήσεων είναι¹⁹:

α. Εξασφάλιση πρόσβασης της ΕΕ στις δυνατότητες σχεδιασμού του NATO, που συνεισφέρουν στο σχεδιασμό των επιχειρήσεων, που αναλαμβάνονται από την ΕΕ.

β. Διαθεσιμότητα στην ΕΕ συγκεκριμένων δυνατοτήτων του NATO και μέσω για χρήση στις επιχειρήσεις από την ΕΕ.

---

¹⁹ Όπως αναφέρονται, μεταξύ άλλων στοιχείων επί της τελικής συμφωνίας Berlin Plus, σε σχετικό Assembly Fact Sheet No.14 της European Security and Defence Assembly και της Assembly of Western European Union.

γ. Αναγνώριση ενός φάσματος επιλογών διοίκησης από την ΕΕ για τις επιχειρήσεις της, με περαιτέρω ανάπτυξη του ρόλου του DSACEUR, ώστε να αναλαμβάνει τις ευρωπαϊκές του αρμοδιότητες πλήρως και αποτελεσματικά.

δ. Περαιτέρω προσαρμογή του συστήματος αμυντικού σχεδιασμού του NATO, για να ενσωματώσει πιο περιεκτικά τη διάθεση των δυνάμεων στις επιχειρήσεις από την ΕΕ.

ε. Συμφωνία NATO – ΕΕ επί της ανταλλαγής διαβαθμισμένων πληροφοριών, υπό αμοιβαία τήρηση κανόνων προστασίας της ασφάλειας.

στ. Διαδικασίες για την αποδέσμευση, καταγραφή, επιστροφή και ανάκληση των Νατοϊκών μέσων και δυνατοτήτων.

ζ. Διευθετήσεις συνεργασίας NATO – ΕΕ, στο πλαίσιο μίας επιχείρησης διαχείρισης κρίσης υπό την ΕΕ, κατά την οποία γίνεται χρήση Νατοϊκών μέσων και δυνατοτήτων.

Η συνεργασία στα Δυτικά Βαλκάνια ήταν καθοριστικής σημασίας για την απόκτηση εμπειρίας και την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων και από τους δύο οργανισμούς, επί της πρακτικής πλέον του παραπάνω πλαισίου συνεργασίας. Τα κυριότερα γεγονότα, που εκτιμάται ότι βοήθησαν σε αυτό, είναι τα ακόλουθα:

α. Η κρίση στη νότια Σερβία και η ασταθής πολιτική κατάσταση στην ΠΓΔΜ, που έτυχαν της προσοχής της διεθνούς κοινότητας το 2001. Σε μία σειρά κοινών επισκέψεων στην περιοχή, ο ΓΓ του NATO και ο Εκπρόσωπος της ΕΕ επί της ΚΕΠΠΑ, υπογράμμισαν την ενότητα του σκοπού και την από κοινού δέσμευση NATO και ΕΕ για την ασφάλεια στην περιοχή. Στις 30 Μαΐου 2001, στην πρώτη επίσημη συνάντηση των ΥΠΕΞ NATO και ΕΕ στη Βουδαπέστη, ο ΓΓ του NATO και ο Προεδρεύων της ΕΕ εξέδωσαν κοινή διακήρυξη επί της κατάστασης στα Δυτικά Βαλκάνια. Αργότερα, συναντήθηκαν στις Βρυξέλλες το Δεκέμβριο 2001 και στο Ρέγκιαβικ το Μάιο 2002, για να αναθεωρήσουν συνολικά τη συνεργασία τους. Επεσήμαναν τη συνεχή δέσμευση στην ενίσχυση της διαδικασίας ειρήνευσης στην ΠΓΔΜ, όπως και αλλού στα Δυτικά Βαλκάνια και επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για μία στενή και διαφανή σχέση μεταξύ των δύο οργανισμών.

β. Στις 31 Μαρτίου 2003, η ειρηνευτική αποστολή του NATO στην ΠΓΔΜ (Amber Fox) τερματίστηκε και την αρμοδιότητα ανέλαβε επίσημα η ΕΕ σε συμφωνία με την Κυβέρνηση των Σκοπίων. Η επιχείρηση μετονομάστηκε σε Concordia και ήταν η

πρώτη στρατιωτική επιχείρηση διαχείρισης κρίσης από την ΕΕ. Καθώς ανελήφθη μέσω των διευθετήσεων της Berlin Plus, σηματοδότησε την πραγματική έναρξη της συνεργασίας μεταξύ NATO – ΕΕ, σε ότι αφορά την ανάληψη επιχειρησιακών έργων διαχείρισης κρίσεων.

γ. Στις 29 Ιουλίου 2003, το NATO και η ΕΕ επίσημα συμφώνησαν για μία «συνδυασμένη προσέγγιση στην ασφάλεια και τη σταθερότητα στα Δυτικά Βαλκάνια» και υπογράμμισαν τη στρατηγική τους προσέγγιση στα προβλήματα της περιοχής. Και οι δύο οργανισμοί εξέφρασαν αποφασιστικότητα να συνεχίσουν να κτίζουν στα ήδη επιτευχθέντα από τη συνεργασία τους, για να φέρουν ένα τέλος στη σύγκρουση και να βοηθήσουν στη σταθεροποίηση της περιοχής συνολικά.

δ. Στη Σύνοδο Κορυφής της Κωνσταντινούπολης τον Ιούνιο του 2004, μετά την επιτυχή από την πλευρά του NATO εξέλιξη της κατάστασης στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, οι ηγέτες της Συμμαχίας επιβεβαίωσαν την απόφασή τους να τερματίσουν την επιχείρηση διατήρησης της ειρήνης εκεί, η οποία διεξάγεται από το 1996. Παράλληλα, καλωσόρισαν την ετοιμότητα της ΕΕ να αναλάβει την ευθύνη μίας νέας αποστολής στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη (Επιχείρηση Althea), βασιζόμενη επίσης στις διευθετήσεις της Berlin Plus. Η στενή συνεργασία και συντονισμός στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της αποστολής, διευκολύνθηκαν από το διορισμό του DSACEUR, ως Επιχειρησιακός Διοικητής της ΕΕ. Οι ηγέτες του NATO τόνισαν ότι το NATO θα παραμείνει δεσμευμένο στη σταθερότητα της χώρας και έτσι το NATO παρέμεινε στην περιοχή με ένα στρατηγείο στο Σεράγεβο, υπεύθυνο για την παροχή βοήθειας σε θέματα διαδικασιών μετασχηματισμού και άλλα έργα, όπως έναντι της τρομοκρατίας. Η τελετή παράδοσης των κύριων αρμοδιοτήτων από το NATO στην ΕΕ, για ασφάλεια στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, έλαβε χώρα στο Σεράγεβο στις 2 Δεκεμβρίου 2004.

Η στρατηγική συνεργασία NATO και ΕΕ καλύπτει και άλλα θέματα κοινού ενδιαφέροντος, όπως προσπάθειες στη σχεδίαση και ανάπτυξη κοινών στρατιωτικών δυνατοτήτων. Ειδικοί του NATO έχουν παράσχει στρατιωτικές και τεχνικές συμβουλές για την προετοιμασία αλλά και την υλοποίηση του EU ECAP²⁰. Το Μάιο του 2003 δημιουργήθηκε το NATO-EU Capability Group, για την εξασφάλιση αμοιβαίας ενίσχυσης των πρωτοβουλιών δυνατοτήτων της Νατοϊκής Capability Process και του ECAP.

---

²⁰ Το EU Capabilities Action Plan (ECAP) δημιουργήθηκε το Νοέμβριο 2001 για την εξασφάλιση της σύστασης των δυνάμεων και δυνατοτήτων του EU Headline Goal του Ελσίνκι (1999).

Επίσης εξετάστηκε η σχέση μεταξύ των NRF και EU BG²¹, ως μέρος της ατζέντας NATO – ΕΕ, υπό τις διευθετήσεις της Berlin Plus. Όπως οι NRF δημιουργήθηκαν, ως μετεξέλιξη στις δυνάμεις ετοιμότητας του NATO, με πρωτοβουλία των ΗΠΑ που ανακοινώθηκε στη Σύνοδο Κορυφής της Πράγας το Νοέμβριο 2002, αντίστοιχα οι δυνάμεις άμεσης αντίδρασης της ΕΕ, που αποτελούνται από BGs, ήταν μέρος του Headline Goal 2010, που ανακοινώθηκε το Φεβρουάριο 2004. Επίσης, στα πλαίσια του Headline Goal δημιουργήθηκε το Civil-Military Cell, που εστιάζει στη συνεργασία πολιτικο-στρατιωτικών παραγόντων στις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων και η European Defence Agency. Η EDA σκοπό έχει τη μελέτη ανάπτυξης των αμυντικών δυνατοτήτων της ΕΕ, την έρευνα και τους εξοπλισμούς και δίνει τις απαραίτητες κατευθύνσεις στις ομάδες εργασίας του ECAP.

Μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, το NATO και η ΕΕ επιπρόσθετα αναλαμβάνουν κοινές εργασίες σε θέματα, όπως η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, η μη εξάπλωση των ΟΜΚ, η προστασία πολιτών από όπλα ΡΒΧ και άλλα έργα, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων στη Μεσόγειο και στο Αφγανιστάν. Η συνεργασία των δύο οργανισμών προβλέπει αμοιβαία συμμετοχή σε ασκήσεις. Η πρώτη κοινή άσκηση NATO – ΕΕ εκτελέστηκε το Νοέμβριο του 2003 και αφορούσε σε σενάριο διαχείρισης κρίσης²².

Παρόλα τα παραπάνω, ανέκαθεν υπήρχαν οι αφορμές και τα βαθύτερα αίτια, για τα οποία μεταξύ NATO και ΕΕ παρουσιάζονται διαφωνίες και θέματα προς επίλυση, από παλαιότερα έως και σήμερα.

Σε ότι αφορά γενικότερα τη διατλαντική σχέση, στις φιλοδοξίες των Ευρωπαίων και τις διαφορές τρόπου σκέψης και απόψεων με τους Αμερικανούς, εύστοχο είναι το σχόλιο ότι οι Αμερικανοί είναι από τον Άρη και οι Ευρωπαίοι από την Αφροδίτη (Kagan 2001), κάτι το οποίο ευρύτερα χαρακτηρίζει τη διαφορά κουλτούρας, που οδηγεί και σε

²¹ Οι NATO Response Forces (NRF) και τα EU Battle Groups (EU BG) είναι οι προβλεπόμενες δυνάμεις ετοιμότητας (άμεσης αντίδρασης) NATO και ΕΕ αντίστοιχα. Δεν αφορούν σε μόνιμες δυνάμεις, αλλά σε εκ περιτροπής διάθεση προσωπικού και μέσων..

²² Η συγκεκριμένη πρώτη κοινή άσκηση NATO – ΕΕ, όπως ήταν αναμενόμενο είχε βασιστεί στις διευθετήσεις Berlin Plus και εστίασε στο πώς τα σχέδια της ΕΕ για μία επιχείρηση υπό την ίδια, θα εκμεταλλευτούν Νατοϊκά μέσα και δυνατότητες, όπου το NATO δεν θα εμπλακεί στο σύνολό του.

διαφορετικές στάσεις επί θέσεων στα διεθνή θέματα, αλλά και χαρακτηρίζει έντονα το σύνολο των Ευρωατλαντικών σχέσεων. Αυτό αποτελεί και έναν από τους σημαντικούς λόγους, που οι διαφωνίες και οι διαφορές εντοπίζονται σε υψηλό πολιτικό επίπεδο.

Γενικά οι ΗΠΑ οδηγούνται πιο γρήγορα στη χρήση της στρατιωτικής ισχύος (το κύριο μέσο της *hard power*) σε σχέση με την Ευρώπη, η οποία εμφανίζεται πάντα πολύ πιο υπομονετική με χρήση της διπλωματίας (και άλλων μορφών *soft power*). Ενώ οι Αμερικανοί βλέπουν τον κόσμο χωρισμένο μεταξύ του καλού και του κακού, μεταξύ των φίλων και των εχθρών, οι Ευρωπαίοι βλέπουν μία πιο σύνθετη εικόνα. Κατά κανόνα λοιπόν, το NATO, με κύριο μοχλό στρατηγικής το σχεδιασμό των ΗΠΑ και το "Hard Power" έρχεται σε αντιδιαστολή με την κουλτούρα και τη στρατηγική της ΕΕ του "Soft Power", παρότι η τελευταία έχει προχωρήσει πλέον στη δημιουργία και εξελίσσει τον – απαραίτητο κατά τα άλλα – στρατιωτικό βραχίονα²³. Οι διατλαντικές σχέσεις εξελίσσονται ουσιαστικά επάνω σε ένα ανταγωνιστικό δεσμό ασφάλειας, που δίνει τις ΗΠΑ με την Ευρώπη. Ο ανταγωνισμός ξεκινά σε υψηλό πολιτικό επίπεδο και αφορά σήμερα στην υπό διαμόρφωση νέα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφάλειας, με την πορεία της ΕΕ να συνδέεται με την επιδίωξη από το NATO να παραμείνει το επίκεντρο για τη διατλαντική συνεργασία ασφάλειας στο νέο διεθνές περιβάλλον.

Η σχέση των δύο οργανισμών επηρεάζεται σαφώς και από τις «εσωτερικές» δυνάμεις, που ασκούνται σε κάθε ένα από αυτούς και οι οποίες δημιουργούνται προσχεδιασμένα ή μη, για την επιβίωση του κάθε ενός από αυτούς. Με βάση αυτό, σκόπιμη και ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι μία περαιτέρω αναφορά στο NATO και μία αναλυτικότερη και πιο θεωρητική προσέγγιση στην πορεία της Συμμαχίας μεταψυχροπολεμικά (McCalla 1996, 456-465), λαμβάνοντας υπόψη δύο σχετικές θεωρίες:

α. Ανατρέχοντας κατ' αρχάς στην οργανωτική θεωρία, γίνεται αντιληπτό ότι το NATO ως οργανισμός μπορεί κατά καιρούς να έχει συμφέροντα διαφορετικά από αυτά των μελών του. Αυτό δίνει μία επιπρόσθετη εξήγησή στην παραμονή της Συμμαχίας στο προσκήνιο μεταψυχροπολεμικά. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με έρευνα των Gayl Ness και

---

²³ Η διαφορά μεταξύ «hard» και «soft» power, σύμφωνα με τον Joseph Nye, είναι ότι η πρώτη είναι η δύναμη υπερίσχυσης μέσω της στρατιωτικής και οικονομικής ισχύος, ενώ η δεύτερη είναι η ικανότητα να «κάνουν άλλες χώρες αυτό που θές» μέσω της έκκλησης του πολιτισμού και της ιδεολογίας σου (Huntington 1996, 92).

Steven Brechin, όπως οι περισσότεροι οργανισμοί έτσι και το NATO προτίμησε να μεταβάλει ή να εγκαταλείψει δεδηλωμένους στόχους, ώστε να εξασφαλίσει τη δυνατότητα επιβίωσης και πιθανώς περαιτέρω προόδου. Πολλοί άνθρωποι, πολίτες και στρατιωτικοί, είναι διορισμένοι στο NATO για 3 ή και 4 χρόνια, που όπως και αυτοί που θα τους διαδεχθούν, έχουν συμφέρον να δουν το NATO να συνεχίσει να λειτουργεί, γεγονός που αυτόματα δημιουργεί αδιαμφισβήτητους υποστηρικτές της Συμμαχίας, που θα αντισταθούν στις προκλήσεις και θα προάγουν τα συμφέροντα αυτής.

Σύμφωνα λοιπόν με την οργανωτική θεωρία, αυτοί θα αντισταθούν στην αλλαγή, θα υποστηρίξουν την αναγκαιότητα του οργανισμού αλλά και εφόσον απαιτηθεί θα προσαρμοσθούν στην αλλαγή. Αυτό ακριβώς συνέβη και στην περίπτωση του NATO, δηλαδή έως το 1990 υποστηρίχθηκε από τους εκπροσώπους του NATO ότι η Σοβιετική απειλή παρέμενε ισχυρή και το NATO έπρεπε να συνεχίσει με τις ίδιες πρακτικές. Μετά το 1990 και μέσα στη δεκαετία του 1990, όταν Σύμφωνο Βαρσοβίας και Σοβιετική Ένωση δεν ήταν πλέον υπαρκτά, οι εκπρόσωποι του NATO άρχισαν να πιέζουν για νέους ρόλους προσεγγίζοντας άλλους διεθνείς οργανισμούς, επεκτείνοντας τις περιοχές δράσης και τους ρόλους και αποστολές και τελικώς φθάνοντας στη διεύρυνση με μέλη από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

β. Πέραν της οργανωτικής θεωρίας, η προσέγγιση μέσα από τη θεωρία των διεθνών θεσμών δίνει μία άλλη οπτική. Αντιμετωπίζοντας λοιπόν το NATO, ως ένα θεσμικό οργανισμό, μία συμμαχία που αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου πλαισίου σχέσεων μεταξύ κρατικών και μη κρατικών δρώντων, υπάρχει σαφής σχέση μεταξύ των συμφερόντων των μελών κρατών της συμμαχίας και διαφόρων δρώντων στο περιβάλλον που δραστηριοποιείται, στη συγκεκριμένη περίπτωση το NATO. Έτσι, το NATO αντιλαμβάνεται μία ανάγκη να συσφίξει τις σχέσεις πχ. με άλλους διεθνείς οργανισμούς όπως ΟΑΣΕ, ΟΗΕ και την τότε ΔΕΕ, ώστε να εξασφαλίσει ότι παραμένει εντός ενός ευρύτερου συστήματος απαιτήσεων ασφάλειας.

Για αυτό το λόγο και το NATO μετά το 1990 έχει εμπλακεί πολύ ενεργά στον έλεγχο ή επιβολή εφαρμογής ψηφισμάτων του ΟΗΕ. Ακόμη και η αναζήτηση κοινών συμφερόντων με μη κυβερνητικούς οργανισμούς θεωρήθηκε μηχανισμός προστασίας της ύπαρξης του NATO μετά τον ΨΠ. Παραδείγματα αποτελούν η εμπλοκή σε συντονιστική ή συμβουλευτική δράση προστασίας της ναυτιλίας στον Περσικό και η εφοδιαστική υποστήριξη σε διασυμμαχικές δυνάμεις κατά τη μετάβασή τους στον

Περσικό. Σχετικό είναι και το γεγονός κινήσεων επέκτασης της συνεργασίας με μη μέλη του NATO και διεύρυνσης της Συμμαχίας.

Είναι εντυπωσιακό, πόσο επίκαιρα είναι έως και σήμερα τα επιχειρήματα του McCalla (τεθέντα το 1996), παρακολουθώντας στη συνέχεια και τις πιο πρόσφατες εξελίξεις στο NATO στη σχέση του με την ΕΕ, καθώς και τα πρώτα σχετικά κείμενα του υπό έκδοση νέου Στρατηγικού Δόγματος του NATO.

Συνολικά, στη στρατηγική συνεργασία NATO – ΕΕ αναγνωρίζεται ότι και οι δύο οργανισμοί από την ίδρυσή τους, έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της ασφάλειας και σταθερότητας στη Δυτική Ευρώπη, όμως διαφοροποιείται ο πολιτικο-στρατιωτικός ρόλος του NATO από τον οικονομικο-πολιτικό ρόλο της ΕΕ (NATO 2006). Βέβαια, οι περαιτέρω εξελίξεις και κυρίως η στρατιωτική ανάπτυξη – ή πραγμάτωση – της ΕΕ, επηρέασαν, μετεξέλιξαν και συνεχίζουν να επηρεάζουν αποφασιστικά τους ρόλους και την περαιτέρω σχέση της ΕΕ με το NATO.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΝΑΤΟ 1991 ΚΑΙ 1999 – ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΕΟ ΔΟΓΜΑ 2010

Ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ) ιδρύθηκε με βάση τη Συνθήκη της Ουάσινγκτον, που υπογράφηκε το 1949. Οι βασικοί στρατηγικοί στόχοι που τέθηκαν από τη Συμμαχία, χαρακτηρίζονταν συνοπτικά από τα ακόλουθα (ΝΑΤΟ 2006, 371-373 και Παρίσης 1997, 42):

- α. Κατευθύνονταν προς την ΕΣΣΔ και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας.
- β. Η φύση τους ήταν πλήρως αμυντική.
- γ. Η αποτροπή στην οποία αποσκοπούσαν, βασιζόταν στη στρατιωτική ισχύ, συμπεριλαμβανομένων και των πυρηνικών όπλων.
- δ. Η προωθημένη άμυνα, που προέβλεπαν, περιελάμβανε την προστασία όλης της έκτασης του ΝΑΤΟ και την αντίληψη της ευέλικτης ανταπόδοσης.

Θεμελιώδης ρόλος του ΝΑΤΟ εξ' αρχής ήταν, αλλά και παραμένει, η διασφάλιση της ελευθερίας και της ασφάλειας των κρατών μελών του με πολιτικά και στρατιωτικά μέσα, η διαχείριση των κρίσεων και η εδραίωση της ειρήνης (Lergod 1998, 89). Το τι συνέβαινε στην πραγματικότητα, μέχρι και τη δεκαετία 1980, επιβεβαιώνει σε μεγάλο βαθμό το γνωστό «λογοπαίγνιο», ότι το ΝΑΤΟ δημιουργήθηκε για να κρατήσει τη Σοβιετική Ένωση «έξω», τις ΗΠΑ «μέσα» και τη Γερμανία «από κάτω».

2.1 Τα Στρατηγικά Δόγματα ΝΑΤΟ 1991 και 1999

Το 1989 διαλύεται το Σύμφωνο της Βαρσοβίας και το 1991 η Σοβιετική Ένωση αποσυντίθεται στις συνιστώσες δημοκρατίες της (Ρωσία, Ουκρανία, Λευκορωσία κλπ.). Καθώς σημειώνονται αλλαγές στις παγκόσμιες σχέσεις, οι λόγοι δημιουργίας και στήριξης της Συμμαχίας γίνονται ολοένα και λιγότερο πιστευτοί, ενώ η ενότητα των μελών υπόκειται σε μεγαλύτερες εντάσεις και καταπονήσεις (Bennett 2006, 321). Με αυτό που συνέβαινε στο ΝΑΤΟ, ο λόγος ύπαρξής του είχε σχεδόν εκλείψει και για να συνέχιζε να υπάρχει η Συμμαχία έπρεπε να βρεθεί ένα νέο πεδίο δράσης.

Αυτό αποτυπώθηκε στο ουσιαστικά πρώτο αποκλειστικό κείμενο, που καθόριζε το Στρατηγικό Δόγμα για τη Συμμαχία. Το Στρατηγικό Δόγμα έως και σήμερα αποτελεί το δεύτερο σημαντικότερο θεσμικό κείμενο της Συμμαχίας, με πρώτο την Ιδρυτική

Συνθήκη της Ουάσινγκτον. Σύμφωνα με το Δόγμα NATO του 1991, η μεταψυχροπολεμική πολιτική ασφάλειας του NATO συνίστατο στα παρακάτω στοιχεία (NATO 1991 και Χρήστου 2001, 177):

- α. Διατήρηση μίας συνολικής στρατηγικής ισορροπίας στην Ευρώπη.
- β. Επιδίωξη του διαλόγου και της συνεργασίας με όλα τα Ευρωπαϊκά Κράτη για την αποτελεσματικότερη διαφύλαξη της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή.
- γ. Ανάπτυξη μίας Ευρωπαϊκής ταυτότητας ασφάλειας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ως μέσο ενίσχυσης του ρόλου και της ευθύνης των ευρωπαϊκών κρατών για την ασφάλεια τους.
- δ. Μείωση των συμβατικών στρατιωτικών δυνατοτήτων του NATO με παράλληλη ωστόσο, διατήρηση στρατιωτικής ικανότητας, επαρκούς για τη συλλογική άμυνα της Συμμαχίας.
- ε. Ουσιαστική αναδιάρθρωση των δυνάμεων του NATO με σκοπό την έγκαιρη και αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων και αποτροπή συγκρούσεων, που επηρεάζουν την ασφάλεια των μελών του.
- στ. Διατήρηση ενός σημαντικά μειωμένου πυρηνικού οπλοστασίου με αυστηρώς πολιτικό σκοπό, που θα αποβλέπει στη διασφάλιση της ειρήνης, μέσω μίας αξιόπιστης αποτρεπτικής ικανότητας της Συμμαχίας.
- ζ. Λειτουργία του NATO, ως βήμα διαβουλεύσεων και συντονισμού των προσπαθειών των μελών του, για την αντιμετώπιση ευρύτερων κινδύνων που απειλούν την ασφάλεια της Συμμαχίας, όπως η διασπορά ΟΜΚ και η τρομοκρατία.

Έτσι, για πρώτη φορά το NATO προέβλεψε τη δυνατότητα συνεργασίας της Συμμαχίας σε στρατιωτικές δραστηριότητες με άλλους διεθνείς δρώντες, καθώς και τη δυνατότητα μη συμμετοχής Κ-Μ του NATO σε στρατιωτικές δραστηριότητες, που είχαν αποφασισθεί από τη Συμμαχία. Αυτά υλοποιήθηκαν με το πλέον ριζοσπαστικό Νατοϊκό σχέδιο, αυτό της δημιουργίας των CJTF²⁴. Το σημαντικότερο όλων ήταν ότι πλέον το NATO, είχε σταματήσει τη σχεδίαση επιχειρήσεων εναντίον ενός καθορισμένου αντιπάλου και είχε θέσει ως κύριους σκοπούς του τη διαχείριση κρίσεων και την

---

²⁴ Σε όσα αναφέρθηκαν νωρίτερα για τις CJTF (σελ. 9 και 13), η δημιουργία τους επέτρεψε την επιχειρησιακή τους χρησιμοποίηση, πέραν από τη ΔΕΕ, σε αποστολές στις οποίες το NATO αποφάσιζε τη συμμετοχή δυνάμεων ανάλογα της προσφοράς μελών και μη μελών της Συμμαχίας.

προαγωγή της διεθνούς σταθερότητας, καθόσον επιχείρησε μία μετατόπιση από την εκτίμηση απειλής (threat assessment), στην εκτίμηση κινδύνου (risk assessment) (McCalla 1996, 449).

Στη συνέχεια, παράλληλα με την εφαρμογή του Στρατηγικού Δόγματος του NATO, αλλά και ως αποτέλεσμα των στρατηγικών επιλογών αυτού, άρχισε να εξελίσσεται η ΕΠΑΑ της ΕΕ ως μία δομική αλλαγή στην ΕΕ και στη σχέση της με το NATO, που αν και θεωρείτο συμπληρωματική ως προς αυτό, χρησιμοποιώντας την ήπια ισχύ, κατέστη εστία ανταγωνισμού²⁵. Αυτός ο ανταγωνισμός επηρέασε τις εξελίξεις μετά τον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία, που πέραν των αδυναμιών που υπέδειξε στις λειτουργίες του NATO²⁶, κατέδειξε και μία έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των Κ-Μ της Συμμαχίας, αφού σε ότι αφορά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων για την ανάληψη δράσης στην εν λόγω περιοχή, αυτή δεν ικανοποίησε τους ευρωπαϊούς συμμάχους (Noetzel 2009, 213).

Οι διεθνείς εξελίξεις της δεκαετίας του 1990, όπως της Γιουγκοσλαβίας, δημιούργησαν ένα περιβάλλον, οι απαιτήσεις του οποίου ενσωματώθηκαν στο Στρατηγικό Δόγμα της Συμμαχίας, έτσι όπως αναθεωρήθηκε και εγκρίθηκε στη νέα του έκδοση στη Σύνοδο της Ουάσινγκτον το 1999 με πλέον τα μέλη του NATO να είναι συνολικά 19 (16 προ λήξης του ΨΠ και μαζί η Τσεχία, η Πολωνία και η Ουγγαρία). Οι βασικές κατευθύνσεις του 1991 παρέμειναν σε ισχύ στο νέο Στρατηγικό Δόγμα του 1999 και τέθηκε η δέσμευση για την περαιτέρω προσαρμογή των δομών της Συμμαχίας, προκειμένου να ανταποκρίνεται επάξια σε όλο το φάσμα των δυνατοτήτων της. Επιπρόσθετα, επισημάνθηκαν τα εξής για το NATO (NATO 1999 και Χρήστου 2001, 200):

α. Επίσημη ενσωμάτωση των αποστολών εκτός άρθρου 5, για επιχειρήσεις χειρισμού κρίσεων και υποστήριξης της ειρήνης, στην περιφέρεια του NATO, σε περιοχές δηλαδή πέραν των παραδοσιακών ορίων ευθύνης του.

---

²⁵ Στη συνέχεια, η ΕΠΑΑ έγινε μέρος της ΚΕΠΠΑ συνεχίζοντας, όπως αρχικά, να χρησιμοποιεί την ίδια ήπια ισχύ, περιστρεφόμενη γύρω από μη παραδοσιακά ζητήματα ασφάλειας, όπως πχ. η μόλυνση του περιβάλλοντος και η λαθρομετανάστευση

²⁶ Παράλληλα, προσεγείωσε στην πραγματικότητα και την ΕΕ, που εστίαζε σε υπερβολικό ίσως βαθμό στην ήπια ισχύ, έχοντας παραμελήσει το στρατιωτικό μέρος της ΕΠΑΑ.

β. Ρητή αναγνώριση του πρωτεύοντος ρόλου του ΟΗΕ στον τομέα διατήρησης της ειρήνης και δέσμευση για δράση σύμφωνα με το άρθρο 7 της Συνθήκης της Ουάσινγκτον και του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, συμπεριλαμβανομένης της διάθεσης συμμαχικών πόρων και εμπειρογνωμοσύνης.

γ. Δέσμευση για την προώθηση σύμπραξης, συνεργασίας και διαλόγου, καθώς και δεσμών με άλλους Διεθνείς Οργανισμούς στον τομέα της πρόληψης και χειρισμού κρίσεων.

δ. Ενθάρρυνση της ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής ταυτότητας ασφάλειας στα πλαίσια του ΝΑΤΟ και η περαιτέρω διασύνδεση της Συμφωνίας με τη ΔΕΕ και – όπου αυτό αρμόζει – με την ΕΕ.

ε. Υποστήριξη των προσπαθειών της ΕΕ για ανάληψη δράσεων στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ και ενθάρρυνση για συμμετοχή όλων των ευρωπαϊκών συμμάχων του ΝΑΤΟ σε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις.

στ. Εμβάθυνση της συνεργασίας και του διαλόγου με τους Εταίρους, καθώς επίσης και με τη Ρωσία, την Ουκρανία και τις μεσογειακές χώρες.

Το ΝΑΤΟ, με το Στρατηγικό Δόγμα του 1999, συμπεριέλαβε επίσημα τις περιοχές εκτός ΝΑΤΟ, στις πιθανές περιοχές επιχειρήσεων της Συμμαχίας, με κριτήριο την υποστήριξη των συμφερόντων και της ασφάλειας των Κ-Μ του. Επίσης, πέραν της επιβεβαίωσης υποστήριξης της ΚΕΠΠΑ της ΕΕ, στρατηγικό στόχο πλέον αποτέλεσε η προσέγγιση και συνεργασία με τους εταίρους (τρίτες χώρες) και ιδιαίτερα η ενδυνάμωση της σχέσης με τη Ρωσία.

2.2 Οι πρόσφατες εξελίξεις στο ΝΑΤΟ

Από το Στρατηγικό Δόγμα του 1999 πολλά έχουν αλλάξει στο ΝΑΤΟ, στην ευρύτερη διατλαντική σχέση και διεθνώς. Τα μέλη του ΝΑΤΟ έχουν αυξηθεί κατά 9 νέα Κ-Μ και η Συμμαχία έχει γίνει πιο επιχειρησιακή από ποτέ. Το ΝΑΤΟ επίσης, επικαλέσθηκε για πρώτη φορά το άρθρο 5 της εγγύησης κοινής άμυνας, μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Παρά τις αλλαγές αυτές και τις προσπάθειες, στις αρχές της δεκαετίας, για εκσυγχρονισμό των ΕΔ, τα έξοδα για την άμυνα μειώθηκαν από την πλειοψηφία των Συμμάχων από το 1999 και μάλιστα σε επικίνδυνα χαμηλά επίπεδα, κάτι το οποίο επιδεινώθηκε δριμύτατα με την τρέχουσα οικονομική κρίση. Την

ίδια στιγμή, νέες στρατηγικές απειλές από κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες, έχουν αναδυθεί και προκαλούν τα Κ-Μ του ΝΑΤΟ.

Η πολιτική βούληση των συμμάχων έχει φανεί δύσκολο να συγκλίνει, όχι μόνο για επίτευξη συναίνεσης σε αποφάσεις αλλά ακόμη και για τη συμφωνία διεξαγωγής συζητήσεων στο ΝΑΤΟ, το όργανο λήψης αποφάσεων του ΝΑΤΟ, σε θέματα στρατηγικής σημασίας. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, το ΝΑΤΟ ανέπτυξε στέρεες σχέσεις με χώρες εκτός της παραδοσιακής περιοχής του, όπως Αυστραλία, Ιαπωνία και χώρες της Μέσης Ανατολής και Ασίας. Αυτό ορισμένοι σύμμαχοι το καλωσορίζουν, ενώ άλλοι ακόμη προβληματίζονται με το γεγονός ότι το ΝΑΤΟ προχωρά πέραν του αρχικού του πεδίου. Επίσης το ΝΑΤΟ έχει μία «Οη-Off» σχέση με τη Ρωσία, που έχει δημιουργήσει πραγματικά εσωτερική ένταση μεταξύ των νεώτερων συμμάχων και αυτών, που δεν είναι τόσο κοντά γεωγραφικά με τη Μόσχα. Οι σύμμαχοι δεν έχουν πετύχει συναίνεση μεταξύ τους για το είδος της σχέσης, που επιθυμούν με τη Ρωσία, ειδικά με την τελευταία να έχει ανακηρύξει το ΝΑΤΟ, κίνδυνο στην εθνική της ασφάλεια²⁷.

Παράλληλα, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου το κέντρο βάρους των ΗΠΑ, συνεπακόλουθα και του ΝΑΤΟ, μετακινήθηκε από την Ευρώπη προς την ευρύτερη Μ. Ανατολή, ενώ δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στις «εκτός περιοχής» επιχειρήσεις και συνεργασίες. Το Ιράκ επίσης (όπως και το Αφγανιστάν στη συνέχεια), αποτέλεσε λόγο χαλάρωσης της συνοχής των ατλαντικών δεσμών και του κοινού πολιτικού κεφαλαίου ΝΑΤΟ – ΕΕ. Το ΝΑΤΟ, παραμένοντας η ισχυρότερη στρατιωτική συμμαχία με τεράστιες δυνατότητες, κινείται σε πολλαπλές αποστολές, με συνεργασίες με πολλά κράτη και διεξάγει επιχειρήσεις σε όλο το φάσμα. Σήμερα όμως, αν και έχει διευρυνθεί με συνολικά 28 μέλη, σε μία εποχή «σπάνιων πηγών» και μειωμένων στρατιωτικών προϋπολογισμών, μάλλον πρέπει να θεωρήσει τη βελτίωση της συνεργασίας της με την ΕΕ επιτακτική, ώστε να αποφευχθούν οι αλληλοκαλύψεις σε μέσα και δραστηριότητες.

Τα διδάγματα στα Βαλκάνια κατά τη δεκαετία του 1990, οδήγησαν το ΝΑΤΟ σε μία συζήτηση επί της πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας (CIMIC), η οποία προκάλεσε έως το 2003 μία σειρά κειμένων και κατευθύνσεων σε ότι αφορά το συντονισμό και τη

---

²⁷ Η Ρωσία στο νέο Στρατιωτικό της Δόγμα (Φεβρουάριος 2010), ξεχώρισε το ΝΑΤΟ ως τη μεγαλύτερη απειλή για τη χώρα. Βέβαια ήταν σε μία περίοδο έντασης των σχέσεων, λόγω του προγράμματος ΝΑΤΟ (με πρωτοβουλία των ΗΠΑ) για την τοποθέτηση των βαλιστικών πυραύλων σε Τσεχία και Πολωνία, το οποίο στη συνέχεια τροποποιήθηκε. Όχι όμως και το δόγμα της Ρωσίας.

συνεργασία για την υποστήριξη μίας αποστολής, μεταξύ του Νατοϊκού Διοικητή μίας επιχείρησης και μη στρατιωτικών δρώντων, συμπεριλαμβανομένων του πληθυσμού και των τοπικών αρχών, αλλά και άλλων διεθνών ή εθνικών δρώντων και ΜΚΟ²⁸.

Σήμερα το NATO έχει προχωρήσει στο Comprehensive Approach, δηλαδή τη «συντονισμένη προσέγγιση» με προσπάθειες, που καταβάλλει για την αντιμετώπιση των συγχρόνων προκλήσεων ασφάλειας με χρήση «στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων και δυνατοτήτων». Συγκεκριμένα, την καθιέρωσε και την ακολουθεί από τη Σύνοδο Κορυφής στη Ρήγα το 2006 με το «Comprehensive Political Guidance». Βάσει αυτής της προσέγγισης, ο στρατιωτικός σχεδιασμός επεκτείνεται και περιλαμβάνει πολιτικούς δρώντες και διεθνείς οργανισμούς. Βέβαια, η αποτελεσματικότητα (και γενικότερα η επιτυχία) αυτής παραμένει κατά πολλούς, ακόμη αμφιλεγόμενη διότι η διαχείριση της έντασης αποτελεί ένα δύσκολο έργο όταν γίνεται προσπάθεια συνδυασμού αποτελεσματικότητας και πολιτικής νομιμότητας (Molling 2008).

Τα βασικότερα βήματα προς την κατεύθυνση του Comprehensive Approach έγιναν με τη δημιουργία των Provincial Reconstruction Teams, οι οποίες είναι πολιτικοστρατιωτικές μονάδες σχεδιασμένες για την παροχή ασφάλειας και τη δημιουργία των συνθηκών για αναδόμηση μίας περιοχής, δρώντας σε τοπικό επίπεδο. Ο σχεδιασμός, η δράση και η σύνθεση αυτών των μονάδων όμως παραμένει με έντονο το στρατιωτικό στοιχείο και έτσι το βασικό πρόβλημα της Συμμαχίας στην εφαρμογή της Comprehensive Approach, είναι η φήμη του NATO ως στρατιωτικός δρων, που ασχολείται λιγότερο με τη μη στρατιωτική πλευρά (civilian) της διαχείρισης κρίσεων.

Το NATO έχει διεξάγει και συνεχίζει να διεξάγει επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων και διατήρησης της ειρήνης σε συνεργασία με την ΕΕ, θεωρώντας την ανάπτυξη της ΕΠΑΑ συμπληρωματική του NATO. Η ενίσχυση της συνεργασίας των δύο οργανισμών είναι επιθυμητή αφού η πλειονότητα των χωρών αποτελούν κοινά μέλη. Αποδείχθηκε ότι η πολιτική βούληση για συνεργασία υπήρξε σε αρκετές περιπτώσεις, όπως μεταξύ άλλων, στο Κόσοβο, όπου το NATO διεξήγαγε τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, ενώ η ΕΕ μία περισσότερο μη στρατιωτική αποστολή. Επίσης στη Βοσνία, όπου η συνεργασία διεξήχθη με την παράδοση της ευθύνης της στρατιωτικής επιχείρησης από το NATO στην ΕΕ, κάτι που αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτικής, κατά βάση,

---

²⁸ Το τελικό κείμενο αποτέλεσε την έκδοση Allied Joint Publication-9 (AJP-9) με τίτλο «NATO Civil-Military Cooperation (CIMIC) Doctrine», July 2003.

βούλησης, συμφωνίας και συνέργειας των δύο οργανισμών. Η υλοποίηση των έως σήμερα συνεργασιών βέβαια, πέραν του στρατηγικού, σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο, έχει αποδείξει ότι δεν υφίστανται ιδιαίτερα θέματα αδυναμίας στη συνεργασία, όταν ληφθούν οι απαραίτητες κοινές πολιτικές αποφάσεις. Πλέον, το θέμα θα πρέπει να εξετασθεί σε μονιμότερη, πιο θεσμοθετημένη και σαφώς εκπεφρασμένη βάση, γεγονός που αποτελεί μία διαφορετική και πιο δύσκολη υπόθεση.

Η επανένταξη της Γαλλίας – σε επίπεδο αποφάσεων της στρατιωτικής επιτροπής (δεδομένου ότι η παρουσία της ήταν πάντα εκεί, ωστόσο δεν συμμετείχε σε επίπεδο αποφάσεων) – στο NATO, δεν πρέπει να θεωρείται τυχαία. Η Γαλλία διαφωνεί, αν και όχι πάντα ανοικτά για ευνόητους λόγους, με την άποψη της Αμερικής ότι το NATO αποτελεί το σημαντικότερο οργανισμό και υποστηρίζει την ενδυνάμωση της αυτονομίας της ΕΕ. Το NATO επομένως, αν και παραμένει πρωτεύουσας σημασίας, δεν είναι πλέον πρώτιστου ενδιαφέροντος για όλους τους συμμάχους. Οι ΗΠΑ από νωρίς προσπάθησαν να ελέγξουν την αμφισβήτηση της σχέσης NATO-ΕΕ με την αύξηση των παρατηρητών στην ΕΕ.

Παράλληλα, ο συνδυασμός του μετασχηματισμού των σύγχρονων απειλών σε μία μορφή που το παραδοσιακό NATO δεν φτιάχθηκε για να αντιμετωπίζει, με την ταυτόχρονη εξέλιξη της αυτονομίας της Ευρωπαϊκής Άμυνας και Ασφάλειας, θέτουν επιτακτικά την απαίτηση επαναπροσδιορισμού της σχέσης και συνεργασίας μεταξύ NATO και ΕΕ, καθώς και του νέου ρόλου του NATO, ώστε να παύσει να αμφισβητείται, κάτι που προκαλεί ζημιά στο κύρος του, πχ. απέναντι στη Ρωσία.

Τα τελευταία χρόνια επίσης έχει παρατηρηθεί μία μετατόπιση της ισχύος προς την Ασία και σε συνδυασμό με τον αντίκτυπο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και την ακόμη μεγαλύτερη απροθυμία της Ευρώπης να βοηθήσει την Αμερική στο Αφγανιστάν, αυτό έχει προκαλέσει ιδιαίτερους προβληματισμούς για την τρέχουσα απόδοση του NATO γενικότερα.

Το στρατηγικό πλαίσιο της Συμμαχίας λοιπόν, έχει μετεξελιχθεί δραματικά και σε βάθος μετά το 1999, που το NATO υιοθέτησε το τελευταίο Στρατηγικό Δόγμα.

Πάντως, οι διατλαντικές σχέσεις βρίσκονται σε μία σχετικά καλή κατάσταση σήμερα. Σε αυτό σίγουρα έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο και οι, εν τω μεταξύ, αλλαγές ηγεσιών σε Αμερική (Μπους σε Ομπάμα), Γερμανία (Σρέντερ σε Μέρκελ) και Γαλλία (Σιράκ σε Σαρκοζύ). Παρά τις επί μέρους διαφωνίες, οι πρόσφατες

συμπεριφορές στις υποθέσεις του Ιράν, Β.Κορέας, Μ.Ανατολής, αλλά και Αφγανιστάν και Ιράκ, δείχνουν την τάση για συνεργασία, παρά τις εκπεφρασμένες αντιθέσεις και τη διστακτικότητα ή και αδυναμία των περισσότερων Ευρωπαίων να συνδράμουν με μέσα και προσωπικό. Η προοπτική των σχέσεων NATO – ΕΕ θα εξαρτηθεί από τις μελλοντικές επιλογές των ηγεσιών, κυρίως των κύριων δρώντων της Συμμαχίας (Dunn 2009).

2.3 Το Νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO

Τον Απρίλιο 2009, όταν το NATO γιόρτασε τα 60^α του γενέθλια, ανακοίνωσε την έναρξη των διαδικασιών για ένα νέο Στρατηγικό Δόγμα. Συγκεκριμένα, στη Σύνοδο Κορυφής Στρασβούργου-Κιέλου στις 3 και 4 Απριλίου 2009 ο ΓΓ του NATO, Άντερς Φ. Ρασμούσεν²⁹, έλαβε την εντολή από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων του NATO για την ανάπτυξη ενός νέου Στρατηγικού Δόγματος. Αυτή η εργασία θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί έως την επόμενη Σύνοδο Κορυφής του NATO, που αναμένεται να λάβει χώρα προς το τέλος του 2010.

Κατά την παραπάνω Σύνοδο Κορυφής, ο ΓΓ του NATO επίσης έλαβε την εντολή να συγκαλέσει και να ηγηθεί μίας ευρείας βάσης ομάδας κατάλληλων εμπειρογνομόνων, που θα λειάνουν το έδαφος για το νέο Στρατηγικό Δόγμα.

Σύμφωνα με την εντολή αυτή, την αναθέωση του Στρατηγικού Δόγματος, ανέλαβε μία ομάδα εμπειρογνομόνων³⁰, υπό την πρώην Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, 72χρονη σήμερα Μαντλίν Ολμπράιτ³¹. Έργο της επιτροπής ήταν η υποβολή μίας αναφοράς – πρότασης (recommendation) προς τον ΓΓ του NATO, επί της επικαιροποίησης – αναθέωσης του Στρατηγικού Δόγματος της Συμμαχίας. Η ομάδα των εμπειρογνομόνων άρχισε την εργασία το Σεπτέμβριο 2009, σε δύο φάσεις.

Η πρώτη φάση έως τα μέσα Φεβρουαρίου 2010 με εμπλοκή της ευρύτερης στρατηγικής κοινότητας και των σχεδιαστών πολιτικής σε ένα διάλογο για τις

---

²⁹ Ο Δανός Άντερς Φ. Ρασμούσεν διετέλεσε στη Δανία, Υπουργός Οικονομικών/Οικονομίας (1987-1992), Αρχηγός του Φιλελεύθερου Κόμματος (Venstre) (1998-2009) και Πρωθυπουργός (2001-2009) και από τον Αύγουστο 2009 διατελεί ΓΓ του NATO.

³⁰ Πλήρης ενημέρωση επί της ομάδας εμπειρογνομόνων παρατίθεται στο Παράρτημα «Δ».

³¹ Η Μαντλίν Ολμπράιτ διετέλεσε ΥΠΕΞ των ΗΠΑ για την περίοδο 1997-2001, όταν το NATO εξαπέλυσε την πρώτη του στρατιωτική δράση στην πρώην Γιουγκοσλαβία.

προκλήσεις, που αντιμετωπίζει η Συμμαχία. Ήταν η «the reflection phase» και ήταν οργανωμένη σε 4 διαδοχικά σεμινάρια με διαφορετικά κεφάλαια σχετικά με το Νέο Στρατηγικό Δόγμα, σε χώρες του NATO³². Στη δεύτερη φάση, με το όνομα «consultation phase», η ομάδα των εμπειρογνωμόνων ταξίδεψε σε κάθε Νατοϊκή πρωτεύουσα για να παρουσιάσει τα αποτελέσματα των αρχικών συμπερασμάτων των διεργασιών της ομάδας, απευθείας στις Νατοϊκές κυβερνήσεις, με σκοπό να λάβουν από αυτές αρχικά σχόλια και ανάδραση. Η ομάδα σε όλη τη διάρκεια των εργασιών της, είχε περιοδικές συναντήσεις με τον ΓΓ, που έχει τη συνολική ευθύνη επί της εργασίας της ομάδας, αλλά και με το Συμβούλιο του NATO και αξιωματούχους του αρχηγείου του NATO.

Η αναφορά της ομάδας των εμπειρογνωμόνων υπεβλήθη στις 17 Μαΐου 2010, με τίτλο «Εξασφάλιση Ασφάλειας, Δυναμική Εμπλοκή»³³. Μετά από 8 μήνες ετρείας συζήτησης με στρατιωτικούς και πολίτες αξιωματούχους, ακαδημαϊκούς αλλά και το κοινό, η Μαντλίν Ολμπράιτ δήλωσε ότι η ομάδα της είχε καταλήξει σε δύο κύρια σημεία (Schultz 2010). Πρώτο, η Συμμαχία έχει ένα τρέχον καθήκον να εγγυηθεί, την ασφάλεια (safety and security) των μελών της, όπως ανέφερε μπροστά στους πρεσβευτές του συνόλου των συμμαχικών κυβερνήσεων, καθώς εξέδωσε τη μελέτη. Δεύτερο, μπορεί να πετύχει αυτό το σκοπό μόνο εάν εμπλακεί δυναμικά με χώρες και οργανισμούς, που βρίσκονται εκτός των συνόρων της. Η Ολμπράιτ υποστήριξε πάνω από όλα την επιστροφή στα βασικά, αυτό που αποκαλεί «ανανέωση των όρκων» της συνεργασίας.

Τα κυριότερα τέσσερα έργα του NATO (quartet of core tasks) για το διάστημα, που ακολουθεί έως το 2020, η αναφορά προτείνει να είναι τα ακόλουθα (NATO 2010, 19-21):

α. Το κύριο έργο της Συμμαχίας, να προστατεύσει και να αποτρέψει οποιαδήποτε στρατιωτική απειλή έναντι των μελών του. Αυτό το έργο απευθύνεται σε απειλές, που προέρχονται όχι μόνο από την εγγύς Ευρω-Ατλαντική περιοχή, αλλά από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου.

³² Οι τέσσερις συναντήσεις της πρώτης φάσης διεξήχθησαν σε Λουξεμβούργο την 16 Οκτωβρίου 2009 (Γενική τοποθέτηση επί του New Strategic Concept), Σλοβενία την 13 Νοεμβρίου 2009 (Operations), Όσλο την 14 Ιανουαρίου 2010 (Partnerships) και Ουάσινγκτον την 23 Φεβρουαρίου 2010 (Transformation).

³³ Συγκεκριμένα υπεβλήθη 56σέλιδη αναφορά των εμπειρογνωμόνων «Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO» με τίτλο «NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement» (NATO 2010).

β. Το NATO πρέπει να συνεισφέρει στην ευρύτερη ασφάλεια της Ευρω-Ατλαντικής περιοχής και να ανησυχεί για την ασφάλεια ολόκληρης της περιοχής, της οποίας είναι μέρος. Πρέπει να συνεχίσει τη συνεργασία με ΕΕ, ΟΗΕ και ΟΑΣΕ, σε ότι αφορά την ευρύτερη Ευρωπαϊκή ασφάλεια. Η αναφορά, παρότι δεσμεύεται για τη δυνατότητα αποδοχής και άλλων μελών, αναφέρεται και «σε προσπάθειες με τη Ρωσία, την Ουκρανία, τη Γεωργία και τις άλλες χώρες του Καυκάσου, όπως και άλλα μη μέλη του NATO, τα οποία δεν είναι ανάγκη να ανήκουν στη Συμμαχία για να συμμετάσχουν σε συνεργασίες και σχέδια, που ωφελούν τους πάντες».

γ. Το NATO πρέπει να υπηρετεί, ως ο κύριος φορέας διατλαντικής αντιμετώπισης και διαχείρισης όλων των απειλών, προκλήσεων και κινδύνων, που αντιμετωπίζει η Συμμαχία. Για αυτό πρέπει να αναπτύξει και να βελτιώσει τις δυνατότητες διαχείρισης κρίσεων, οι οποίες συμπεριλαμβάνουν τη δυνατότητα εξασφάλισης των κρατών-μελών και ανάληψης επιχειρήσεων αντίδρασης σε κρίσεις «εντός, περί και πέραν των συνόρων».

δ. Τέταρτο κύριο έργο είναι η ενίσχυση της προοπτικής και διαχείρισης των σχέσεων και συνεργασιών με μη Κ-Μ του NATO (πχ. PfP).

Είναι επίσης σημαντικές οι εκτιμήσεις που γίνονται, καθώς και η αναγνώριση των απειλών σε αντιστοιχία με περιοχές του κόσμου. Συγκεκριμένα στο ΓΓ του NATO, η επιτροπή των εμπειρογνομόνων εισηγείται με τη σχετική αναφορά (NATO 2010) τα ακόλουθα, που για το σκοπό της εργασίας αναλύονται συνοπτικά:

α. Περιοχή NATO (Βορειο-Ατλαντική)

Το ρίσκο ενός συμβατικού πολέμου στην Ευρώπη είναι ελάχιστο, όμως υφίστανται ρίσκα ασφάλειας στα Βαλκάνια και τον Καύκασο, που απαιτούν «συνεχή διεθνή προσοχή». Οι σχέσεις με τη Ρωσία αποδεικνύονται αιχμηρές και πολύπλοκες για τη Συμμαχία³⁴. Αν και η αναφορά των εμπειρογνομόνων αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα

---

³⁴ Κατά το ΓΓ του NATO, το κείμενο του στρατιωτικού δόγματος της Ρωσίας, που χαρακτηρίζει το NATO ως τη μεγαλύτερη απειλή, έχει ψυχροπολεμική σκέψη. Σύμφωνα με συνέντευξη του στο Newsweek (<http://www.newsweek.com/2010/02/11/reaching-out-to-russia.html>), το NATO δεν είναι εχθρός της Ρωσίας και η Ρωσική εκτίμηση δεν αντανάκλα την παγκόσμια πραγματικότητα. Ο ΓΓ επίσης δήλωσε ότι είναι περίεργο, που η Ρωσία το εξέδωσε χωρίς διαβούλευση με το NATO, διότι η ομάδα των εμπειρογνομόνων επισκέφθηκε τη Ρωσία για το νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO και κάλεσε τη Ρωσία να προσφέρει δεδομένα. Πάντως NATO και Ρωσία αντιμετωπίζουν κοινές ανησυχίες ασφάλειας και

της Ρωσίας για την ασφάλεια της Ευρώπης και την προσφορά της στην υποστήριξη της τρέχουσας εκστρατείας στο Αφγανιστάν, σημειώνει επίσης τις υπάρχουσες εντάσεις μεταξύ της Ρωσίας και του ΝΑΤΟ, όπως και την έλλειψη συναίνεσης εντός της Συμμαχίας για τη χάραξη της σχετικής πολιτικής. Η Ρωσία ακόμη βλέπει το ΝΑΤΟ ως κίνδυνο στην ασφάλειά της και δεν εγκρίνει την επέκταση της Συμμαχίας στην εγγύς περιοχή της, ενώ τα νεώτερα μέλη του ΝΑΤΟ βλέπουν τη διεύρυνση θετικά, ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο της Γεωργίας το 2008.

β. Περιοχή Μέσης Ανατολής

Οι συντάκτες της αναφοράς υποστηρίζουν ότι η περιοχή επηρεάζει την ασφάλεια της Συμμαχίας με τρεις τρόπους. Πρώτο, ως «hotbed» εξτρεμιστικής βίας, δεύτερο, με την επιμονή της Αραβο-Ισραηλινής διαμάχης και τρίτο, με την Ιρανική επιδίωξη κατοχής ΟΜΚ, ιδιαίτερα πυρηνικών. Ειδικά η τελευταία έχει 3 πλευρές: πέραν της ανάπτυξης ΟΜΚ, δημιουργεί και οπλοστάσιο βαλλιστικών πυραύλων και αναπτύσσει τεχνολογία αποκλεισμού των Στενών του Χορμούζ (ναυτικές νάρκες και βλήματα εναντίον πλοίων), με συνέπεια το στραγγαλισμό της ροής πετρελαίου στην περιοχή. Έτσι το Ιράν αναγνωρίζεται ως πιθανή απειλή για το ΝΑΤΟ, που εμπίπτει στο άρθρο 5 της Συμμαχίας.

γ. Περιοχή Ασίας-Ειρηνικού

Ιαπωνία, Αυστραλία, Κίνα, Ινδία και Ν.Κορέα αναγνωρίζονται στην αναφορά ως δυνάμεις του status quo, δηλαδή «όλες βλέπουν τη σταθερότητα στην περιοχή στα συμφέροντά τους και γενικά υποστηρίζουν τις διεθνείς νόρμες». Οι κύριες απειλές στην περιοχή προέρχονται από την αντιπαλότητα της Ινδίας με το Πακιστάν και τις πολιτικές της Βόρειας Κορέας, που αν και η αναφορά των εμπειρογνομώνων αναφέρεται στο πυρηνικό πρόγραμμα της τελευταίας, απλά δηλώνει ότι απαιτεί «ιδιαίτερη προσοχή». Επισημαίνονται οι αυξήσεις σε στρατιωτικές δαπάνες στην περιοχή και οι αυξανόμενες στρατιωτικές δυνατότητες της Κίνας. Επιπρόσθετα αναφέρονται οι τοπικές αντιπαλότητες μεταξύ Κίνας, Ινδίας, Ιαπωνίας και Ν.Κορέας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Ασίας.

απειλές, όπως Αφγανιστάν, τρομοκρατία, εξάπλωση ΟΜΚ, πειρατεία και απαιτείται να συνεργασθούν σε αυτές τις περιοχές.

δ. Περιοχή Αφρικής

Δεν αναγνωρίζεται ως περιοχή πιθανών απειλών για την ασφάλεια της Συμμαχίας. Παρά ταύτα αναμένεται ότι τα Κ-Μ του ΝΑΤΟ θα διεξάγουν επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης μετά από αίτημα των τοπικών δυνάμεων, εκπαίδευση και αντιτρομοκρατικές δραστηριότητες. Μερικά σημεία στα οποία αναφέρεται ότι χρειάζεται περισσότερη προσοχή είναι το Σουδάν, το Κογκό και η Σομαλία. Δεν επισημαίνονται οι απειλές του ριζοσπαστικού ισλαμισμού και της πειρατείας, που ξεκινά από το κέρασ της Αφρικής. Αν και ο ανταγωνισμός για φυσικές πηγές αναφέρεται ως φόβος για το μελλοντικό σύστημα ασφάλειας, η διείσδυση των Κινέζων στην Αφρική δεν αναφέρεται, ως πιθανή μελλοντική απειλή.

ε. Λατινική και Νότια Αμερική

Η περιοχή αντιμετωπίζεται ως εκτός ενδιαφέροντος ΝΑΤΟ, με κύριο υπεύθυνο για αυτή τον Οργανισμό των Αμερικανικών Κρατών. Το ΝΑΤΟ μπορεί να εμπλακεί μόνο για ανθρωπιστική βοήθεια. Το διεθνές έγκλημα αναγνωρίζεται ως η κύρια απειλή στην περιοχή. Δεν αναφέρονται οι κίνδυνοι αποτυχίας κρατών και οπισθοδρόμησης των δημοκρατικών θεσμών. Η παρουσία Ρωσίας και Κίνας, καθώς και η πολιτική υποστήριξή τους σε μη αξιόπιστα καθεστώτα, δεν λαμβάνονται ως απειλές. Καθώς το Δυτικό Ημισφαίριο είναι άμεσης ευθύνης των ΗΠΑ, η έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά της Συμμαχίας είναι κατανοητή.

Η αναφορά των εμπειρογνομώνων υποστηρίζει ότι το περιβάλλον απειλών έως το 2020 αφορά στα ακόλουθα: εξάπλωση των ΟΜΚ, φιλοδοξίες των τρομοκρατικών ομάδων, εξάρτηση και αυξανόμενη τρωτότητα των πληροφοριακών συστημάτων, αυξανόμενος ανταγωνισμός επί των σπάνιων φυσικών πηγών και ειδικότερα το πετρέλαιο, δημογραφικές αλλαγές που μπορεί να επιδεινώσουν θέματα όπως η φτώχεια, η πείνα, η παράνομη μετανάστευση και οι πανδημίες. Ως επιπρόσθετη απειλή αναγνωρίζεται και η κλιματική αλλαγή.

Χαρακτηριστική είναι η αναφορά στη συνεργασία ΝΑΤΟ – ΕΕ (ΝΑΤΟ 2010, 23-24). Συγκεκριμένα υποστηρίζεται ότι η ενίσχυση της συνεργασίας με την ΕΕ είναι θεμελιώδης για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια. Αναφέρεται ότι μετά την επικύρωση και εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας από τα μέλη της ΕΕ, η οποία είναι σχεδιασμένη για την ενίσχυση των στρατιωτικών δυνατοτήτων και δομών διοίκησης της ΕΕ, έχουν γίνει πολλές συζητήσεις για μία ανεξάρτητη ταυτότητα ευρωπαϊκής άμυνας. Έτσι το

κείμενο προτείνει το νέο στρατηγικό δόγμα του NATO να δίνει τα εχέγγυα για την ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ. Επιπρόσθετα, οι απειλές που αντιμετωπίζουν και οι δύο δεν πρέπει να κατηγοριοποιηθούν πολύ αυστηρά ως στρατιωτικές ή μη στρατιωτικές στη φύση τους, λόγω του ότι αυτά τα θέματα αναπτύσσονται «along continuum»³⁵.

Τέλος, σε ότι αφορά τη συνεργασία NATO – ΕΕ, η συνεργασία σε πλαίσιο αμοιβαιότητας και πραγματικής αλληλοκατανόησης, αναφέρεται ότι πρέπει να αποτελέσει συγχρόνως επιθυμία και απαίτηση, ενώ οι ηγέτες ΕΕ και NATO πρέπει να συμφωνήσουν σε ένα πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των στρατιωτικών επιτελείων, συμμετοχή σε συναντήσεις και εκτεταμένο συντονισμό σε θέματα διαχείρισης κρίσεων, εκτίμησης απειλών και κατανομής μέσων. Το μελλοντικό Στρατηγικό Δόγμα της Συμμαχίας πρέπει να μεριμνά σε επίπεδο ηγεσιών NATO, όπως και ΕΕ, ώστε να είναι δυνατή η αποφυγή διαφωνιών, που θα επηρεάσουν τη συνεργασία (NATO 2010, 24).

Εκτενείς αναφορές γίνονται στην απαίτηση συνέχισης και ενίσχυσης των επί μέρους συνεργασιών του NATO με τους Διεθνείς Οργανισμούς και κυρίτερα με τον ΟΗΕ (ειδική αναφορά γίνεται και στον ΟΑΣΕ). Επίσης επισημαίνεται η ενίσχυση της συνεργασίας με τη Ρωσία, Γεωργία και Ουκρανία, καθώς και οι συνεργασίες σε Μεσόγειο και Μέση Ανατολή, σύμφωνα με τις βασικές οδούς του Μεσογειακού Διαλόγου (Mediterranean Dialogue) και της Πρωτοβουλίας Συνεργασίας της Κωνσταντινούπολης (Istanbul Cooperation Initiative)³⁶ με «στρατηγική υπομονή».

Ο ΓΓ του NATO έχει θέσει την αναφορά σε διαπραγματεύσεις, ώστε υπό το συντονισμό του, τα Κ-Μ να καταλήξουν στο προσχέδιο του νέου Στρατηγικού Δόγματος. Συγκεκριμένα, η διαδικασία συνεχίζεται σήμερα με βάση την ανάδραση, τις πολιτικές θέσεις και τις κατευθύνσεις, που λαμβάνει ο ΓΓ από τις ηγεσίες των Κ-Μ και το NAC. Γίνεται επεξεργασία του κειμένου έως τα τέλη του φθινοπώρου του 2010 και με καταληκτική ημερομηνία τον προσεχή Νοέμβριο, χρόνος διεξαγωγής της επόμενης

³⁵ Σε πιο ελεύθερη μετάφραση: «συνεχώς και παράλληλα».

³⁶ Το πρόγραμμα PfP δεν αναφέρεται με τα MD και ICI, καθόσον αφορά σε πιο στενή συνεργασία, σύμφωνα και με το Κεφάλαιο 23 του NATO HANDBOOK 2006. Ουσιαστικά, θεωρείται ότι τα μέλη της Partnership for Peace, έχουν την προοπτική για ένταξη στη Συμμαχία και πολλές φορές έχει αναφερθεί ότι το PFP αποτελεί το «σκαλοπάτι» για ένταξη στο NATO. Ειδική αναφορά για τα MD και ICI γίνεται ξεχωριστά στο NATO HANDBOOK 2006, στο Κεφάλαιο 26.

Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ, όπου θα παρουσιασθεί το τελικό υπό έγκριση κείμενο. Εφόσον το κείμενο προεγκριθεί – με όποια επιπρόσθετα σχόλια και παρατηρήσεις – από τους Αρχηγούς των Κρατών και Κυβερνήσεων στη Σύνοδο Κορυφής, θα αποτελεί το νέο Στρατηγικό Δόγμα του ΝΑΤΟ. Θα εκκρεμεί η τελική μορφή του κειμένου, προς τελική αποδοχή και επικύρωση, σύμφωνα με τις εσωτερικές διαδικασίες του ΝΑΤΟ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ. ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΣΑ)

Το 1994 σε συνάντηση του ΝΑΟ, μεταξύ άλλων θεμάτων, δόθηκε πράσινο φως στην έναρξη αναζήτησης της ΕΤΑΑ, που ουσιαστικά αποτελούσε ένα Νατοϊκό στρατιωτικό σχέδιο και ξεκίνησε με σκοπό να λύσει πολιτικά και προβλήματα δομής εντός της Ευρωπαϊκής κοινότητας. Η Ευρωπαϊκή ταυτότητα ασφάλειας ατόνισε, όμως η αδυναμία της Ευρώπης στη δεκαετία του 1990 να αντιμετωπίσει τις συγκρούσεις στα Βαλκάνια, οδήγησαν στην πρωτοβουλία για την ΕΠΑΑ και το 1999 αναθερμάνθηκε το γενικότερο θέμα της ΚΕΠΠΑ. Με την ενεργό τότε συμμετοχή της Βρετανίας, η Γαλλία ήταν η κινητήριος δύναμη πίσω από αυτές τις πρωτοβουλίες (Σεντ Μαλό), επιθυμώντας μία πιο ισορροπημένη ηγετικά συμμαχία, με δύο ή περισσότερους ισότιμους πυλώνες. Η συζήτηση περί του ρόλου της ΕΕ περιφέρεται γύρω από τη θέση της στον κόσμο και πιο έντονα μετά το Ιράκ, όπου οι Ευρωπαίοι ηγέτες εστίασθηκαν στην ευρωπαϊκή άμυνα και υποστήριξαν, ότι η ΕΕ ως παγκόσμιος δρών είναι έτοιμη να συμμετάσχει στην ευθύνη για την παγκόσμια ασφάλεια (Toje.2008, 11).

Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου (2001) και την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ (2003), ήταν και πάλι επιτακτική η ανάγκη επανακαθορισμού του ρόλου της ΕΕ, των απειλών και προκλήσεων που αυτή θα αντιμετώπιζε, των συνεπαγόμενων στρατηγικών στόχων και των ακολουθητέων πολιτικών της. Έτσι, τον Ιούνιο 2003 στο Συμβούλιο Κορυφής της Θεσσαλονίκης, οι ηγέτες της ΕΕ παρουσίασαν το προσχέδιο της ΕΣΑ³⁷, που είχε προετοιμαστεί υπό την ευθύνη του Υψηλού Αντιπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ (Χαβιέ Σολάνα). Το Δεκέμβριο του ίδιου έτους, το τελικό κείμενο, αφού εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, εκδόθηκε με τον τίτλο «Μία Ασφαλής Ευρώπη, σε έναν Καλύτερο Κόσμο».

Το κείμενο της ΕΣΑ, έχει υιοθετήσει τη ρητορική ενός διεθνούς δρώντα ασφάλειας με παγκόσμιο «προφίλ». Εκφράζει τις ανησυχίες της Ευρώπης, σε όλο το

³⁷ Μόλις 3 μήνες μετά τη μεγαλύτερη κρίση στη ΕΕ, που προήλθε από τις έντονες διαφωνίες Κ-Μ της, επί της εισβολής των ΗΠΑ στο Ιράκ.

φάσμα των απειλών, όπως αυτές επικαιροποιήθηκαν και με το συμπληρωματικό κείμενο του 2008³⁸ και αναφέρονται συνοπτικά στη συνέχεια. Η πιο εκτενής αναφορά γίνεται για την τρομοκρατία, η οποία αποκαλείται η πιο σημαντική απειλή (key threat) και παγκόσμιας εμβέλειας. Συνολικά, τα επιχειρήματα που αναφέρονται για λογαριασμό της ΕΕ, είναι εντυπωσιακά παρόμοια με αυτά που συναντάμε στα αντίστοιχα κείμενα του NATO – ειδικά στο Στρατηγικό Δόγμα του 1999 και στο υπό έκδοση νέο.

Αντιπροσωπευτική είναι η διατύπωση ότι «σε μία εποχή παγκοσμιοποίησης, οι μακρυνές απειλές ίσως είναι τόσο ανησυχητικές όσο αυτές, που βρίσκονται κοντά (near at hand)»³⁹. Η ρητορική της ΕΣΑ, είναι ως ένα σημείο στηριγμένη στην πρακτική της ΕΕ, που πολύ περισσότερο σήμερα, διεξάγει ένα σύνολο στρατιωτικών, αστυνομικών και άλλων μικτών αποστολών (peace enforcement, state-building κ.ά.) σε Αφρική, Ν.Α. Ευρώπη (Βαλκάνια), Ιράκ και άλλα μέρη του κόσμου⁴⁰.

Η ΕΣΑ αποτελείται από τρία βασικά μέρη. Στο πρώτο, αναγνωρίζονται οι βασικές προκλήσεις και απειλές ασφάλειας για την ΕΕ, στο δεύτερο καθορίζονται οι αντικειμενικοί στρατηγικοί σκοποί και στο τρίτο θέτονται τα θέματα πολιτικών συνεπειών για την ΕΕ με την έκδοση της ΕΣΑ. Τίθεται ως προτεραιότητα η ΚΕΠΠΑ (και ΕΠΑΑ), όπως και ορισμένες άλλες δραστηριότητες εξωτερικών σχέσεων της Επιτροπής και αναγνωρίζονται πέντε απειλές, κατά των οποίων θα χρησιμοποιηθούν οι στρατιωτικές δυνάμεις της ΕΕ. Αυτές είναι η τρομοκρατία, τα ΟΜΚ, τα αποτυχημένα κράτη, οι περιφερειακές συγκρούσεις και το οργανωμένο έγκλημα (Kaldor and Salmon 2006, 19). Τα σημαντικότερα σημεία, που εντοπίζονται στην ΕΣΑ (EU 2003 και Becher 2004) είναι:

α. Τονίζει τη διακριτή ταυτότητα της Ευρώπης και αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη ανησυχία των Ευρωπαίων για αποτελεσματική εφαρμογή της ισχύος τους στην υπηρεσία της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Με την ΕΣΑ δηλώνεται η πρόθεση περαιτέρω δραστηριοποίησης για επίτευξη στρατηγικών στόχων με ανάληψη

³⁸ Η ΕΣΑ εκδόθηκε υπό τύπο 14σέλιδης αναφοράς στις Βρυξέλλες (12 Δεκεμβρίου 2003), υπό τον τίτλο «A Secure Europe in a Better World». Μετά από 5 χρόνια (11 Δεκεμβρίου 2008) εκδόθηκε η 12σέλιδη αναφορά Εφαρμογής (Report on the Implementation of the European Security Strategy) της ΕΣΑ με ειδικό τίτλο «Providing Security in a Changing World», ως συμπληρωματικό κείμενο.

³⁹ Μετάφραση από το πρωτότυπο κείμενο της «European Security Strategy: A secure Europe in a better world» (σελ.11).

⁴⁰ Οι αποστολές ΕΕ και NATO ανά τον κόσμο, παρουσιάζονται στα Παραρτήματα «Ε» και «ΣΤ», αντίστοιχα.

επιχειρήσεων σε όλο το φάσμα διαχείρισης κρίσεων και πρόληψης συγκρούσεων, με τα μέσα που διαθέτει.

β. Δηλώνεται η αναγνώριση της δυνατότητας μεγιστοποίησης της δύναμης “αγαθού για τον κόσμο μας”, με την αναντικατάστατη διατλαντική σχέση, για μία πιο αποτελεσματική και ισόρροπη εταιρική σχέση με τις ΗΠΑ.

γ. Επιδίωξη αποτελεί η στενότερη σχέση με τη Ρωσία, αλλά και με γείτονες (Μέση Ανατολή) και εταίρους σε όλο τον κόσμο. Επιπρόσθετα, προτείνεται η ενίσχυση της στρατηγικής συνεργασίας με Κίνα, Ιαπωνία, Ινδία, Καναδά.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τη Ρωσία, από κοινού έχει αποφασισθεί η ανάπτυξη της στρατηγικής συνεργασίας με τη δημιουργία τεσσάρων κοινών πεδίων δράσης, όπως αυτά καθορίστηκαν στην Συνάντηση Κορυφής του Σεντ Πίτερσμπεργκ το 2003⁴¹ (Παρίσης 2006). Η Ρωσία παραμένει ο μεγαλύτερος και πιο σημαντικός γείτονας και στρατηγικός εταίρος της ΕΕ, που με τη σειρά της έχει ισχυρό συμφέρον να συνεργάζεται με μία δημοκρατική, σταθερή και οικονομικά ισχυρή Ρωσία.

Σε ότι αφορά την αντιμετώπιση της διασποράς των ΟΜΚ, η ΕΕ αποστασιοποιείται μερικώς από τις ΗΠΑ, τονίζοντας τη χρήση και άλλων μέσων, όπως οι πολιτικο-οικονομικές πιέσεις, απαγόρευση εξαγωγών υλικών ή τεχνολογιών διπλής χρήσης και την επίλυση των πολιτικών προβλημάτων, που προκαλούν το πρόβλημα. Στο θέμα της τρομοκρατίας, η στρατιωτική ισχύς είναι ένα από τα μέσα επίλυσης, προσεγγίζοντας την αμερικανική λογική, αλλά πάντα σε συνδυασμό με άλλα μέσα. Τέλος, προτείνεται η διεύρυνση δραστηριοτήτων πέραν των έργων Πίτερσμπεργκ (Έρευνα-Διάσωση, Ναυτική Αποτροπή, κλπ.), με την προσθήκη επιχειρήσεων αφοπλισμού, αντιτρομοκρατίας και μεταρρύθμισης θεσμών ασφάλειας. Αυτή η διαφοροποίηση της ΕΕ στη χρήση άλλων μέσων «ήπιας» ή τουλάχιστον «πιο ήπιας» ισχύος, καθώς και το γεγονός ότι είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος (30% του συνόλου) και πάροχος αναπτυξιακής βοήθειας (60% του συνόλου) σε τρίτες χώρες, ενισχύονται από το πρόσφατο συμπέρασμα του J.McCormick ότι «η ΕΕ έχει απορρίψει τις ρεαλιστικές ερμηνείες του διεθνούς συστήματος και έχει αναδυθεί ως μία μεταμοντέρνα υπερδύναμη» (Wivel 2008, 3), ενώ χαρακτηρίζεται (πέραν του soft

⁴¹ Στο Σεντ Πίτερσμπεργκ αποφασίστηκε στενότερη συνεργασία με το έως τότε Cooperation Council να μετονομάζεται σε Permanent Partnership Council (PPC) και η 1^η συνάντηση των ΥΠΕΞ των Κ-Μ της ΕΕ και Ρωσίας να πραγματοποιείται στο Λουξεμβούργο, τον Απρίλιο 2004.

power) και civilian power ή quiet superpower. Η συγκεκριμένη παρατήρηση και πάλι υποδηλώνει την ευρωατλαντική διαφορά κουλτούρας και τρόπου σκέψης με τις ΗΠΑ, που παραδοσιακά βασίζονται στη hard power.

Πέντε χρόνια μετά την ΕΣΑ, η έκδοση της Implementation Report της ΕΣΑ με μέριμνα της Γαλλικής προεδρίας της ΕΕ, επιβεβαίωσε και επικαιροποιούσε τις σύγχρονες απειλές και προκλήσεις, συμπεριλαμβάνοντας την κυβερνοασφάλεια, ενεργειακή ασφάλεια και κλιματική αλλαγή και μιλούσε για στενότερη συνεργασία NATO – ΕΕ. Επίσης, σε παρουσίαση μη δεσμευτικής έκθεσης της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ, από τον ευρωβουλευτή Ari Vatanen λίγο πριν την 60^η επέτειο του NATO (Ιανουάριος 2009), τονίζεται ότι οι νέοι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος κόσμος, όπως είναι η διεθνής τρομοκρατία και οι φυσικές καταστροφές, απαιτούν μία πιο στενή σχέση ΕΕ – NATO. Η έκθεση αναφέρει ότι η ΕΕ και το NATO «μπορούν να αλληλοενισχύονται, αποφεύγοντας τον ανταγωνισμό και αναπτύσσοντας μεγαλύτερη συνεργασία σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων βάσει πρακτικού καταμερισμού της εργασίας»⁴².

Ένα σημείο της ΕΣΑ, το οποίο επισημαίνεται ιδιαίτερα είναι αυτό της δυνατότητας αντιμετώπισης και διαχείρισης κρίσεων, ως ένα σημαντικό μέρος της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ. Με βάση αυτό, καθώς και με την πεποίθηση ότι η συναφής χρήση των μηχανισμών της κοινωνίας και των μη στρατιωτικών εργαλείων της ΕΕ αποτελεί παράγοντα «κλειδί» στη διαχείριση κρίσεων, η Ένωση προχώρησε με γρήγορα βήματα στην ανάπτυξη αυτών των δυνατοτήτων⁴³.

Η ΕΣΑ, είναι γεγονός ότι δεν παρέχει σαφείς και συγκεκριμένες οδηγίες σε ζητήματα επιχειρησιακής φύσης. Εκτιμάται ότι χωρίς να «πλατιάξει», η γεωγραφική τοποθέτηση των απειλών κατά σειρά προτεραιότητας, η αντιμετώπιση αυτών και ο περιφερειακός ρόλος της ΕΕ, μπορούν να είναι σαφέστερα. Η ΕΣΑ σήμερα, περιέχει αρκετές γενικεύσεις και σε αρκετά σημεία είναι ίσως μακριά από το πρόβλημα (ωραιοποιημένο). Ουσιαστικά ήταν μία προσπάθεια εύρεσης κοινού τόπου, γεγονός που φαίνεται από το πνεύμα συμβιβασμού, που το διέπει.

---

⁴² Από την παραπάνω αναφορά με τίτλο «On the role of NATO in the security architecture of the EU» στο <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=EN&reference=A6-0033/2009>.

⁴³ Όπως αναφέρεται και στη συνέχεια, στις εξελίξεις στην ΕΕ (ενότητα 3.2).

Το κείμενο της ΕΣΑ, αναμφισβήτητα θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση συζήτησης για ένα πιο εμπειριστατωμένο Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Δόγμα, με την προϋπόθεση βέβαια να υπάρξει η πολιτική βούληση όλων των Κ-Μ, για κάτι τέτοιο. Επί αυτού αναφέρθηκε και ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Μ.Μπαρόζο στην υποψηφιότητά του για δεύτερη θητεία μετά το 2010 και συγκεκριμένα δήλωσε ότι θα εστιάσει στην αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής στρατηγικής, όπως αυτή εκπηγάει από την ΕΣΑ, τις πρόσφατες εξελίξεις και τη Συνθήκη της Λισαβόνας, ώστε να προκύψει μία «EU 2020 Strategy».

3.2 Οι πρόσφατες εξελίξεις στην ΕΕ

Για την προώθηση της ΚΕΠΠΑ ήταν επόμενο οι Ευρωπαίοι να «τσιγκουνευτούν» από τις υποχρεώσεις τους στο ΝΑΤΟ. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ έλαβαν υπόψη, ότι τα ποσά θα πήγαιναν και στον κοινωνικό ρόλο και φιλοδοξίες της ΕΕ και έτσι παρέμειναν οι κύριοι χρηματοδότες στο ΝΑΤΟ, διατηρώντας όμως – και δικαιωματικά ίσως – την πρωτοκαθεδρία τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η ΕΕ προχωρώντας στην ολοκλήρωση, μάλλον καθίσταται λιγότερο αξιόπιστος και προβλέψιμος συνεργάτης των ΗΠΑ, ίσως ούτε καν συνεργάτης (Hook and Spanier 2004, 299). Η απαραίτητη για τις απομακρυσμένες πολυεθνικές (ή νατοϊκές) επιχειρήσεις συνεργασία και προσφορά συμμετοχής στις ΗΠΑ, κυρίως προέρχεται διμερώς από συγκεκριμένες Ευρωπαϊκές χώρες και πολύ λιγότερο από την ΕΕ, ως ενιαίος οργανισμός.

Η μεγαλύτερη διεύρυνση της ΕΕ στην ιστορία της, το 2004 με 10 νέα μέλη, έδωσε μία νέα διάσταση στην Ευρώπη των 25 (πλέον 27) μελών, γεωγραφικά, πληθυσμιακά αλλά και γενικότερα σε δυνατότητες. Επίσης, η υπογραφή της Συνθήκης της ΕΕ για τη θέσπιση «Συντάγματος» στην Ευρώπη, στη Ρώμη τον Οκτώβριο 2004, ενώ προσέδωσε αρχικά το στίγμα των εξελίξεων προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, στη συνέχεια σηματοδοτήθηκε μία νέα τροπή ως προς την εξέλιξη της Ένωσης με την αρνητική στάση Γάλλων και Ολλανδών στα αντίστοιχα δημοψηφίσματα. Τελικά, ποτέ δεν επικυρώθηκε προς εφαρμογή.

Μετά την έκδοση της ΕΣΑ κρίθηκε απαραίτητο να αναθεωρηθεί, με παρεμβάσεις των Κ-Μ της ΕΕ, ο Headline Goal 2003 (τεθείς από το 1999 στο Ελσίνκι), ώστε να αντικατοπτρίζει πλήρως την ΕΣΑ, όπως και τις αλλαγές στο διεθνές και ιδιαίτερα στο στρατηγικό περιβάλλον, τις εξελίξεις στις νέες τεχνολογίες και να λαμβάνει υπόψη την

αποκτηθείσα από τις επιχειρήσεις της ΕΕ εμπειρία. Έτσι προέκυψε ο Headline Goal 2010. Με αυτόν, πέραν των αναφερθέντων νωρίτερα επί της ανάπτυξης δυνάμεων (EU BGs) και της δημιουργίας της ΕΔΑ, υπήρξε η δέσμευση για συνδυασμένη προσέγγιση σε όλο το φάσμα των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων, που προβλέπονταν από την ΕΣΑ και συγκεκριμένα: ανθρωπιστικές, διατήρησης και επιβολής της ειρήνης με στρατιωτικές δυνάμεις, αφοπλισμού κ.ά. Επίσης προβλεπόταν η προληπτική εμπλοκή (pre-emptive engagement) και όχι η κατασταλτική (preventive)⁴⁴ (EU Council 2004).

Τα θέματα ενίσχυσης της ΕΠΑΑ, προώθησης των στρατιωτικών δυνατοτήτων και περαιτέρω εσωθεσμικής συνεργασίας των Κ-Μ της ΕΕ, συνεχίζουν να επικρατούν, σε πολύ υψηλή θέση στην ατζέντα θεμάτων της ΕΕ, αλλά και να επηρεάζονται από τις σχέσεις της ΕΕ με την Αμερική (και το ΝΑΤΟ). Αρκετοί υποστηρίζουν ότι τα κράτη της ΕΕ χρησιμοποιούν την ΕΠΑΑ για να καταστεί ο οργανισμός ικανός να ανταποκριθεί σε σημαντικά διεθνή θέματα και έτσι να αντιδράσει στην Αμερικανική πρωτοκαθεδρία. Αυτό ακόμη και αν κάποια από τα ισχυρά μέλη της ΕΕ θα το επιχειρούσαν, δεν θα μπορούσε να αποτελέσει τη βασική στρατηγική αιτία για την Ένωση, καθώς οι διεθνείς διακυβερνητικοί οργανισμοί όπως η ΕΕ, είναι ακατάλληλα οχήματα για τέτοιου είδους συμπεριφορά εξισορρόπησης (Howorth and Menon 2009, 728).

Εκτιμάται ότι περισσότερο η ίδια η ΕΕ έκρινε απαραίτητη μία περαιτέρω αυτονόμηση του οργανισμού, διότι πράγματι φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα σημαντικό διεθνή δρώντα. Ως τέτοιος, είναι αδιαμφισβήτητη η απαίτηση ύπαρξης στρατιωτικού σκέλους. Σε κάθε περίπτωση όμως, σε ότι αφορά την ΕΠΑΑ (ΚΕΠΑΑ πλέον σήμερα με τη ΣΤΛ και στο γενικότερο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ), πρέπει να αποφευχθεί ο «διπλασιασμός» των δυνάμεων, κάτι που αν καθιερωθεί, η Ευρώπη δεν θα μπορέσει να αντέξει, ειδικά λόγω και της οικονομικής κρίσης, που ξεκίνησε από το φθινόπωρο του 2008.

---

⁴⁴ Η προληπτική δράση προβλέπεται και νομιμοποιείται στο πλαίσιο και του ΝΑΤΟ, με τον όρο «preemptive» (an attack initiated on the basis of incontrovertible evidence that an enemy attack is imminent). Όμως οι ΗΠΑ, ξεκινώντας από το Ιράκ, πέραν της επέκτασης της ερμηνείας του όρου, πέρασαν πλέον στη χρήση του όρου «preventive» (an attack initiated in the belief that military conflict, while not imminent, is inevitable, and that to delay would involve greater risk). Όροι από το λεξικό στρατιωτικών όρων του ΥΠΑΜ των ΗΠΑ σύμφωνα με το Γερμανικό Project of Defence Alternatives (PDA) στο <http://www.comw.org/pda/0303kroening.html>.

Σε ότι αφορά τις μη στρατιωτικές δυνατότητες, μετά την έκδοση της ΕΣΑ οι χώρες της ΕΕ αναγνώρισαν έξι τομείς προτεραιότητας στη διαχείριση κρίσεων⁴⁵. Αυτές ήταν η αστυνόμευση, η τήρηση των νόμων και κανόνων, η δημόσια διοίκηση, η πολιτική προστασία, η παρακολούθηση των αποστολών και η υποστήριξη των ειδικών αντίπροσώπων της ΕΕ σε αυτές. Τονίζεται επίσης, ότι η ΕΕ θα πρέπει να έχει τις δυνατότητες να συνεισφέρει στο μετασχηματισμό των δομών ασφάλειας, στον αφοπλισμό και στην επανίδρυση ενός κράτους υπό αναδόμηση. Γενικά, η ΕΕ έχοντας εστιάσει σε σημαντικό βαθμό στην ανάπτυξη μη στρατιωτικών δυνατοτήτων του οργανισμού, θεωρεί και δίνει βάρος στην εξασφάλιση των ακόλουθων προϋποθέσεων:

α. Αυτονομία, διάρκεια, γρήγορη και αποτελεσματική αντίδραση (απόφαση για ανάληψη μίας αποστολής σε 5 ημέρες και ανάπτυξη των μη στρατιωτικών δυνατοτήτων 30 ημέρες).

β. Δυνατότητα ανάληψης μίας αποστολής σε συνδυασμό ή ανεξάρτητα από τη διεξαγωγή και στρατιωτικών επιχειρήσεων στην ίδια αποστολή.

γ. Δυνατότητα σχεδίασης και καθορισμός συγκεκριμένων απαιτήσεων διεξαγωγής μη στρατιωτικών επιχειρήσεων, με παράλληλο υπολογισμό των αναγκαίων εθνικών συνεισφορών (στο πλαίσιο του «Civilian Headline Goal 2008»).

δ. Συνεργασία και εκμετάλλευση της εμπειρίας των ΟΗΕ και ΟΑΣΕ.

Έτσι, η ΕΕ διαθέτει ένα ευρύ φάσμα μη στρατιωτικών εργαλείων για τη διαχείριση κρίσεων. Δημιούργησε το Civil-Military Coordination (CMCO), με το οποίο ξεκινώντας σε πολιτικό και στρατηγικό επίπεδο, συνεχίζει στη σχεδίαση σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο, για κάθε επιχείρηση ξεχωριστά και με μία προσέγγιση, που δίνει προτεραιότητα στη σχέση μη στρατιωτικών και στρατιωτικών ενεργειών ανάλογα του επιχειρησιακού περιβάλλοντος. Ταυτόχρονα, σε συνεχή βάση η ΕΕ προσπαθεί να αυξήσει την κατανόηση και να διαμορφώσει την κουλτούρα του προσωπικού των επιτελείων της προς αυτή την κατεύθυνση (Molling 2008).

---

⁴⁵ Οι διαπιστώσεις επί της εξέλιξης και ανάπτυξης των μη στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ, μετά τις κατευθύνσεις και την εφαρμογή της ΕΣΑ, προκύπτουν από τη μελέτη των κειμένων «Civilian Headline Goal 2008» (European Council, 17 Δεκεμβρίου 2004), Civilian Capabilities Improvement Conference (Ministerial Declaration, 21 Νοεμβρίου 2005) και Civilian Capabilities Improvement Conference (Ministerial Declaration, 13 Νοεμβρίου 2006), διαθέσιμα σε ανοικτές πηγές του διαδικτύου.

Η ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφάλειας παραμένει μία πολύπλοκη και δυναμική πρόκληση, σε ότι αφορά τη συμφωνία επί αυτής μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής από τη μία και την προσπάθεια αλληλοκατανόησης μεταξύ των ίδιων των Ευρωπαίων από την άλλη. Η συγκαταβατική στάση του Προέδρου Ομπάμα σε έναν ισχυρότερο ρόλο της ΕΕ στην ευρωπαϊκή ασφάλεια δημιουργεί σήμερα ευνοϊκές προϋποθέσεις, συνεπώς οι απαντήσεις στο ζήτημα μάλλον πρόκειται ουσιαστικά να βρεθούν στην Ευρώπη. Υπάρχει η αίσθηση ότι η ευρωπαϊκή άμυνα πρέπει να στηριχθεί σε όρους πραγματικών δυνατοτήτων. Το θέμα δείχνει να επικεντρώνεται στις διαφορές απόψεων Γαλλίας και Βρετανίας, δηλαδή στην προώθηση της Ευρωπαϊκής ή της Ατλαντικής άποψης, αντίστοιχα. Με διαφορετικό τρόπο, το ζήτημα μπορεί να ερμηνευτεί ως διαφορά μεταξύ μίας διαδικασίας «top-down», που εστιάζει στους σκοπούς (Γαλλική προσέγγιση) και μίας διαδικασίας «bottom-up», που προσανατολίζεται στα (διατιθέμενα) μέσα (Βρετανική προσέγγιση) (Toje 2008).

Πάντως, στα πλαίσια της ΕΕ υπάρχουν διεργασίες έως και πρόσφατα, ειδικότερα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁴⁶, που προτείνουν συγκεκριμένα μέτρα και πρωτοβουλίες ή εκφράζουν απλά τάσεις και απόψεις, σε ότι αφορά το ρόλο του ΝΑΤΟ στην αρχιτεκτονική ασφάλειας της ΕΕ. Συγκεκριμένα, δέχονται μεταξύ άλλων, ότι:

α. Το ΝΑΤΟ αποτελεί τον πυρήνα της ευρωπαϊκής στρατιωτικής ασφάλειας και ότι η ΕΕ διαθέτει επαρκές δυναμικό για τη στήριξη των δραστηριοτήτων του, με αποτέλεσμα η ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής ικανότητας και η εμπάθυνση της συνεργασίας να καθίσταται επωφελής και για τους δύο οργανισμούς.

β. Η ΕΕ και το ΝΑΤΟ πρέπει να βελτιώσουν τη συνεργασία τους, η οποία θα επιτρέψει καλύτερη μεγιστοποίηση των μέσων και των δύο οργανισμών και θα εξασφαλίσει αποτελεσματική συνεργασία, θέτοντας τέλος στους θεσμικούς διαπληκτισμούς.

γ. Η συνεργασία της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, που εμπίπτει στο πλαίσιο των διευθετήσεων της Berlin Plus, δεν έχει λειτουργήσει ικανοποιητικά έως τώρα, λόγω

---

⁴⁶ Ακολουθούν συνοπτικά τα κυριότερα σημεία του Ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 19^{ης} Φεβρουαρίου 2009 (P6_TA(2009)0076), δημοσιευμένο στην Επίσημη εφημερίδα της ΕΕ (φυλάδιο C76E/69 από 25.3.10) με τίτλο «Ο ρόλος του ΝΑΤΟ στην αρχιτεκτονική ασφαλείας της ΕΕ».

ανεπίλυτων προβλημάτων, που συνδέονται με το γεγονός ότι ορισμένες χώρες είναι μέλη του NATO, αλλά όχι της ΕΕ⁴⁷.

δ. Οι σχέσεις NATO – ΕΕ θα πρέπει να βελτιωθούν και από τις δύο πλευρές, με την ΕΕ να εμπλέκει περισσότερο τους ευρωπαϊούς συμμάχους του NATO, που δεν είναι μέλη της ΕΕ, στην ΕΠΑΑ και το NATO να εμπλέκει περισσότερο τα Κ-Μ της ΕΕ, που ανήκουν στο NATO, στις συνομιλίες ΕΕ – NATO.

ε. Η σύμπραξη ΕΕ και NATO σε συγκεκριμένους τομείς στρατιωτικών ικανοτήτων μπορεί να βελτιωθεί μέσω κοινών πιλοτικών προγραμμάτων.

Με βάση τα παραπάνω λοιπόν, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με σχετικά ψηφίσματα διερευνά τις επόμενες κινήσεις της ΕΕ, ώστε να βελτιωθεί η λειτουργία και η αποτελεσματικότητά της, καθώς και η μελλοντική της προοπτική. Μεταξύ άλλων:

α. Πιστεύει στην περαιτέρω αναγκαιότητα, η ΕΕ και το NATO να αναπτύξουν συνολική προσέγγιση για τη διαχείριση των κρίσεων.

β. Αναζητά την περαιτέρω εκμετάλλευση των «μοναδικών ικανοτήτων» της στους τομείς της πρόληψης και επίλυσης συγκρούσεων και τη συμπλήρωση του ευρέως φάσματος των μηχανισμών που διαθέτει, για τη μη στρατιωτική διαχείριση κρίσεων.

γ. Επικροτεί την αναπροσαρμογή της ΕΣΑ (με το συμπληρωματικό κείμενο του Δεκεμβρίου 2008) και σημειώνει ότι μία γνήσια, συνολική και δημοκρατική συναίνεση ΕΕ και NATO είναι καθοριστική για την εφαρμογή της, «βάσει συναίνεσης ασφάλειας μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ» αντικατοπτρίζοντας τις κοινές αξίες, τους στόχους και προτεραιότητες.

δ. Αναζητά όχι μόνο μία συμπληρωματικά, αλλά και «συγκλίνουσα» ταυτόχρονη επανεξέταση των στρατηγικών ασφάλειας ΕΕ και NATO, λαμβάνοντας ο κάθε οργανισμός υπόψη τις δυνατότητες του άλλου.

Συγχρόνως, σε ότι αφορά τη συνεργασία της με το NATO σε θέματα ασφάλειας και άμυνας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:

α. Τονίζει ότι είναι αποφασιστικής σημασίας εταίρος του NATO, λόγω του συγκεκριμένου συνδυασμού των διαθέσιμων μέσων της, σε μη στρατιωτικές επιχειρήσεις, κυρώσεις, ανθρωπιστική βοήθεια, αναπτυξιακή και εμπορική πολιτική και εμπορικός διάλογος και συνεπώς, είναι προς τη σωστή κατεύθυνση μία προσπάθεια

⁴⁷ Σε αυτό το σημείο είναι προφανές ότι «φωτογραφίζεται» η Τουρκία.

ενίσχυσης των προσπάθειών ΕΕ και ΝΑΤΟ για τη θέσπιση πλαισίου ολοκληρωμένης συνεργασίας.

β. Υποστηρίζει την ίδρυση μόνιμου επιχειρησιακού στρατηγείου της ΕΕ, υπό την ηγεσία του Υπατού Εκπροσώπου, μέρος της εντολής του οποίου θα είναι ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων. Αυτό θα πρέπει να συμπληρώνει τις υφιστάμενες διοικητικές δομές του ΝΑΤΟ, ενώ δεν θα υπονομεύει τη διατλαντική ακεραιότητα του.

γ. Η εμπειρία των επιχειρήσεων της ΕΕ αποδεικνύει ότι ο μόνιμος σχεδιασμός και η ικανότητα διοίκησης, θα αυξήσουν την αποτελεσματικότητα και την αξιοπιστία των επιχειρήσεων της ΕΕ, ενώ με δεδομένη την πολιτικοστρατιωτική της εστίαση, μία τέτοια δομή δεν θα επικάλυπτε τίποτα που υπάρχει ήδη.

δ. Σε ότι αφορά τις ικανότητες και στρατιωτικές δαπάνες, υποστηρίζει την αύξηση της αναλογίας των κοινών δαπανών ΝΑΤΟ και ΕΕ σε κάθε στρατιωτική επιχείρηση και αναγνωρίζει τη σημαντικότητα του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (EDA), ο οποίος ενισχύεται από τη ΣτΛ και εξασφαλίζει αποδοτικές προμήθειες και βελτίωση της διαλειτουργικότητας των εξοπλισμών.

Μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου επίσης, εκφράζονται απόψεις με ευρεία αποδοχή, σε ότι αφορά τη συμβατότητα μεταξύ της συμμετοχής των Κ-Μ στο ΝΑΤΟ και στην ΕΕ. Υπογραμμίζεται ότι στις κοινές συνεδριάσεις θα πρέπει να είναι παρόντα όλα τα κράτη της ΕΕ, χωρίς διακρίσεις και εκφράζει ειδικότερα βαθιά λύπη για το γεγονός ότι το τουρκοκυπριακό πρόβλημα παρακωλύει σοβαρά την ανάπτυξη της συνεργασίας ΕΕ-ΝΑΤΟ. Ειδικότερα, ενθαρρύνει την Κύπρο να επανεξετάσει την πολιτική θέση της για συμμετοχή στο πρόγραμμα PfP, ενώ καλεί την Τουρκία να σταματήσει να εμποδίζει τη συνεργασία μεταξύ ΕΕ και ΝΑΤΟ.

Από τη σύλληψη της ΚΕΠΠΑ έως και σήμερα πολλές εξελίξεις έχουν υπάρξει σε ότι αφορά τη στρατιωτική κυρίως, είτε παράλληλη, είτε ανεξάρτητη από το ΝΑΤΟ εξέλιξη της ΕΕ. Τα βασικότερα θέματα που δημιουργούνται από αυτές τις κινήσεις της ΕΕ, αφορούν σε ένα είδος διπλών διακριτών δυνάμεων, που δύσκολα μπορούν να καλύψουν οι χώρες της ΕΕ, καθώς και στη χρήση υποδομών του ΝΑΤΟ όπως Διοίκησης και Ελέγχου, αερομεταφοράς και πληροφοριών, θέματα που ίσως οδηγούν στην αναπόφευκτη εξάρτηση της ΕΕ από το ΝΑΤΟ (Croft 2000, 514).

Η ΕΠΑΑ βασίζεται σε ένα σχετικά μικρό προϋπολογισμό (μερικά εκατομμύρια ευρώ) συγκριτικά με το ΝΑΤΟ. Όμως από την άλλη, τα τελευταία δέκα χρόνια η ΕΕ έχει διεξάγει περίπου είκοσι επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων, με σημαντικό αριθμό στρατιωτικού προσωπικού να τις σχεδιάζει και να τις εκτελεί. Παρά τις αδυναμίες της, όπως οι στρατιωτικές υποδομές και οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων⁴⁸, η ΕΠΑΑ έχει προχωρήσει όσο κανένας άλλος οργανισμός στη στρατιωτική της προοπτική με την υλοποίηση των τεθέντων *Headline Goals*.

Πάντως, η ΕΕ είναι πλέον ένας διεθνής δρών με χαρακτηριστικά εξωτερικής πολιτικής και διακυβερνητικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Αδιαμφισβήτητα, λαμβάνει από όλο το φάσμα πολιτικών εργαλείων (στρατιωτικών και μη στρατιωτικών), τα απαραίτητα για να προάγει πιο αποτελεσματικά τον «πολιτισμό» στις Διεθνείς Σχέσεις (Borzell and Risse 2007), δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στην «ήπια ισχύ».

3.3 Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας (ή Μεταρρυθμιστική Συνθήκη) μεταξύ των 27 Κ-Μ της ΕΕ, ρυθμίζει τη δομή και λειτουργία της, σε αντικατάσταση των έως σήμερα καθοριζομένων από τη Συνθήκη της Νίκαιας. Η ΣΤΛ τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009. Αν και η υπογραφή της Συνθήκης είχε λάβει χώρα ήδη από το Δεκέμβριο 2007, το αρνητικό δημοψήφισμα στην Ιρλανδία λίγους μήνες αργότερα (Ιούνιο 2008), οδήγησε σε εμπλοκή της διαδικασίας επικύρωσης. Το ζήτημα αντιμετωπίστηκε με την ικανοποίηση ορισμένων ιρλανδικών αιτημάτων, προκειμένου να διενεργηθεί δεύτερο δημοψήφισμα στη χώρα, το οποίο τον Οκτώβριο 2009 είχε θετική έκβαση.

Η ανάγκη για μία νέα συνθήκη, της ευρύτητας της ΣΤΛ, ήταν επιτακτική, αφενός λόγω του ραγδαία μεταβαλλόμενου διεθνούς περιβάλλοντος, στο οποίο η ΕΕ αντιμετωπίζει νέες προκλήσεις (παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, δημογραφικές μεταβολές, αλλαγή του κλίματος, ενεργειακός εφοδιασμός, απειλές ασφάλειας), που πρέπει να αντιμετωπισθούν με συντονισμένη δράση σε εκσυγχρονισμένο πλαίσιο, αφετέρου λόγω της αβεβαιότητας που δημιουργήθηκε σε εσωτερικό επίπεδο στην Ένωση, από την αποτυχία του εγχειρήματος του «Ευρωπαϊκού Συντάγματος».

---

⁴⁸ Με τη ΣΤΛ, αναλύεται στη συνέχεια η δρομολογημένη πλέον ενίσχυση των δυνατοτήτων της ΕΕ στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Κύριος σκοπός της ΣΤΛ, όπως εκφράζεται και στο προοίμιό της, είναι η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της δημοκρατικής νομιμοποίησης της ΕΕ, καθώς και η βελτίωση της συνοχής της δράσης της. Η νέα Συνθήκη τροποποιεί, αφενός την ισχύουσα Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (1992), με όλα τα στάδια εξέλιξης αυτής (1997 και 2000), αφετέρου τη Συνθήκη ίδρυσης της Κοινότητας, η οποία μετονομάζεται σε Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διατηρούνται, επομένως, οι δύο βασικές ιδρυτικές Συνθήκες, ενώ η Ένωση αποκτά ενιαία νομική προσωπικότητα και αντικαθιστά την Κοινότητα ως νομικό πρόσωπο. Αντίστοιχα, καταργήθηκε το γνωστό σχήμα των τριών πυλώνων, οι οποίοι συγχωνεύθηκαν σε έναν ενιαίο.

Με τη ΣΤΛ οι δυνατότητες άσκησης μίας πιο ενιαίας εξωτερικής πολιτικής ενισχύονται, καθώς σημαντικότερες θεσμικές αλλαγές είναι:

α. Η τροποποίηση της θητείας στη θέση του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που με σκοπό να προσδώσει περισσότερη δυναμικότητα στη διεθνή παρουσία της ΕΕ, με ευκολότερη συναίνεση και συνέχεια στην πολιτική της, προβλέπει πλέον διάρκεια 2,5 ετών, αντί 6 μηνών, με δυνατότητα ανανέωσης.

β. Η θέσπιση του Υπατού Εκπροσώπου για θέματα ΚΕΠΠΑ (νέο άρθρο 9Ε της ΣΤΛ) – που ενεργεί εν είδει Υπουργού Εξωτερικών της ΕΕ, όπως είχε ονομασθεί στο απορριφθέν “Σύνταγμα” – συμβάλλοντας με τις προτάσεις του στο σχεδιασμό αυτής και συντονίζοντας όλες τις αρμόδιες επιτροπές. Υποστηρίζεται στο έργο του από μία επίσης νέα διπλωματική υπηρεσία, την ευρωπαϊκή υπηρεσία εξωτερικής δράσης. Κατά τον ίδιο τρόπο ενεργεί ο ίδιος, για την ΚΕΠΑΑ⁴⁹.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας⁵⁰ ενισχύει την ΕΠΑΑ (ΚΕΠΑΑ) και προβλέπει:

α. Χρήση των μέσων που παρέχουν τα Κ-Μ, τα οποία αποτελούν στρατιωτικά και μη στρατιωτικά μέσα και στα οποία βασίζεται η επιχειρησιακή ικανότητα της ΕΕ, σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας.

---

⁴⁹ Κοινή (Ευρωπαϊκή) Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΕΠΑΑ), αντί ΕΠΑΑ, πλέον στη ΣΤΛ.

⁵⁰ Κατόπιν μελέτης των σχετικών Ανακοινώσεων 2007/С 306/01 (Δεκέμβριος 2007) και 2008/С 115/01 (Μάιος 2008) της Επίσημης Εφημερίδας της ΕΕ (έκδοση στην ελληνική γλώσσα), όπου παρατίθενται οι τροποποιήσεις των Συνθηκών με βάση τη ΣΤΛ και η ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την ΕΕ και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ (ΣΤΛ).

β. Δυνατότητα θεσμοθέτησης «μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας», δηλαδή ενισχυμένης μορφής συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ (μόνιμες δομές, επιτροπές και επιτελεία), που πληρούν «υψηλότερα κριτήρια στον τομέα των στρατιωτικών δυνατοτήτων» και επιχειρήσεων. Η συνεργασία της μορφής αυτής αποτελεί σημαντική καινοτομία και μάλλον μονόδρομο για την ΕΕ, όταν η εμπειρία δείχνει ότι στον τομέα της άμυνας, οι διαφοροποιήσεις είναι σημαντικές μεταξύ των χωρών. Σε άλλο άρθρο της Συνθήκης καθορίζεται ότι είναι δυνατό να ανατίθενται αποστολές σε ομάδα Κ-Μ της ΕΕ, που το επιθυμούν και συμφωνούν με τον Ύπατο εκπρόσωπο ως προς τη διαχείριση της αποστολής. Συνεπώς, μετά την απόφαση του Συμβουλίου για ανάληψη κάποιας αποστολής, πλέον η διαχείριση αυτής μπορεί να γίνεται άνευ ομοφωνίας.

γ. Δέσμευση των Κ-Μ να βελτιώσουν προοδευτικά τις στρατιωτικές τους δυνατότητες, με βάση τις επιχειρησιακές ανάγκες που με τη σειρά τους προσδιορίζονται από την ΕΔΑ. Ο εν λόγω οργανισμός της ΕΕ, επίσης αξιολογεί τη βελτίωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων.

δ. Περισσότερες αποστολές στις λεγόμενες αποστολές Πίτερσμπεργκ, όπως η παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, η πρόληψη των συγκρούσεων και η σταθεροποίηση της ειρήνης, οι οποίες ναι μεν προβλέπονταν ως επιλογές της ΕΕ, αλλά δεν δηλώνονταν σαφώς ως αποστολές. Αναφέρεται ότι οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και με τη στήριξη τρίτων χωρών, για σχετική δράση στο έδαφός τους.

ε. Εισάγεται μία ρήτρα αλληλεγγύης, σύμφωνα με την οποία η Ένωση και τα κράτη μέλη της ενεργούν από κοινού με πνεύμα αλληλεγγύης και εάν ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή, η Ένωση κινητοποιεί όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών μέσων, που θέτουν στη διάθεσή της τα Κ-Μ, για να παρασταθεί στο πληγέν Κ-Μ.

στ. Εισάγει – κάτι ακόμη πιο σημαντικό – τη ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής, σύμφωνα με την οποία, εάν Κ-Μ δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα Κ-Μ οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα, που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Αξιοποιώντας τις νέες δομές και μηχανισμούς για την ανάπτυξη συνεκτικής εξωτερικής λειτουργίας, η ΕΕ είναι σε πιο αξιόπιστη θέση, ώστε να λειτουργήσει πρωταγωνιστικά στο διεθνές σύστημα, ξεκινώντας από το πεδίο των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων και φθάνοντας μέχρι τον τομέα ασφάλειας και άμυνας.

3.4 Τάσεις και Προοπτικές στην ΕΕ

Η ΣΤΛ, μετά από μία πρώτη αποτυχημένη προσπάθεια με το «Σύνταγμα της Ευρώπης» και τις επόμενες επιτυχημένες τελικά πρωτοβουλίες των ηγεσιών Γερμανίας (Α.Μέρκελ) και Γαλλίας (Ν.Σαρκοζύ), μετασχηματίζει τους θεσμούς και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ, έτσι ώστε να λειτουργεί πιο αποτελεσματικά.

Σίγουρα η ΕΕ δεν μπορεί να προχωρήσει με απόλυτη ομοιομορφία και στα 27 μέλη της και σε αυτό το σημείο υπάρχουν δύο απόψεις, χρήσιμο να ληφθούν υπόψη⁵¹. Η πρώτη, υποστηρίζει ότι εφόσον η Ένωση προχωρήσει με διαφορετικές ταχύτητες εντός του οργανισμού, τότε αυτό είναι δυνατό να οδηγήσει σε αποδιάρθρωση του κοινού πλαισίου και σε «θέσπιση διευθυντηρίων» με μονιμοποίηση των πολλών ταχυτήτων. Η δεύτερη – και μάλλον η ορθότερη σε ρεαλιστική και πρακτική βάση, προς όφελος της ΕΕ – υποστηρίζει ότι η ενισχυμένη συνεργασία, ως επιλογή δράσης εντός της Ένωσης, μπορεί να οδηγήσει σε εμβάθυνση της ενοποίησης επιταχύνοντας τις διαδικασίες, με τη συμμετοχή «αρχικά λιγότερων και στην πορεία ολοένα και περισσότερων χωρών μελών», με γνώμονα τη σταδιακή επίτευξη των κοινών στόχων. Πάντως, η ΣΤΛ εισάγει τις απαραίτητες αλλαγές στους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων, ώστε να είναι πιο δύσκολο για ένα Κ-Μ να «μπλοκάρει» μία απόφαση ή επιλογή συγκεκριμένης πλειοψηφίας της ΕΕ⁵².

---

⁵¹ Ενδιαφέροντα σχόλια, που εμφανίζονται στην επίσημη ιστοσελίδα του ΥΠΕΞ, την 26 Ιουνίου 2010, στο <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-Gr/European+Policy/H+Συνθήκη+της+Λισαβώνας/>

⁵² Συγκεκριμένα, ο γενικός κανόνας για τη λήψη αποφάσεων της ΚΕΠΠΑ από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Επιτροπή είναι η ομοφωνία. Ωστόσο, τα Κ-Μ έχουν τη δυνατότητα να προσφεύγουν στην εποικοδομητική αποχή, που σημαίνει ότι η αποχή κάποιου Κ-Μ δεν εμποδίζει τη λήψη μίας απόφασης. Αν ένα Κ-Μ συνοδεύει την αποχή του με επίσημη δήλωση, δεν είναι υποχρεωμένο να την εφαρμόσει αλλά αποδέχεται με «πνεύμα αλληλεγγύης», ότι η απόφαση δεσμεύει την Ένωση ως σύνολο. Εάν τα μέλη του Συμβουλίου που συνόδευσαν την αποχή τους με τη δήλωση αυτή, αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 1/3 των κρατών μελών και ο πληθυσμός τους συγκεντρώνει τουλάχιστον το 1/3 του πληθυσμού της Ένωσης, η απόφαση δεν εκδίδεται.

Η ΕΕ ξεκίνησε και εξελίχθηκε αποτελώντας μία πολυμερή συνεργασία κυρίαρχων κρατών με βάση τις ευρωπαϊκές συνθήκες, λειτουργώντας μέσα από συλλογικά όργανα και κυρίως μέσα από αμοιβαίους και πολυμερείς συμβιβασμούς. Αν και οι τάσεις είχαν φανεί καθαρά και πολύ νωρίτερα, ιδιαίτερα μετά τη ΣΤΛ είναι προφανές ότι μέρος αυτής της κυριαρχίας των χωρών, «μεταφέρεται» από τα κράτη στις Βρυξέλλες. Εφόσον η Ευρώπη επιθυμεί να διεκδικήσει έναν ηγετικό ρόλο στη διεθνή πραγματικότητα, θα πρέπει να ξεφύγει από όσα τη διασπούν και να λύσει όσα θεσμικά, αλλά και επιχειρησιακά ζητήματα την κρατούν πίσω. Αυτό ακριβώς δρομολογείται με τις προβλέψεις της ΣΤΛ.

Οι δυνατότητες, που απαιτούνται για μία κατάλληλη διακυβέρνηση της ΕΕ, είναι κανόνες και εξουσίες⁵³ (αρκετά ισχυρά πλέον με τη ΣΤΛ), πόροι και υποδομές (ποτέ επαρκείς και σήμερα ίσως περισσότερο λόγω της οικονομικής κρίσης), ικανότητες (γνώσεις, εκπαίδευση κ.ά. που από Νατοϊκές και εθνικές εμπειρίες υφίστανται και μένει η αυτόνομη εφαρμογή τους στα πλαίσια της ΕΕ) και επαρκής οργάνωση (αδυναμίες στο συντονισμό αρμοδιοτήτων, που με τη ΣΤΛ η προσπάθεια είναι τα θεσμικά θέματα αρμοδιοτήτων και διαδικασιών να είναι πιο ξεκάθαρα) (Rieker 2009). Επομένως, η προοπτική στην ΕΕ παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο και οι περαιτέρω εξελίξεις και διαδρομή της θα εξαρτηθούν κατ' αρχάς από τις προσεχείς πολιτικές επιλογές και την υλοποίησή τους.

Μένουν πάντως αρκετά σημεία, που απαιτείται να διευκρινισθούν σε ότι αφορά την εφαρμογή τους (οι σχετικές διαδικασίες είναι σε εξέλιξη) ή να κριθεί η καταλληλότητά τους, αφού εφαρμοσθούν για αρκετό διάστημα. Παραμένει αβέβαιη η εξέλιξη της σχέσης και της συνεργασίας με τις ΗΠΑ, είτε μέσω των μηχανισμών του ΝΑΤΟ σε πολιτικο-στρατιωτικό επίπεδο, είτε και σε παγκόσμιο επίπεδο (ως συνεργαζόμενοι δρώντες στο διεθνές σύστημα), σε θέματα αποφάσεων επί θεμάτων, που συζητώνται και αποφασίζονται (συνήθως) στα πλαίσια του ΟΗΕ.

Ήδη τα τελευταία χρόνια, οι αφορμές για διαφωνίες ή τουλάχιστον αντιδράσεις της ΕΕ επί μονομερών ενεργειών των ΗΠΑ (βέβαια τις περισσότερες φορές με την υποστήριξη του Αγγλοσαξωνικού ετέρου και ορισμένων free riders), προκάλεσαν και

---

⁵³ Κατά τον Kenneth Waltz, από την ΕΕ απουσιάζει μόνο η οργάνωση (θεσμική ικανότητα) και η συλλογική θέληση για να χρησιμοποιήσει τα εργαλεία που διαθέτει, τα οποία είναι πλήρη, σε ότι αφορά πληθυσμό, πηγές, τεχνολογία και στρατιωτικές δυνατότητες (Waltz 2002).

δικαιολογούν τη σημερινή αναζήτηση της ΕΕ για μία πιο αυτόνομη πορεία στο διεθνές σύστημα. Μία τέτοια πορεία θα χαρακτηρίζεται από το πολιτιστικό «στίγμα» της γηραιάς ηπείρου, το οποίο διαφέρει σημαντικά από τον τρόπο, που οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν τον κόσμο και τις παγκόσμιες προκλήσεις.

Η ΕΣΑ εξυπηρέτησε στην άμβλυση των εντάσεων που δημιουργήθηκαν εντός της ΕΕ μετά τον πόλεμο του Ιράκ και παράλληλα, προκάλεσε τη δημιουργία μίας νέας στρατηγικής κουλτούρας στην ένωση θέτοντας όλα τα Κ-Μ σε μία διαδικασία καθορισμού κοινών συμφερόντων εξωτερικής πολιτικής. Η αναφορά του Δεκεμβρίου 2008 επί της ΕΣΑ, έφερε επιπρόσθετα σημεία βελτίωσης στο εν λόγω κείμενο. Σήμερα, υπάρχουν συγκεκριμένοι λόγοι για μία αναθεώρηση της ΕΣΑ, ώστε να ληφθούν υπόψη οι εξελίξεις και τα σύγχρονα δεδομένα. Οι λόγοι αυτοί είναι οι ακόλουθοι:

α. Οι αλλαγές στις απειλές και το διαφοροποιημένο διεθνές περιβάλλον, στο οποίο απευθύνεται η ΕΣΑ.

β. Η ανάγκη να μπορεί η ΕΣΑ να ανταποκρίνεται πιο αποτελεσματικά και να βελτιώσει τους χρόνους παρέμβασης της ΕΕ.

γ. Μία νέα ΕΣΑ θα επέτρεπε στην ΕΕ να καθορίσει τις προτεραιότητες της, έτσι ώστε να μπορεί να χρησιμοποιήσει καλύτερα τις περιορισμένες πηγές και μέσα της. Έως σήμερα, η ΕΕ έχει εμπλακεί σε αυξημένο αριθμό επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων, οι περισσότερες μικρής κλίμακας και με περιορισμένους στόχους. Ενώ η εν ισχύει ΕΣΑ διατυπώνει γενικόλογα τις κατευθύνσεις για εμπλοκή στην ευρύτερη περιοχή της, απαιτείται να είναι πιο συγκεκριμένη σε ότι αφορά το βαθμό εμπλοκής και το στόχο, που σαφώς πρέπει να αποσκοπεί σε «χειροπιαστά» αποτελέσματα και όχι παρουσία για πολιτικούς λόγους «προβολής».

δ. Είναι μία ευκαιρία για την ΕΕ να αναθεωρήσει τον τρόπο που αντιμετωπίζει την πολυπολικότητα του Διεθνούς Συστήματος με την έννοια του πολιτικού εργαλείου και όχι του αυτόσκοπου. Οι σχέσεις της με όλους τους σημαντικούς διεθνείς δρώντες θα πρέπει να επαναπροσδιοριστούν με βάση επικαιροποιημένες και συγκεκριμένες κατευθύνσεις.

ε. Η Ευρώπη πρέπει να ενισχύσει τις επιχειρησιακές της δυνατότητες και να διερευνήσει πώς θα δημιουργήσει κοινές δυνάμεις όλων των Κ-Μ.

Επί όλων των παραπάνω, έχουν αποσπασματικά υπάρξει κείμενα και αποφάσεις (πχ. ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου), που αναφέρονται σε κατευθύνσεις,

οδηγίες και συγκεκριμένες πολιτικές θέσεις. Όλα αυτά θα πρέπει να διατυπωθούν συνολικά σε ένα κατάλληλο αναθεωρημένο κείμενο, τύπου στρατηγικού δόγματος. Καθοριστικός παράγοντας, που πρέπει να ληφθεί υπόψη σε αυτή τη διαδικασία, είναι η επικύρωση και εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας.

Τουλάχιστον για τις επόμενες δύο δεκαετίες, η Ευρώπη θα συνεχίσει να βρίσκεται σε φάση προοδευτικής ολοκλήρωσης. Η ΣΤΛ αποτελεί ορόσημο στην εξέλιξη και προοπτική της ΕΕ, αφού μετά από προσπάθειες πολλών ετών, επικυρώθηκε και εφαρμόζεται μία συνθήκη προς την κατεύθυνση της περαιτέρω ενοποίησης. Η ταχύτητα θα εξαρτηθεί και από τις ηγεσίες της ΕΕ και των Κ-Μ ξεχωριστά, που έχουν να αντιμετωπίσουν δύο διαστάσεις του προβλήματος. Πρώτη, την ασυμβατότητα που κάθε τόσο παρουσιάζεται στη διαλεκτική υπερεθνικότητας και διακυβερνητικότητας, με τις χώρες να αντιμετωπίζουν το δίλημμα «εθνικό συμφέρον ή ευρωπαϊκή ενοποίηση». Δεύτερη, την απαίτηση να πείθουν καθημερινά τους Ευρωπαίους πολίτες για τη σκοπιμότητα του όλου εγχειρήματος, αφού η ζωή των τελευταίων, πλέον επηρεάζεται άμεσα από τις κεντρικές αποφάσεις της Ένωσης, γεγονός που πολλές φορές έως σήμερα, έχει οδηγήσει και σε μαζικές αντιδράσεις.

Το μεταβαλλόμενο διεθνές σύστημα, το οποίο βαίνει προς μία πολυπολικότητα, της οποίας τη μορφή τουλάχιστον για την επόμενη δεκαετία δεν μπορούμε να προβλέψουμε, πρόκειται να καθορίσει σε μεγάλο βαθμό τη θέση της ΕΕ. Ίσως να είναι προς όφελος της ΕΕ να βρεθεί σε ένα πολυπολικό σύστημα στις επόμενες δεκαετίες με παίκτες τις ΗΠΑ, την Κίνα και την Ινδία, ίσως τη Βραζιλία ή την Ιαπωνία ή τη Ρωσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΧΩΡΕΣ – «ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ» ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΝΑΤΟ – ΕΕ

Πολλές χώρες, είτε του ΝΑΤΟ, είτε της ΕΕ, Κ-Μ και των δύο οργανισμών ή εκτός των διατλαντικών θεσμών, έχουν επηρεάσει και επηρεάζουν με διαφορετικούς τρόπους και σε διαφορετικό βαθμό τη σχέση ΝΑΤΟ – ΕΕ. Στη συνέχεια, γίνεται μία επιλεκτική αναφορά σε αυτές, με σκόπο να δοθεί μία περαιτέρω διάσταση της σχέσης ΝΑΤΟ – ΕΕ, δηλαδή αυτή της επιρροής των εθνικών στρατηγικών.

4.1 Γαλλία – Γερμανία – Βρετανία

Η Γαλλία και η Γερμανία αποτελούν δύο βασικούς και δυναμικούς γεωστρατηγικούς παίκτες, που πιστεύουν στο όραμα της ενωμένης Ευρώπης. Διαφέρουν μάλλον μεταξύ τους, σε ότι αφορά το βαθμό και τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να παραμείνει η ΕΕ δεμένη με την Αμερική. Ιδιαίτερα η Γαλλία, που διαφέρει από τις ΗΠΑ στη γεωστρατηγική της αντίληψη για την Ευρώπη, κλίνει στην προώθηση τακτικών ελιγμών, που στοχεύουν να στρέφουν τη Ρωσία εναντίον της Αμερικής και τη Βρετανία εναντίον της Γερμανίας, παρότι βασίζεται στη Γαλλο-Γερμανική συμμαχία για να αντισταθμίσει τη δική της σχετική αδυναμία. Γαλλία και Γερμανία είναι αρκετά ισχυρές και ασκούν επιρροή στην ευρύτερη περιφέρεια. Η Γαλλία επιδιώκει να παίζει κεντρικό πολιτικό ρόλο στην ΕΕ και η Γερμανία έχει συνειδητοποιήσει την ειδική της θέση, ως το σημαντικότερο κράτος της Ευρώπης, η οικονομική ατμομηχανή της περιοχής και ο αναδύομενος ηγέτης της ΕΕ. Και οι δύο νοιώθουν αρμόδιες να εκπροσωπούν τα ευρωπαϊκά συμφέροντα πχ. στις διαπραγματεύσεις με τη Ρωσία (Brzezinski 1998, 81).

Η Γερμανική πολιτική εμφανίζεται μεταλλασσόμενη και ειδικότερα στις Γαλλο-Γερμανικές σχέσεις. Στην πρώτη φάση, τα πρώτα χρόνια της ευρωπαϊκής περιπέτειας, οι Γερμανοί με πλέον του ενός τετάρτου της χώρας τους υπό σοβιετική κατοχή και με νωπό το στίγμα του χιτλερισμού, επένδυσαν στην ευρωπαϊκή ενοποίηση και υπήρξαν οι υποδειγματικότεροι των ευρωπαίων. Συναίνεσαν στην παροχή Γαλλικής διπλωματικής στήριξης προς τη Βόννη έναντι της αποδοχής από την τελευταία, της ευρωπαϊκής πρωτοκαθεδρίας του Παρισιού. Μετά όμως τη Γερμανική επανενοποίηση, το ευρωκοινοτικό αυτό σκηνικό άλλαξε άρδην, με το Βερολίνο πλέον ως πρωτεύουσα και με τη νέα γερμανική γενιά απαλλαγμένη από το σύνδρομο ενοχής. Η Γερμανία – το

μεγαλύτερο πλεόν ως προς τον πληθυσμό και την οικονομία κράτος της ΕΕ – επανεθνικοποίησε την εξωτερική της πολιτική και μετρίασε αισθητά τον κοινοτικό της ζήλο, ενώ απομακρύνθηκε από την «εξάρτηση» της Γαλλίας. Ο «Γαλλο-Γερμανικός άξονας» αποτελεί για τη Γερμανία σήμερα, απλά μία από τις συνιστώσες της νέας, «πολυδιάστατης» εξωτερικής πολιτικής της, ενώ ανάλογα με τις περιστάσεις προσεγγίζει το Λονδίνο ή και τη Μόσχα. Παράπλευρη απώλεια της τροπής αυτής της Γερμανικής πολιτικής είναι και η απομάκρυνση από την ιδέα του «σκληρού πυρήνα» – της οποίας επί μακρόν οι Γερμανοί υπήρξαν ο κυριότερος θιασώτης (Σέκερης 2010).

Σε ότι αφορά τη Γαλλία, δεν θεωρείται τυχαίο το γεγονός επανένταξης της στο ΝΑΤΟ, σε επίπεδο αποφάσεων της στρατιωτικής επιτροπής (δεδομένου ότι η παρουσία της ήταν πάντα εκεί, ωστόσο δεν συμμετείχε σε επίπεδο αποφάσεων). Για τη Γαλλία είναι σημαντική η κατοχύρωση της ιδέας μίας ανανεωμένης Συμμαχίας, η οποία να επικυρώνεται επιχειρησιακά μέσω του αντίστοιχου Στρατηγικού Δόγματος. Αυτό, είναι αναμενόμενο να επιχειρήσει να το επηρεάσει κατά τη διαδικασία αναθεώρησής του, αλλά και στη συνέχεια στην ερμηνεία και εφαρμογή του, με βάση τον ευρωπαϊκό της προσανατολισμό. Η επανένταξη της Γαλλίας στη στρατιωτική επιτροπή, εν τέλει, πιστεύεται πως θα συμβάλλει στην πολιτική υποστήριξη της προοπτικής μίας Συμμαχίας για τον 21ο αιώνα, με «ευρωπαϊκούς» όρους.

Αντίθετα η Βρετανία δεν είναι μεγάλος γεωστρατηγικός παίκτης και δεν έχει παρουσιάσει οιοδήποτε φιλόδοξο όραμα για την Ευρώπη, ενώ η σχετική παρακμή της, σε συνδυασμό με την εγκατάλειψη της πολιτικής της ισχύος από τους ευρωπαίους (τουλάχιστον με την κλασική της μορφή στις Διεθνείς Σχέσεις), της έχει περιορίσει τον παραδοσιακό ρόλο του Ευρωπαϊκού ισορροπιστή. Απέναντι στην Ευρωπαϊκή ενοποίηση παρουσιάζει διφορούμενη στάση, παραμένοντας προσκολλημένη σε μία φθίνουσα ειδική σχέση με την Αμερική. Η απροθυμία της να συμμετάσχει στην Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση, αντανακλά την απροθυμία της να ταυτίσει το μέλλον της με της Ευρώπης. Είναι ο βασικός υποστηρικτής των ΗΠΑ και στενός εταίρος τους (Brzezinski 1998, 82-83).

Μετά τον ΨΠ, οι Βρετανικές και Γαλλικές προσεγγίσεις δείχνουν σε αρκετές περιπτώσεις να συγκλίνουν, παρά τις περιοδικές διαφορές απόψεων, αλλά και την κατά βάση διαφορετική διεθνή πολιτική, που οι δύο χώρες ακολουθούν στο θέμα της αυτονομίας της ΕΕ (Ατλαντιστές και Ευρωπαϊστές, αντίστοιχα). Υποστήριξαν και

συμμετείχαν στην υπό Αμερικανική ηγεσία συμμαχία για την αποχώρηση του Ιράκ από το Κουβέιτ (1991), ενώ με την εμπειρία της Βοσνίας, που έδειξε την απαίτηση για μεγαλύτερη αυτονομία στρατιωτικών επιχειρήσεων, το 1998 η Γαλλο-Βρετανική πρωτοβουλία (Σεντ Μαλό) με την ΕΠΑΑ, έθεσε τους σκοπούς επίτευξης μεγαλύτερου βαθμού ολοκλήρωσης μεταξύ των ευρωπαϊκών στρατιωτικών δυνάμεων αλλά και αυτονομίας των κρατών μελών της ΕΕ μέσα στο ΝΑΤΟ, κάτι στο οποίο οι ΗΠΑ – αρχικά με την τότε ηγεσία τους – αντιστάθηκαν σθεναρά (Wallace 2002).

Βέβαια οι αντιλήψεις για την εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ διαφέρουν, καθώς αποτελεί σημαντικό θέμα προς συζήτηση, στο οποίο και θα κριθούν πολλά για τις μελλοντικές αποφάσεις, το εάν η ΚΕΠΠΑ – και ειδικότερα ίσως η ΚΕΠΑΑ – θα συνεχίσει να εξελίσσεται παράλληλα και σε συντονισμό με το ΝΑΤΟ, ή θα αυτονομηθεί υπό τον κύριο έλεγχο της ΕΕ. Σε αυτό, σημαντικό λόγο θα έχουν και οι ΗΠΑ. Σε ότι αφορά την «ειδική σχέση» ΗΠΑ – Βρετανίας, με τη ΣΤΛ η ικανότητα της Βρετανίας να χαράσσει εντός της ΕΕ μία δική της, πιο «Αγγλοσαξωνική» εξωτερική πολιτική, μάλλον περιορίζεται ιδιαίτερα και αυτό θα βλάψει αυτή την «ειδική σχέση». Συγκεκριμένα, η Ευρώπη με τη ΣΤΛ εξασφαλίζει όλα εκείνα τα εργαλεία για να προάγει τις αξίες της, ανεξάρτητα των κοινών αξιών μεταξύ Βρετανίας και ΗΠΑ (McNamara 2008).

Τέλος, η επιστροφή της Γαλλίας στο ΝΑΤΟ θα απομειώσει το ειδικό βάρος Γερμανίας και Βρετανίας εντός του ΝΑΤΟ, αν και οι τελευταίες είναι θετικές σε αυτό. Οι δύο χώρες επωφελήθηκαν γενικά από την απουσία της Γαλλίας από τις στρατιωτικές δομές και αποφάσεις του ΝΑΤΟ και εν πολλοίς μοιράστηκαν τις ευρωπαϊκές διοικητικές θέσεις της Συμμαχίας, πέραν αυτών των ΗΠΑ. Η Γαλλία για να επιστρέψει δυναμικά και επί ίσοις όροις, χρειάζεται να αυξήσει το διατιθέμενο προσωπικό της από 120 στα 1200 άτομα, κάτι το οποίο προσπαθεί αλλά με διαφαινόμενες μεγάλες δυσκολίες λόγω και της οικονομικής κρίσης⁵⁴, ενώ Γερμανία και Βρετανία αντίστοιχα θα πρέπει να παραχωρήσουν θέσεις του ΝΑΤΟ στη Γαλλία, κάτι βέβαια που θα τους εξοικονομήσει πόρους εθνικά, σε προσωπικό και κόστος (Kempin 2008). Επίσης η Βρετανία, μάλλον δεν πρόκειται να φανεί συναινετική στα διαφαινόμενα σχέδια της Γαλλίας για περαιτέρω ενίσχυση της ΕΠΑΑ, με παράλληλη αυτονόμηση της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας.

---

⁵⁴ Σύμφωνα με τον ίδιο αναλυτή (Kempin 2008) συζητείται κατ' αρχάς η διάθεση 300 έως 400 ατόμων.

4.2 Ρωσία

Η Ρωσία, ως διάδοχος της Σοβιετικής Ένωσης, επόμενο είναι να σκοπεύει στην εξασφάλιση του μέγιστου δυνατού εδαφικού, δημογραφικού και ενεργειακού στοιχείου ισχύος, μαζί με το πυρηνικό και συμβατικό αμυντικό δυναμικό της, ώστε να συντηρεί το κύρος μίας μεγάλης δύναμης. Οι προσπάθειές της – κατ' αρχάς – επικεντρώθηκαν στην αποκατάσταση μίας «μετασοβιετικής τάξης» στον άμεσο γεωπολιτικό της χώρο (Μεταλληνός 2010, 29).

Η Ρωσία σήμερα κινείται ταχύτατα στο διπλωματικό πεδίο, χρησιμοποιώντας όλα τα σχετικά εργαλεία, εν μέσω πολλαπλών αντιδράσεων, ενώ επαναξιολογεί τα εθνικά της συμφέροντα. Το ΝΑΤΟ έχοντας μετατοπίσει το ενδιαφέρον του στο Αφγανιστάν (κυρίως λόγω της επιρροής των ΗΠΑ στις αποφάσεις), διαφαίνεται πιο πιθανό πλέον να ακολουθήσει μία σταθερή και πιο ήπια γραμμή απέναντι στη Ρωσία και στις επιδιώξεις της. Η ενίσχυση του ΝΑΤΟ προς Ανατολάς, μέσω της διεύρυνσης, έχει προχωρήσει αρκετά, αλλά τώρα είναι σε κρίσιμο σημείο λόγω των Ρωσικών αντιδράσεων σε περαιτέρω κινήσεις του ΝΑΤΟ. Το πως θα αντιδράσει η Ατλαντική Συμμαχία και κυρίως οι Αμερικανοί, απέναντι στην εκφοβιστική στάση της Ρωσίας, θα επηρεάσει τη σχέση της με την ΕΕ, η οποία αντιμετωπίζει διαφορετικά τη δική της σχέση με τη Ρωσία.

Η Αμερική έχει ήδη κάνει ορατές κινήσεις σε θέματα που ανησυχούν τη Ρωσία, ως ζωτικά στα συμφέροντά της. Η διαμάχη επί της «πυραυλικής ασπίδας» μετακινήθηκε από την Πολωνία και την Τσεχία και απομακρύνθηκε από τη Μόσχα σε Ρουμανία και Βουλγαρία και συνεπώς μετριάσθηκε. Στο δεύτερο θέμα της Αμερικανικής επιρροής σε πρώην Σοβιετικές δημοκρατίες, η νίκη του Ρωσό-φιλου Γιανούκοβιτς στις προεδρικές εκλογές της Ουκρανίας, έναντι του προ ετών νικητή Δυτικό-φιλου Γιουτσένκο, δεικνύει μικρότερη επιρροή των ΗΠΑ στη χώρα αυτή. Η αποχώρηση και του επίσης Δυτικό-φιλου Γεωργιανού ηγέτη Σαάκασβιλι θεωρείται αναμενόμενη. Όταν ο Μεντβέντεβ τον περασμένο Νοέμβριο επισκέφθηκε τις ΗΠΑ και μίλησε για όλες τις πλευρές της Ρωσικής εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, Αμερικανοί αναλυτές κατάλαβαν ότι «η Ρωσία επιθυμεί ένα νέο διάλογο». Έτσι αναφέρθηκε από τον Αμερικανό πρόεδρο στο Ρώσο ομόλογό του, ότι αναμένεται η Ρωσική συμβολή στην επίλυση του Ιρανικού προβλήματος, δηλ. τις ιρανικές φιλοδοξίες πυρηνικού προγράμματος. Διαφαίνεται ότι υπάρχει μία αμοιβαία προσφορά, η οποία αναμφισβήτητα σχετίζεται με το ΝΑΤΟ και την

επιρροή στα σύνορα της Ρωσίας στα πρώην Σοβιετικά κράτη. Όταν ρωτήθηκε εάν φαντάζεται τη Ρωσία ως μέλος του NATO, διπλωματικά απάντησε «ποτέ μη λες ποτέ».

Η πολιτική θέση της Ρωσίας είναι θετική απέναντι σε από κοινού συνεργασία με ΗΠΑ (μέσω και του NATO⁵⁵) και ΕΕ επί μίας πανευρωπαϊκής ασφάλειας σε βάση εκατέρωθεν ισότητας και η οποία θα αναφέρεται στα κοινά προβλήματα ασφάλειας και συγκεκριμένα στην τρομοκρατία, τα ΟΜΚ, το οργανωμένο έγκλημα και διακίνηση ναρκωτικών, τη θαλάσσια πειρατεία, την ενεργειακή ασφάλεια, την κλιματική αλλαγή κ.ά. Μετά και τη Ρωσο-Γεωργιανή σύρραξη, η αναγνωρισμένη αυτή αναγκαιότητα συνεργασίας επιβίωσε, όμως η αντιπαράθεση στη Γεωργία έδειξε την πρόθεση της Ρωσίας να υπεραμυνθεί με κάθε μέσο τον πυρήνα της «Κοινοπολιτειακής» ακεραιότητάς της απέναντι στο Νατοϊκό παράγοντα (Μεταλληνός 2009, 134).

Ο Ρόναλντ Άσμους⁵⁶ πιστεύει ότι η Ρωσία είναι αντίπαλος και συνέταιρος συγχρόνως. Τονίζει ότι από την πλευρά της Ρωσίας, το σύστημα Ευρωπαϊκής ασφάλειας είναι «NATO-κεντρικό» και υποστηρίζει ότι η Ρωσική πρωτοβουλία επί του Ευρωπαϊκού συστήματος ασφάλειας δεν μπορεί να απαντηθεί από ένα απλό «δίκτυο», υποδεικνύοντας έτσι ότι «ο καλύτερος τρόπος εγκατάστασης σχέσεων με την επανερχόμενη Ρωσία, είναι με το να συμπεριληφθεί στη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας στη βάση της δημοκρατικής ειρήνης, αντί της αρχαϊκής αντίληψης των σφαιρών επιρροής» (Bisenic 2010). Με παρόμοια άποψη, η Μαντλίν Ολμπράιτ δήλωσε ότι «το NATO ήταν εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης, όμως εφόσον η ΕΣΣΔ δεν υπάρχει πλέον, το NATO δεν είναι εναντίον της Ρωσίας». Ως επικεφαλής της Ομάδας των Εμπειρογνομόνων, είναι σημαντική η δήλωσή της, δείχνοντας και μία εξέλιξη πλέον σε σχέση με το προηγούμενο δόγμα του NATO, το οποίο υιοθετήθηκε στη Σύνοδο

---

⁵⁵ Μεταξύ NATO – Ρωσίας, σημαντικό είναι το NATO-RUSSIA Council (NRC), όπου η Ρωσία αποτελεί ομότιμο πολιτικό εταίρο με τα Νατοϊκά κράτη, στα μείζονα θέματα ασφάλειας στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Ειδικότερα, στο NRC-MR (NMR) των Military Representatives (μέρος του ευρύτερου NRC), έως και πρόσφατα (Ιούλιος 2010) συνεχίζεται στενή συνεργασία σε όλα τα επίπεδα (συναντήσεις σε επίπεδο Υπουργών, επισκέψεις Στρατιωτικών Αντιπροσώπων σε Μόσχα και Βρυξέλλες αντίστοιχα, καθώς και κοινές ασκήσεις), υφίστανται ομάδες εργασίας σε 5 τομείς: Αφγανιστάν – Τρομοκρατία – Πειρατεία – ΟΜΚ – Καταστροφές, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συνεργασία σε ασκήσεις Έρευνας – Διάσωσης Υποβρυχίου (πηγή: Αναφορά ΣΑ/ΣΕΒΑΣ/Βρυξέλλες, Ιούλιος 2010).

⁵⁶ Ο R.Asmus είναι πρώην σύμβουλος στο Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ (επί Προεδρίας Κλίντον) και νυν Διευθυντής του Ιδρύματος German Marshall Fund.

Κορυφής του ΝΑΤΟ, εν μέσω των βομβαρδισμών στη Σερβία (με την ίδια να έχει τη θέση Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ) και όπου εορτάζονταν τα 50 χρόνια της Συμμαχίας και η πρώτη κύρια διεύρυνση. Τότε το ΝΑΤΟ είχε 19 μέλη και σήμερα 28. Το τότε Δόγμα βασιζόταν στην Ευρώπη και στην Ευρωπαϊκή περίμετρο, στις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Η ανάπτυξη μίας δημιουργικής και αποτελεσματικής συνεργασίας με τη Ρωσία παραμένει σίγουρα ένα ακανθώδες θέμα για το ΝΑΤΟ. Η Ρωσία ακόμα βλέπει το ΝΑΤΟ ως ένα κίνδυνο⁵⁷, μία απειλή στην ασφάλειά της και είναι βαθιά αντίθετη στη συνέχιση της διαδικασίας διεύρυνσης. Εντός του ΝΑΤΟ δεν υπάρχει συναίνεση, καθώς οι ΗΠΑ θεωρούν (τουλάχιστον έως πρόσφατα) τη Ρωσία μία φθίνουσα δύναμη, ενώ τα παλαιότερα και ισχυρά Ευρωπαϊκά μέλη (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία) τη θεωρούν ένα σημαντικό εμπορικό συνέταιρο και ανεκτίμητη για το μέλλον της Ευρωπαϊκής ασφάλειας. Τέλος, για τα νεώτερα Ευρωπαϊκά μέλη είναι μία πιθανή απειλή στην ασφάλειά τους (Visan 2010).

Επίσης, η Ρωσική βοήθεια και συνεργασία στην εκστρατεία του Αφγανιστάν πρέπει να τύχει προβληματισμού, λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα κερδισμένο ΝΑΤΟ στο Αφγανιστάν δεν είναι απαραίτητα προς το συμφέρον της Ρωσίας.

Η αναφορά των εμπειρογνομώνων πάντως επισημαίνει ως ακρογωνιαίο λίθο της σχέσης ΝΑΤΟ – Ρωσίας, το συνδυασμό του νέου Ρωσικού στρατιωτικού δόγματος που χαρακτηρίζεται ως αμυντικό και την Ιδρυτική πράξη ΝΑΤΟ – Ρωσίας. Δεν επισημαίνει όμως, ότι το ίδιο το Ρωσικό στρατιωτικό δόγμα, που χαρακτηρίζεται «αυστηρά αμυντικό», θεωρεί το ΝΑΤΟ κίνδυνο για τη Ρωσική ασφάλεια. Επιπρόσθετα, παρά τη δέσμευση που εκφράζεται στην Ιδρυτική Πράξη ΝΑΤΟ – Ρωσίας, για τη δημιουργία μίας Ευρώπης χωρίς διαχωριστικές γραμμές και σφαίρες επιρροής, η στρατηγική σκέψη της Ρωσίας δεν έχει ξεπεράσει το πλαίσιο των σφαιρών επιρροής. Οι συντάκτες της αναφοράς για το νέο Στρατηγικό Δόγμα του ΝΑΤΟ κάνουν τρεις εισηγήσεις, σε ότι αφορά τη σχέση ΝΑΤΟ – Ρωσίας: τη χάραξη μίας πολιτικής, που θα εξασφαλίζει την ασφάλεια των μελών αλλά και παράλληλα θα ξεκινά μία επικοινωνιακή επανεμπλοκή

---

⁵⁷ Ο Πρόεδρος Πούτιν, καλεσμένος στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι (Απρίλιος 2008), δήλωσε ότι η Ρωσία θεωρεί την εμφάνιση «ενός ισχυρού στρατιωτικού μπλοκ (του ΝΑΤΟ στα σύνορά της) ως άμεση απειλή». Πηγή: Το ΒΗΜΑ, 24-8-2008. Αυτό επιβεβαιώθηκε στο Ρωσικό Στρατιωτικό Δόγμα του Φεβρουαρίου 2010.

με τη Ρωσία, το νέο Δόγμα να δίνει έμφαση στην επιθυμία του NATO για καλύτερη σχέση με τη Ρωσία στη βάση των κοινών συμφερόντων, της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, διαφάνειας και προνοητικότητας και να παρέχει μία ατζέντα στο Νατοϊκό-Ρωσικό Συμβούλιο (NRC), η οποία «θα απαντά με ειλικρινή και προνοητικό τρόπο στις ανησυχίες ασφάλειας των δύο πλευρών και θα αναγνωρίζει τις συγκεκριμένες περιοχές για κοινή δράση» (NATO 2010, 15-16).

4.3 ΗΠΑ

Η Αμερική είναι απόλυτα συνδεδεμένη με το Δυτικό πολιτισμό. Στα τέλη της δεκαετίας 1990 η ανανέωση των διατλαντικών δεσμών, εστιάσθηκε σε τέσσερις πυλώνες: άμυνα και ασφάλεια μέσω των δομών του NATO, πίστη στους νόμους και στην κοινοβουλευτική δημοκρατία, φιλελεύθερος καπιταλισμός και ελεύθερο εμπόριο και τέλος, κοινή πολιτισμική κληρονομιά προερχόμενη από την Ελλάδα και τη Ρώμη, μέσω του διαφωτισμού και τις κοινές αξίες, πίστη και πολιτισμό του αιώνα μας. Και η ΕΕ προωθεί αυτές τις ιδέες, συμφωνώντας με την Αμερική και υπογράφοντας σχετικό Σύμφωνο το 1995 (Huntington 1996, 307).

Οι ΗΠΑ με άνω των 1000 “think tanks” προβλέπουν προϋπολογισμούς δισεκ.δολαρίων (αντίστοιχα στοιχεία για την Ευρώπη δείχνουν ότι σε κάθε χώρα οι αντίστοιχοι προϋπολογισμοί δεν ξεπερνούν μερικές δεκάδες εκατ. δολάρια). Συνολικά λοιπόν στη Δύση ο στρατηγικός προβληματισμός διατυπώνεται κατά κύριο λόγο από τους αμερικανικούς στρατηγικούς κύκλους και υιοθετείται από τους υπόλοιπους, που παρασύρονται σε ένα αμερικανοκεντρικό τρόπο σκέψης. Το φαινόμενο αυτό δημιουργεί τις προϋποθέσεις στις ΗΠΑ για την «καθοδήγηση» του συνόλου της Δύσης σε προτεραιότητες, που οι ίδιες θεωρούν ως ορθές. Είναι λοιπόν η στρατηγική του ισχυρού, που συνήθως καθορίζει και ιεραρχεί τις κρίσεις και τους κινδύνους (Conesa 2009). Η επιρροή των ΗΠΑ σε κάθε κράτος ξεχωριστά, είναι σε θέση να επηρεάζει την πολιτική της ΕΕ, όμως όσο καθίστανται διεθνώς ασθενέστερες, λόγω της οικονομικής τους τρωτότητας και την άνοδο της Κίνας και άλλων αντίζηλων, τόσο λιγότερο θα επηρεάζουν την ολοκλήρωση – και τις επιλογές – της ΕΕ (Armstrong and Anderson 2007, 25).

Στην προσπάθεια των νεοσυντηρητικών κατά τη δεκαετία του 2000, για διατήρηση της πρωτοκαθεδρίας, μέσα από την επιθετική ιδεολογία της διάδοσης της δημοκρατίας, πλέον οι συνέπειες στις ΗΠΑ μετρούν άνω των 10 τρισεκατ. δολαρίων.

χρέος και 1 τρισεκατ. δολαρίων εμπορικό έλλειμμα, καθώς και συνεχώς αυξανόμενες απώλειες σε Ιράκ και Αφγανιστάν (Williams 2007). Το NATO έχει περάσει διάφορες κρίσεις, όπως στις περιπτώσεις της Βοσνίας, της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, του Ιράκ και του Αφγανιστάν, όμως δείχνει να παραμένει ισχυρό και οι αμφισβητήσεις της συνοχής του όπως και οι υποθέσεις περί διάλυσής του είναι μάλλον υπερβολές. Ένα σημαντικό θέμα που προκαλεί τις αξιώσεις των Αμερικανών για τη διατήρηση της ηγεσίας και πρωτοκαθεδρίας στις αποφάσεις του NATO είναι οι άνισες κατανομές των βαρών και του ρίσκου κατά τις επιχειρήσεις και αποστολές που αναλαμβάνονται, ειδικά μετά την καθιέρωση ανάληψης αποστολών εκτός του παραδοσιακού γεωγραφικού χώρου ευθύνης του NATO. Οι λόγοι της μειωμένης προσφοράς δυνάμεων εκτιμάται ότι είναι κυρίως πολιτικοί, όπως και οικονομικοί βέβαια ιδιαίτερα σήμερα, δηλαδή εσωτερικής και εξωτερικής νομιμοποίησης κάθε χώρας και συνεπώς προκύπτει και πάλι το θέμα διαφοράς του τρόπου αντίληψης και αντιμετώπισης από ΗΠΑ και Ευρώπη των διεθνών καταστάσεων.

Σε ότι αφορά λοιπόν την ανάληψη ρίσκου, υφίσταται αισθητή διαφοροποίηση στις επιλογές και αποφάσεις μεταξύ των Αμερικανών και των Ευρωπαίων συμμάχων. Οι ΗΠΑ έχουν αποδείξει ότι δεν διστάζουν να εμπλακούν και να αναλάβουν δράση σε «επικίνδυνες» περιοχές και θέατρα επιχειρήσεων. Αντίθετα, οι Ευρωπαίοι υπολογίζοντας το «πολιτικό» κόστος, πέραν του γενικότερου σκεπτικισμού που υφίσταται σε ότι αφορά τις επιλογές και «πρωτοβουλίες» των ΗΠΑ, είναι γεγονός ότι προβληματίζονται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό και μόνο ορισμένα Κ-Μ του NATO ανταποκρίνονται «τολμηρά» και έως ένα βαθμό, στις παραινήσεις των Αμερικανών. Πέραν λοιπόν του οικονομικού παράγοντα και του κενού δυνατοτήτων μεταξύ Αμερικανών και Ευρωπαίων συμμάχων, υφίσταται σήμερα και το συγκεκριμένο είδος «κενού» (ανάληψης ρίσκου) μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού, στο πλαίσιο της Συμμαχίας. Με αυτό τον τρόπο όμως, θα πρέπει να γίνεται αντιληπτό ότι δίνεται στις ΗΠΑ ένας ακόμη λόγος «δυνατού λόγου» και διατήρησης του ηγετικού της ρόλου στο NATO.

Παράλληλα, σήμερα οι ΗΠΑ δείχνουν να στρέφουν την προσοχή τους μακριά από την Ευρώπη, εκφράζοντας την άποψη ότι οι προθέσεις της Ευρώπης πρέπει να υποστηριχθούν, αντί να συγκρατηθούν. Το μήνυμα δόθηκε από τον πρόεδρο Μπους στη Σύνοδο Κορυφής του NATO (2008), ενώ και ο νέος πρόεδρος Ομπάμα μίλησε για ενίσχυση των Ευρωπαϊκών στρατιωτικών δυνατοτήτων. Διαφαίνεται σύγκλιση στις

επικρατούσες απόψεις της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής επί της εμπλοκής της Αμερικής στην Ευρωπαϊκή ασφάλεια, μεταξύ των επιλογών πρωτοκαθεδρίας του ΝΑΤΟ (άρα και των ΗΠΑ) ή ανάδυσης της Ευρώπης, ως μία δύναμη που θα ελαφρύνει τις ΗΠΑ από το βάρος ενός συνεχώς και πιο πολυπολικού κόσμου.

Σημαντικό στοιχείο στις επιλογές των ΗΠΑ, είναι ότι έχουν συνειδητοποιήσει το κενό δυνατοτήτων των Ευρωπαίων και έχουν αρχίσει να επανεκτιμούν τις σχέσεις τους, αλλά και τη δυσοίωνα προοπτική κάλυψης του κενού, λόγω του αντίκτυπου της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Η έλλειψη υποστήριξης δημιουργεί πίεση στις ΗΠΑ για αναζήτηση νέων συμμαχιών, πιο κατάλληλων για τα συμφέροντά τους. Η επανεκτίμηση των ΗΠΑ αφορά και στην προσπάθεια για τη διεθνή ασφάλεια. Ο πρόεδρος Ομπάμα μίλησε για πολυμερισμό, χωρίς αυτό να σημαίνει αναγκαστικά ευθυγράμμιση με όλους τους παραδοσιακούς συμμάχους των ΗΠΑ. Είναι γεγονός ότι η μελλοντική ανάμιξη της Αμερικής στην Ευρώπη δε θα είναι η ίδια με την έως σήμερα, κατά τον ΨΠ αλλά και τα τελευταία 20 χρόνια. Όπως είπε και στενός συνεργάτης και σύμβουλος του Προέδρου των ΗΠΑ, η Ευρώπη θα διατηρήσει τη στρατηγική της σπουδαιότητα για τους Αμερικανούς, όχι όμως την κεντρική της θέση. Η Αμερικανική στρατηγική σκέψη βρίσκεται υπό προφανή αλλαγή⁵⁸.

Παρά τα πισωγυρίσματα όμως, οι ΗΠΑ παραμένουν να έχουν ένα ειδικό συμφέρον στην εξασφάλιση της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Οι ΗΠΑ και η ΕΕ έχουν μία οικονομική αλληλεξάρτηση της τάξης των 1,7 δις δολλαρίων την ημέρα σε εμπόριο και αυτή η εξάρτηση είναι αμοιβαία. Μόλις προ λίγων ετών, οι δύο οικονομίες Ευρώπης και ΗΠΑ αποτελούσαν το 60% του παγκόσμιου ΑΕΠ, το 33% του παγκόσμιου εμπορίου σε αγαθά και το 42% του παγκόσμιου εμπορίου σε υπηρεσίες.

Σε κάθε περίπτωση, οι Αμερικανοί δεν έχουν αποκηρύξει τον τίτλο της παγκόσμιας (κυριαρχικής) δύναμης για τη χώρα τους, για τον οποίο επένδυσαν τόσα ανά τις δεκαετίες, σε ζωές, προσπάθεια και οικονομική επιβάρυνση, σε κάθε τομέα και παράγοντα της διεθνούς πολιτικής και των Διεθνών Σχέσεων. Συνεχίζουν να προωθούν την προσπάθεια κυριαρχικής παρουσίας στο χώρο της ΕΕ, την προσπάθεια

---

⁵⁸ Το συγκεκριμένο συνάγεται και από ομιλία (και σχολιασμό της) του Υπουργού Άμυνας των ΗΠΑ Μπομπ Γκέιτς (2 Ιουλίου 2010) στο πλαίσιο συνομιλιών για το νέο Στρατηγικό Δόγμα του ΝΑΤΟ. Πηγή http://www.acus.org/new_atlanticist/natos-future-realism-required.

επικράτησης στο Μεσανατολικό χώρο, παράλληλα και της διείσδυσης στον ευρασιατικό χώρο της «Ρωσικής Κοινοπολιτείας» για τον έλεγχο της διακίνησης της ενέργειας και ελέγχου των ευρωπαϊκών και ασιατικών αγορών. Στο τελευταίο, οι Αμερικανοί βρίσκουν βέβαια απέναντί τους τη Ρωσία σε αποτρεπτικό ρόλο (πολιτικο-στρατιωτικά).

4.4 Τουρκία – Κύπρος – Ελλάδα

Σε ότι αφορά το Κυπριακό ζήτημα, η Τουρκία δεν αναγνωρίζει την Κυπριακή κυβέρνηση και αρνείται συστηματικά να ανοίξει τα λιμάνια και αεροδρόμιά της σε Κυπριακές εταιρείες, ενώ επιθυμεί, πέραν του αποκλεισμού της Κύπρου από την ανταλλαγή πληροφοριών, τη μη χρήση στρατευμάτων της. Η Κύπρος αντίστοιχα, δημιουργεί εμπλοκές στο NATO λόγω Τουρκίας, στη χρήση δηλαδή στρατευμάτων της σε επιχειρήσεις της ΕΕ. Η κατάσταση μπορεί τελικά να επιφέρει και αδιέξοδο στις σχέσεις της με την ΕΕ. Πολλά χρόνια (μετά την παραλαβή των κυριότερων αρμοδιοτήτων της ΔΕΕ από την ΕΕ) η Τουρκία αναμένει από την Ελλάδα και την Κύπρο να άρρουν την απαγόρευση συμμετοχής της στον Ευρωπαϊκό στρατιωτικό σχεδιασμό και να της επιτρέψουν πιθανή συμμετοχή της στην ΕΔΑ. Ο ίδιος ο ΓΓ του NATO, έχει παραδεχθεί ότι εάν η διαμάχη επί της κατάστασης στην Κυπριακή νήσο δεν επιλυθεί, υπάρχουν λίγες πιθανότητες για ουσιαστική βελτίωση στη σχέση μεταξύ NATO και ΕΕ.

Η Τουρκία κατά τη δεκαετία του 1990 αποτελούσε συνεργαζόμενο μέλος της ΔΕΕ και συμμετείχε στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων της ΕΕ, καθώς η τελευταία βασιζόταν στη ΔΕΕ, ως το στρατιωτικό της βραχίονα σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Μετά όμως τη δημιουργία της ΕΠΑΑ και την απορρόφηση όλων των σχετικών λειτουργιών της ΔΕΕ από την ΕΕ (2001), η θέση της Τουρκίας δεν είχε πλέον ουδεμία βαρύτητα και βέβαια δεν συμμετείχε στις σχετικές διαδικασίες της ΕΕ (Missiroli 2002). Ιδιαίτερη είναι η εμπλοκή που προκαλείται από την Τουρκία στην εφαρμογή των διευθετήσεων της Berlin Plus, στις περιπτώσεις δηλαδή που πρόκειται δυνάμεις της ΕΕ να κάνουν χρήση Νατοϊκών υποδομών στα πλαίσια αποστολών τους. Εκεί η Τουρκία θέτει όρους, όπως να λαμβάνει μέρος στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ.

Χαρακτηριστικές ήταν οι δυσκολίες, που αντιμετωπίστηκαν κατά τη διαδικασία για επίτευξη της συμφωνίας των διευθετήσεων της Berlin Plus, όπου είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι η Τουρκία πρώτα και η Ελλάδα στη συνέχεια, έθεσαν κατ' αρχάς βέτο «παγώνοντας» τις διαπραγματεύσεις. Η Τουρκία, από τη στιγμή που οι παράλληλες

διαπραγματεύσεις ένταξής της στην ΕΕ δεν προχωρούσαν με καθορισμό ημερομηνίας ένταξης, φοβήθηκε ότι η ενδυνάμωση της ΕΠΑΑ και μία πιθανή αποδυνάμωση των ΗΠΑ (στις οποίες στηρίζονταν και είχαν σημαντικό ρόλο και στα πλαίσια του NATO) θα οδηγούσε σε δικό της παραγκωνισμό στο ευρωπαϊκό πλαίσιο και επιχειρήσεις.

Έτσι, χρησιμοποίησε την ιδιότητα του μέλους στο Συμβούλιο του NATO θέτοντας βέτο στη διαδικασία της Berlin Plus. Ακολούθησαν συζητήσεις μεταξύ ΗΠΑ, Μεγάλης Βρετανίας και Τουρκίας, που οδήγησαν σε μία πρόταση επίλυσης το Δεκέμβριο 2001, η οποία περιελάμβανε διαβεβαιώσεις της ΕΕ στην Τουρκία για μη επίθεση και για διαβούλευση. Τότε, η Ελλάδα έθεσε με τη σειρά της βέτο στη συμφωνία. Το ζήτημα επιλύθηκε με την επίσημη διαβεβαίωση που δόθηκε στην Τουρκία ότι οι επιχειρήσεις της ΕΠΑΑ δε θα εκτελούνταν στο Αιγαίο, ότι η Κύπρος δε θα μετείχε σε επιχειρήσεις της ΕΠΑΑ και ότι δύναμη της ΕΕ δεν θα επιτίθετο στην Τουρκία και από την άλλη, η Ελλάδα διαπραγματεύθηκε επιτυχώς τον επιπρόσθετο όρο, που συμπεριλήφθηκε και αναφέρει ότι δύναμη του NATO δεν θα επιτίθετο σε μέλος της ΕΕ.

Η Τουρκία συστηματικά λοιπόν «μπλοκάρει» τα όποια σχέδια ενδυνάμωσης της συνεργασίας μεταξύ των Νατοϊκών και Ευρωπαϊκών δομών⁵⁹. Επιμένει στην ανάδειξη του NATO-EU Framework⁶⁰, ως αποκλειστικό κανονιστικό πλαίσιο του συνόλου των σχέσεων NATO – ΕΕ. Αντιτίθεται επίσης, στην πρόσβαση της Κύπρου σε διαβαθμισμένες πληροφορίες, καθώς και στη συμμετοχή της στις κοινές συναντήσεις NATO – ΕΕ, ως μη χώρα του PfP, για λόγους εθνικής ασφάλειας όπως υποστηρίζει⁶¹:

⁵⁹ Μία περίπτωση αποτελεί η συνεργασία 1500 απόμων της ΕΕ, σε αστυνομική αποστολή στο Κόσοβο (Μάιος 2007) σε συνεργασία με τα τουλάχιστον 16000 άτομα της ειρηνευτικής αποστολής του NATO. Η Τουρκία δήλωνε ότι οι περαιτέρω εξελίξεις στη συμφωνία εξαρτώνται από την ΕΕ. Έως σήμερα, το NATO θεωρεί ότι οι διαφορές Τουρκίας – Ελλάδας – Κύπρου επηρεάζουν και τις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν.

⁶⁰ Το NATO-EU Framework αφορά σε μία ειδική σχέση, που δημιουργήθηκε μετά από διαπραγματεύσεις στη Σύνοδο Κορυφής του NATO στην Ουάσινγκτον (1999) και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Νίκαια (2000). Με την Κοινή Διακήρυξη ΕΕ – NATO (Δεκέμβριο 2002), η ΕΕ συμπεριέλαβε και μη Κ-Μ στις διεργασίες για Επιχειρήσεις υπό την ΕΕ. Από τα αρχικά 5 κράτη που συμπεριέλαβε, τα 2 (Ρουμανία και Βουλγαρία) εισήλθαν στην ΕΕ, επομένως πλέον το NATO-EU Framework αφορά μόνο στις Νορβηγία, Ισλανδία και Τουρκία.

⁶¹ Η Τουρκία βασίζεται σε μία συμφωνία του Δεκεμβρίου 2002, σύμφωνα με την οποία κυβερνήσεις χωρών της ΕΕ, που δεν είναι μέλη του NATO, θα πρέπει να είναι μέλη του προγράμματος PfP για να παρακολουθούν τις συναντήσεις NATO – ΕΕ. Όμως, μετά τη διεύρυνση της ΕΕ από τα 15 στα 25 (σήμερα 27) και του NATO από τα 19 στα 26 (σήμερα 28) Κ-Μ, όλα τα δεδομένα έχουν αλλάξει.

Αυτή η στάση της Τουρκίας έχει επηρεάσει δυσμενώς τη συνεργασία NATO – ΕΕ. Με τη σειρά τους λοιπόν, χώρες όπως το Βέλγιο, η Γαλλία και η Ελλάδα θεωρούν ότι στις κοινές αυτές συναντήσεις δεν πρέπει να συζητώνται θέματα πέραν των κοινών επιχειρήσεων NATO και ΕΕ, όπως πχ. περί τρομοκρατίας, διότι αυτά θα πρέπει να το διαχειρίζονται από κοινού, όλα τα μέλη της ΕΕ (δηλ. με παρούσα την Κύπρο).

Η Τουρκία παράλληλα, σε ότι αφορά την ΕΕ, είναι ένας παράγοντας διαφορετικού «ειδικού βάρους» για κάθε χώρα. Στη Γερμανία πχ. η ισχυρή μειονότητα Τούρκων μεταναστών, που επηρεάζει και το αποτέλεσμα των εκλογών, είναι εύλογο να διαδραματίζει ικανό ρόλο για κάθε κυβέρνηση στις επιλογές της και τη στάση της απέναντι στην υποψηφιότητα της Τουρκίας για Κ-Μ της ΕΕ, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό, απ' ότι αντίστοιχα πχ. στην Ελλάδα. Χαρακτηριστικό είναι, ότι η τουρκική κυβέρνηση στις γερμανικές εκλογές του 1998, συνιστούσε στους τουρκικής καταγωγής ψηφοφόρους να ψηφίσουν σοσιαλδημοκράτες και πράσινους, διότι απέδιδε στην τότε κυβέρνηση των Χριστιανοδημοκρατών την άρνηση της ΕΕ να αναγνωρίσει την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας (Καζάκος 2002, 347).

Μία άλλη διάσταση της διεθνούς παρουσίας της Τουρκίας, αποτελεί το γεγονός ότι ιστορικά έχει τις παρακαταθήκες να εκπροσωπήσει το κεντρικό κράτος του Ισλάμ (ιστορία, πληθυσμός, θρησκεία κ.ά.). Αυτό το γνωρίζει καλά η Δύση και το λαμβάνει σοβαρά υπόψη. Συνεπώς, πάντα είναι πιθανό το ενδεχόμενο η Τουρκία να επανακαθορίσει το ρόλο της, ιδιαίτερα με τις σημερινές «νεο-οθωμανικές» τάσεις που παρουσιάζει και να επιδιώξει τον περιφερειακό ρόλο, που πιστεύει ότι ιστορικά και δυνητικά της ανήκει. Σε αυτή την περίπτωση και ανάλογα πως θα εξελιχθεί ένα τέτοιο σενάριο, ο παράγοντας «Τουρκία» θα διαδραματίσει νέο ρόλο και στο NATO⁶². Αντίστοιχα, κάτι τέτοιο θα επηρεάσει και τις εξελίξεις της σχέσης της με την ΕΕ, καθώς και την προοπτική ένταξής της στην Ένωση.

---

⁶² Σίγουρα από την πλευρά της Τουρκίας, εφόσον συνεχίσει την προσέγγιση «παραδοσιακών» αντιπάλων του NATO (πχ. Ιράν) δεν υπάρχει σκέψη της ίδιας για απομάκρυνσή της από τη Συμμαχία, καθώς πέραν της εξασφάλισης μίας «εξισορρόπησης» της Ελλάδας, σε ότι αφορά τις σχέσεις των δύο χωρών με το Δυτικό κόσμο, θα συνεχίσει να ασκεί έλεγχο και επιρροή, στις αποφάσεις του οργανισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ NATO – ΕΕ

5.1 Διαμόρφωση της πραγματικότητας

Ο τρόπος που οι Ευρωπαίοι και ουσιαστικά η ΕΕ, αντιλαμβάνονται σήμερα τον κόσμο διαφέρει σημαντικά από την αμερικανοκεντρική αντίληψη των ΗΠΑ, συνεπώς κατά βάση του NATO. Οι επεμβάσεις του δυτικού κόσμου κατά τις τελευταίες δεκαετίες με τη χρήση της «hard power» καθιστούν και την Ευρώπη στόχο, όσων δαιμονοποιούν τη δυτική εικόνα ή απορρίπτουν την οικουμενικότητα των δυτικών αξιών. Έτσι, μέσω κυρίως των ενεργειών του NATO, δημιουργείται το πλαίσιο ασυμβατότητας μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ. Σήμερα η Ευρώπη, με τις εξελίξεις στις δομές της ΕΕ, καλείται να προχωρήσει στο ρόλο που επιθυμεί να διεκδικήσει, ως ένας ισχυρός διεθνής δρών. Εφόσον επιθυμεί να προχωρήσει στην αυτονόμησή της, θα πρέπει να λάβει υπόψη πολλούς παράγοντες.

Ένα σχετικό με τα παραπάνω σημείο, που προκαλεί δυσκολίες στη συνεργασία NATO – ΕΕ είναι οι διαφορετικές αντιλήψεις και «ευαισθησίες» άλλων Κ-Μ, που δεν είναι κοινά μέλη και στους δύο οργανισμούς. Αυτά τα Κ-Μ της ΕΕ, που δεν είναι μέλη του NATO, όπως η Αυστρία, Ιρλανδία, Φινλανδία και Σουηδία, δημόσια προβάλλουν μία διαφορετική στρατηγική κουλτούρα, η οποία προσανατολίζεται περισσότερο στη χρήση της ήπιας ισχύος, κάτι το οποίο είναι «πηγή υπερηφάνειας» για την ΕΕ. Αυτές οι χώρες αντιλαμβάνονται ότι για να επιτύχουν την δική τους (εθνική) ασφάλεια πρέπει να εστιάσουν στη χρήση μη στρατιωτικών μέσων, βασικά οικονομικών και διπλωματικών, θέτοντας τη στρατιωτική ισχύ σε μία δευτερεύουσα θέση, που ουσιαστικά εξυπηρετεί στη διαφύλαξη άλλων μέσων διεθνούς δράσης. Προφανώς, μία τέτοια αντίληψη απέχει από τη Νατοϊκή διάσταση των επιχειρήσεων.

Σε ότι αφορά τον καθορισμό των απειλών και προκλήσεων από το NATO και την ΕΕ, δεν απέχουν μεταξύ τους σήμερα, λαμβάνοντας υπόψη κατ'αρχάς την επικαιροποιημένη ΕΣΑ (2008) της ΕΕ και την υποβληθείσα εισήγηση της επιτροπής εμπειρογνομόνων επί του νέου Στρατηγικού Δόγματος του NATO. Οι σοβαρότατες διεθνείς εξελίξεις στην ασφάλεια τα τελευταία χρόνια, οι νέες πολυδιάστατες απειλές, η βαθειά οικονομική κρίση, καθώς και οι μελλοντικές σχέσεις με χώρες σαν τη Ρωσία, θα επηρεάσουν τη σχέση NATO – ΕΕ, αφού θα απαιτηθούν αποφάσεις και αλλαγές με

συνέπεια την απαίτηση διαπραγματευτικού τύπου διαβουλεύσεις, κάτι που ήδη σήμερα συμβαίνει είτε ξεχωριστά ανά οργανισμό εσωτερικά, είτε στις προσπάθειες των δύο για βελτίωση της σχέσης και της συνεργασίας μεταξύ τους στην αντιμετώπιση των διεθνών προκλήσεων.

Παράλληλα, το NATO αναμένεται στα επόμενα χρόνια να δοκιμαστεί σε δύο μείζονα ζητήματα. Πρώτο, την περιοχή Αφγανιστάν – Πακιστάν, στην αντιμετώπιση των τρομοκρατών και την προώθηση των δημοκρατικών αντιλήψεων και της συνεργασίας με τους τοπικούς ηγέτες. Δεύτερο, τις σχέσεις με τη Ρωσία, οι οποίες εκτιμάται ότι πρέπει να αποφύγουν τις απαρχαιωμένες ιδέες των «σφαιρών επιρροής» και να βασιστούν στο διεθνές δίκαιο και τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ.

Οι σχέσεις των δύο οργανισμών ουσιαστικά βασίζονται στη συμφωνία πλαίσιο του 2003 (συμπεριλαμβανομένης της Berlin Plus). Στο πλαίσιο των διεργασιών που λαμβάνουν χώρα την παρούσα περίοδο, η Ελλάδα (θέλοντας να γνωστοποιήσει τις θέσεις της αλλά και να προβεί σε ενέργειες, που είναι δυνατό να διαδραματίσουν ρόλο στην περαιτέρω εξέλιξη των σχέσεων των δύο οργανισμών) μέσω της μόνιμης αντιπροσωπείας στο NATO, κατέθεσε τις απόψεις της στον ΓΓ του NATO⁶³. Σύμφωνα με αυτές:

α. Οι συνθήκες έχουν πλέον μεταβληθεί με την είσοδο νέων μελών στους δύο οργανισμούς και την σε εξέλιξη συζήτηση για το νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO, όπως και τις δομικές αλλαγές στην ΕΕ λόγω της θέσεως σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας.

β. Η αιτία της δυσλειτουργίας στις σχέσεις NATO – ΕΕ είναι πολιτικής φύσης και λόγω αυτού θα πρέπει να εξεταστούν δύο εναλλακτικές επιλογές, σε ότι αφορά τη μελλοντική θεσμική συνεργασία των δύο οργανισμών. Πρώτη, η υιοθέτηση μίας νέας θεσμικής συμφωνίας πλαίσιο, που θα συζητηθεί από μηδενική βάση, με αναζήτηση πιο αποτελεσματικής συνεργασίας και αντικατάσταση των παρωχημένων διευθετήσεων της Berlin Plus. Δεύτερη, η ενίσχυση της συνεργασίας επί πρακτικών θεμάτων με διαβουλεύσεις και συντονισμό σε ευκαιριακή βάση, χωρίς συνεπώς τη διατάραξη του θεσμικού πλαισίου του 2003, αλλά συγχρόνως και άνευ λύσεων μακράς διάρκειας.

---

⁶³ Οι απόψεις κατατέθηκαν ως Non Paper με τίτλο «Greece's views on NATO-EU relations», μέσω επιστολής (Ref. No. 6450.2/205/7849) την 12^η Νοεμβρίου 2009, από τον Πρόεδρο της Ελλάδας στο NATO.

Η σημερινή συνεργασία και συντονισμός μεταξύ NATO και ΕΕ είναι θεσπισμένα από διάφορους επίσημους και ανεπίσημους μηχανισμούς. Μετά τις διευθετήσεις της Berlin Plus, δημιουργήθηκε το EU-NATO Capability Group, το οποίο έχει τη συνοχή των προσπαθειών NATO και ΕΕ στην ανάπτυξη δυνατοτήτων. Συγκεκριμένα, αυτή η ομάδα ευθύνη έχει να συγκεντρώνει τις διαφορετικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης δυνατοτήτων των δύο οργανισμών. Υπάρχει μία σημαντική έλλειψη συνεργασίας σε αυτόν τον τομέα, καθώς το NATO και η ΕΕ έχουν διαφορετικά συστήματα σχεδίασης δυνάμεων και θέτουν διαφορετικά σενάρια δράσης με διαφορετικά επίπεδα προσδοκιών. Το EU-NATO Capability Group έχει αποτύχει σχετικά, στις προσπάθειες να συντονίσει τις παρόμοιες πρωτοβουλίες των δύο οργανισμών, όπως αυτές των EU BGs και NRF. Από αυτή την άποψη, της ανάπτυξης δηλαδή δυνατοτήτων, ο διάλογος μεταξύ ΕΔΑ και του αντίστοιχου Νατοϊκού Conference of National Armaments Directors έχει βαθμιαία μετριάσει τα υφιστάμενα προβλήματα, ενώ σύμφωνα με τις δηλώσεις των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων των χωρών του NATO και της ΕΕ, η ανάπτυξη δυνατοτήτων είναι πλέον ένα καθιερωμένο θέμα διαλόγου μεταξύ των δύο οργανισμών.

Το EU-NATO Capability Group προβλέπεται να συναντάται για «αλληλοενημέρωση και συντονισμό» κάθε 4 έως 6 εβδομάδες, κάτι που δεν τηρείται «ευλαβικά». Η συμμετοχή στην ομάδα αυτή συμπεριλαμβάνει Νατοϊκούς συμμάχους και χώρες της ΕΕ μη Κ-Μ NATO, που έχουν συνάψει συμφωνίες ασφάλειας με το NATO, όπως ιδιαίτερα επέμεινε η Τουρκία. Και οι δύο πλευρές ενημερώνονται πάνω σε κοινά θέματα δυνατοτήτων, όμως λόγω των ανησυχιών που υπάρχουν και των διαφορετικών τάσεων μεταξύ των χωρών, σε ότι αφορά το βαθμό συνεργασίας των δύο οργανισμών ή την προώθηση συμφερόντων μονομερώς, η συνεργασία έως σήμερα παραμένει τυπική.

Σημαντικό πρόβλημα στη λειτουργία της εν λόγω ομάδας από την πλευρά της ΕΕ είναι η μη συμμετοχή του συνόλου των Κ-Μ της και η συνεπακόλουθη διστακτικότητα της ΕΕ για πλήρη ανταλλαγή πληροφοριών. Κατά την ΕΕ το επίσημο πλαίσιο εργασιών είναι άνισο, καθώς το NATO συμμετέχει πλήρες και ενωμένο ενώ η ΕΕ με ελλείψεις και μάλλον περισσότερο ανά ξεχωριστό μέλος. Επίσης, κωλύματα δημιουργούνται από την έλλειψη κάποιας συμφωνίας ασφάλειας μεταξύ NATO και ΕΔΑ, όπως και κάποιοι σχετικού διακανονισμού μεταξύ Τουρκίας (μη μέλος της ΕΕ) και της ΕΔΑ⁶⁴ (Sturm 2010).

---

⁶⁴ Η Ελλάδα έχει ζητήσει την υπογραφή συμφωνίας ασφάλειας μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας, ως προϋπόθεση για τη συμμετοχή της Τουρκίας στα προγράμματα της ΕΔΑ. Αν και το νομικό γραφείο του,

Σήμερα, η ανάπτυξη στρατιωτικών και άλλων δυνατοτήτων από την ΕΕ και το ΝΑΤΟ αποσκοπούν στην κάλυψη διαφορετικών προτεραιοτήτων και ακολουθούν διαφορετικές μεθοδολογίες για κάθε οργανισμό. Έτσι υπάρχει ένα στοιχείο διαχωρισμού στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων των δύο οργανισμών. Η ΕΕ είναι ένας ευρύτερος συνδυασμός θεσμών με ευρύτερη επίσης εντολή, μεγαλύτερη εστίαση στο μη στρατιωτικό μέρος και πιο βαθείς θεσμούς και όργανα από αυτούς που διαθέτει η πολιτικοστρατιωτική Συμμαχία.

Επίσης, στη σημερινή ΚΕΠΑΑ αν και οι φιλοδοξίες επί των μη στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ είναι πιο προβεβλημένες, υπάρχουν αντίστοιχες φιλοδοξίες για την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων. Από την άλλη μεριά, το ΝΑΤΟ είναι ιδιαίτερα εστιασμένο στην εξασφάλιση των στρατιωτικών δυνάμεων, που θα είναι πλήρως ικανές για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων. Παραταύτα, το ζήτημα ανάπτυξης και μη στρατιωτικών δυνατοτήτων έχει προκύψει και στο ΝΑΤΟ ως αποτέλεσμα των εμπειριών σε Ιράκ και Αφγανιστάν, που ανέδειξε την ανάγκη υποδομών και μέσων στο πεδίο της αναδόμησης και σταθεροποίησης⁶⁵. Έτσι, ενώ υπάρχει η τρέχουσα επικάλυψη στην ανάπτυξη δυνατοτήτων στο στρατιωτικό πεδίο, υπάρχει ο κίνδυνος για μελλοντική αντίστοιχη επικάλυψη και σε μη στρατιωτικές δυνατότητες.

Το κάθε Ευρωπαϊκό κράτος του ΝΑΤΟ έχει μία μόνο δεξαμενή δυνάμεων για το ΝΑΤΟ, την ΕΕ και για εθνικούς σκοπούς. Το ζήτημα είναι ότι αυτές οι χώρες δεν θέλουν να λαμβάνουν ξεχωριστούς και ανεξάρτητους στόχους από τους οργανισμούς στους οποίους ανήκουν και έτσι έχουν ένα ισχυρό συμφέρον στην εξασφάλιση ότι η ανάπτυξη δυνατοτήτων δεν οδηγείται σε δύο διαφορετικές κατευθύνσεις. Κοινά μέλη των δύο οργανισμών λοιπόν αντιμετωπίζουν τη δύσκολη επιλογή, σε ποιόν θα δεσμεύσουν τις διαθέσιμες στρατιωτικές τους δυνατότητες.

Σήμερα φαίνεται ότι αρκετοί διαθέτουν από τις δυνατότητες τους και στους δύο οργανισμούς, όμως αυτό οικονομικά δεν μπορεί να διατηρηθεί σε βάθος χρόνου.

Συμβουλίου της ΕΕ δεν έχει συμφωνήσει με αυτή τη θέση, το θέμα «μπλόκάρεται» σε πολιτικό επίπεδο, κυρίως από την Κύπρο. Η Νορβηγία, μία χώρα σε παρόμοια με την Τουρκία θέση έχει υπογράψει το σχετικό διακανονισμό με την ΕΔΑ.

⁶⁵ Η ανάπτυξη μη στρατιωτικών (civilian) δυνατοτήτων στο ΝΑΤΟ φαίνεται ότι εφόσον εξελιχθεί, θα γίνει μετ' εμποδίων, καθώς το υφιστάμενο Civil Emergency Planning (CEP) capabilities του ΝΑΤΟ δέχεται έντονη αντίσταση, ιδιαίτερα από τη Γαλλία.

Υπήρξε η ελπίδα ότι οι διαδικασίες αμυντικού σχεδιασμού NATO και ΕΕ θα μπορούσαν να έρθουν κοντά, όμως κάτι τέτοιο αντιμετώπισε εμπόδια, μεταξύ άλλων και τους φόβους της ΕΕ ότι η αυτονομία της θα παραβιαστεί από το NATO, το οποίο έχει μεγαλύτερη εμπειρία σε αυτό το πεδίο αλλά και λόγω των προβλημάτων που τίθενται από Κύπρο και Τουρκία⁶⁶.

Επιπρόσθετα, υπάρχουν και άλλα προβλήματα επιχειρησιακής φύσης. Παρότι η Berlin Plus είναι μία «βολική» συμφωνία, δείχνει να είναι ανεπαρκής για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων προβλημάτων στα θέατρα των επιχειρήσεων όπως το Αφγανιστάν, όπου και οι δύο οργανισμοί είναι παρόντες, όμως στην πράξη δεν υπάρχει συντονισμός μεταξύ των αποστολών, που αναλαμβάνονται από τους δύο οργανισμούς στην περιοχή.

Αυτή η κατάσταση επιδεινώνεται από το γεγονός ότι το NATO δεν μπορεί να συνεργαστεί με τον ίδιο τρόπο με όλα τα μέλη της ΕΕ, όπως πχ. την Κύπρο που δεν είναι μέλος του PFP, μία σημαντική προϋπόθεση για την ανταλλαγή διαβαθμισμένων κειμένων και πληροφοριών μεταξύ της Συμμαχίας και της Κύπρου. Εάν σε αυτή την κατάσταση προσθέσουμε το βαθμό ελέγχου της Συμμαχίας επί των αποστολών της ΕΕ, μέσω της Berlin Plus, τότε είναι εύκολο να αντιληφθούμε το λόγο, που η συμφωνία αυτή έχει χρησιμοποιηθεί μόνο στην περίπτωση της Επιχείρησης CONCORDIA (ΠΓΔΜ) και της επιχείρησης ALTHEA (Βοσνία και Ερζεγοβίνη).

Όσο υπάρχει διάσταση απόψεων εντός των ίδιων των οργανισμών, σε ότι αφορά την Ευρωπαϊκή ασφάλεια, όλες οι πλευρές της σχέσης NATO – ΕΕ θα έχουν προβλήματα. Η σημερινή διστακτικότητα να απευθυνθούν ξεκάθαρα οι ηγεσίες στο πολιτικό ζήτημα, τού ποιος θα εγγυηθεί την Ευρωπαϊκή ασφάλεια βλάπτει τη σχέση σε όλα τα επίπεδα.

Σε ότι αφορά ειδικά την ανάπτυξη δυνατοτήτων, οι δύο τάσεις εντός της ΕΕ καθοδηγούνται από τη μία μεριά από τη Βρετανία, η οποία παραμένει δεσμευμένη στο NATO για το προσεχές μέλλον, ενώ από την άλλη μεριά η Γαλλία ελπίζει να δει την ΚΕΠΑΑ με πιο μεγάλη συνοχή και αναπτυσσόμενες καθαρά Ευρωπαϊκές στρατιωτικές δυνατότητες, με ότι αυτό συνεπάγεται, όπως διακριτό επιχειρησιακό στρατηγείο για την

---

⁶⁶ Τα προβλήματα που προκύπτουν, σε ότι αφορά τις διαφορές Κύπρου – Ελλάδας – Τουρκίας και τις επιπτώσεις τους στη συνεργασία NATO – ΕΕ, πολλακίς αναφέρονται στη βιβλιογραφία και ως μέρος του ευρύτερου «participation problem» στη συνεργασία των δύο οργανισμών.

ΕΕ. Επίσης, η Γαλλική πλευρά θα προτιμούσε μάλλον η συνεργασία μεταξύ ΕΕ και NATO να παραμείνει στο ελάχιστο, λόγω των ανησυχιών της για επικράτηση του NATO έναντι της ακόμη άπειρης ΚΕΠΑΑ. Αντίστοιχα η πλευρά της Βρετανίας, επιθυμεί σαφώς στενότερη συνεργασία με το NATO, ελπίζοντας να δει την ΚΕΠΑΑ να ελαχιστοποιείται με καθαρά διακριτά έργα μεταξύ των δύο οργανισμών.

Αυτή η στρατηγική διαφοροποίηση μεταξύ των Κ-Μ της ΕΕ θα πρέπει να επιλυθεί ή τουλάχιστον να αμβλυνθεί εντός της ΕΕ, για να υπάρξουν απτά αποτελέσματα και πρόοδος στη σχέση NATO – ΕΕ. Το συγκεκριμένο πρόβλημα θεωρείται ότι είναι σημαντικότερο εμπόδιο από ότι αυτό του προβλήματος Κύπρου – Τουρκίας.

5.2 Η συνεργασία NATO – ΕΕ: Μαζί ή Ξεχωριστά;

Η σημασία της ευρύτερης συναίνεσης μεταξύ των Κ-Μ της Συμμαχίας στις επικείμενες αποφάσεις επί ενός νέου Στρατηγικού Δόγματος είναι διπλής σημασίας, διότι πέραν των εσωτερικών ισορροπιών, θα επηρεασθούν και οι σχέσεις NATO – ΕΕ, με δεδομένο ότι τα 21 από τα μέλη της ΕΕ είναι και μέλη του NATO⁶⁷. Το νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO πρέπει να καθορίσει με σαφήνεια τις σχέσεις με την ΕΕ και να εκτιμήσει το μέλλον του διατλαντικού δεσμού. Αυτό αποτελεί το αμετάβλητο θεμέλιο της Ατλαντικής Συμμαχίας, καθώς πρέπει να ενώνει τα συμφέροντα των ΗΠΑ με των ευρωπαϊκών εταίρων, που εκπροσωπούν τις παραδοσιακές αξίες της δημοκρατίας και της ελευθερίας.

Δύο βασικά σημεία, που θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη μελλοντική εξέλιξη της σχέσης NATO – ΕΕ, είναι τα ακόλουθα (Croft 2000, 517-518). Το πρώτο, συνίσταται στο θέμα του «εξευρωπαϊσμού» του NATO. Είναι κατ' αρχάς το θέμα της ηγεσίας, στο οποίο θα πρέπει να επέλθει μία δομική αλλαγή, σε ότι αφορά το σύστημα λήψης αποφάσεων, που με τη σειρά του θα πρέπει να προσαρμοστεί μεταξύ των δυο βασικών μορφωμάτων της Συμμαχίας: των ΗΠΑ και της ΕΕ. Δεν θα πρέπει να σπαταληθεί πολύτιμος χρόνος στο σχεδιασμό του πλαισίου λειτουργίας αλλά αυτό να προκύψει από την πρακτική μίας αποτελεσματικής συνεργασίας. Το άλλο σημείο είναι η σχέση με τη Ρωσία εντός του υπάρχοντος δομικού πλαισίου. Η βελτίωση των σχέσεων με το NATO, θα επέλθει μέσω μίας από εδώ και πέρα αυστηρά περιορισμένης εισδοχής

---

⁶⁷ Τα κοινά μέλη NATO και ΕΕ παρουσιάζονται στο σχετικό χάρτη του Παραρτήματος «Γ».

κρατών στη Συμμαχία, ενώ η σχέση με τη Ρωσία απαιτεί από την πλευρά της ΕΕ ιδιαίτερη προσοχή στη διαχείριση.

Λόγω της διάστασης της Αμερικανικής (καθοριστικής εντός του NATO) και της Ευρωπαϊκής πολιτικής τακτικής, ίσως θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο, η ΕΕ να στηρίζεται σε δύο μέτρα και δύο σταθμά. Δηλαδή εντός της Ευρωπαϊκής επικράτειας να δοθεί έμφαση στις εξελισσόμενες διαδικασίες ολοκλήρωσης και της ήπιας ισχύος, ενώ εκτός αυτής να ακολουθήσουν τις ΗΠΑ στην άσκηση πολιτικής της ισχύος. Η παρατήρηση ότι «δεν πρέπει να ξεχνούν οι Ευρωπαίοι ότι λόγω των ΗΠΑ, έχουν ένα περιβάλλον ασφάλειας στο έδαφος τους, που τους επιτρέπει να εξελίξουν το μοντέλο τους» (Kagan 2002, 20), δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί.

Κατά τον ΓΓ του NATO, η πιο παγκοσμιοποιημένη στρατηγική χωρών όπως οι ΗΠΑ, Βρετανία, Ολλανδία και Δανία, σε σχέση με μία πιο εστιασμένη στην περιοχή στρατηγική της Γαλλίας και πολλών από τα παλαιά και νέα Κ-Μ του NATO, δεν αποτελούν κάποια αντίθεση. Αυτό είναι ένα κεντρικό θέμα της ατζέντας του νέου Στρατηγικού Δόγματος.

Η άμυνα της περιοχής θα παραμείνει το κεντρικό έργο του NATO, όπως και προ 60 ετών, που ιδρύθηκε. Οι σημερινές νέες απειλές, που συμπεριλαμβάνουν κυβερνοεπιθέσεις, πρέπει να οδηγήσουν τη Συμμαχία σε ένα μετασχηματισμό των ΕΔ. Περίπου το 70% των ευρωπαϊκών ΕΔ είναι στατικές και για μία αξιόπιστη άμυνα της περιοχής θα πρέπει να είναι δυνατή η μετακίνηση του δυναμικού, δηλαδή το στρατιωτικό δυναμικό να γίνει πιο ευκίνητο, ευέλικτο και αναπτυσσόμενο. Ο ρόλος του ΓΓ, θα είναι να κτίσει αυτή τη γέφυρα μεταξύ άμυνας της περιοχής και παγκόσμιας έκτασης, όπως και παγκόσμιας προοπτικής⁶⁸.

Η ευρωπαϊκή αμυντική ενδυνάμωση είναι μια προοπτική που κερδίζει έδαφος. Οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες συμπίπτουν με την αμερικανική επιθυμία για μοίρασμα των βαρών της παγκόσμιας ηγεμονίας σε μία «από κοινού επιχείρηση» (common enterprise) (Wallace 2002, 8). Πρόκειται για μία σχετικά μακρά διαδικασία, που απαιτεί διάλογο και επίδειξη πνεύματος συνεργασίας και εμπιστοσύνης από τα συμβαλλόμενα μέρη.

---

⁶⁸ Από συνέντευξη του ΓΓ του NATO στις 18 Νοεμβρίου 2009, αναρτημένη υπό τη μορφή άρθρου στο http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/031-64466-320-11-47-903-20091113STO_64420_-2009-16-11-2009/default_en.htmv

Οι ΗΠΑ είναι πρόθυμες να μεταβιβάσουν κάποιες ευθύνες της διαχείρισης της παγκόσμιας τάξης στην Ευρώπη, κάτι που οι τελευταίοι φαίνεται να αποδέχονται με τις πρωτοβουλίες της ΕΠΑΑ. Με βάση τα διδάγματα από παρελθούσες προσπάθειες, η διαδικασία θα πρέπει να γίνει με διακριτικές πρωτοβουλίες και με αργά βήματα, ώστε να βρίσκεται πάντοτε σε αρμονία με τις επιλογές των ΗΠΑ (Toje 2008, 32), όσο η πρωτοκαθεδρία τους στη σχέση και η εξάρτηση των Ευρωπαίων παραμένουν στον ίδιο βαθμό.

Το NATO και η ΕΕ «φέρνουν στο τραπέζι» πολύ διαφορετικές δυνατότητες και το γεγονός αυτό είτε θα πρέπει να τύχει εκμετάλλευσης, είτε θα οδηγηθεί να αποτελέσει αίτιο ανταγωνισμού, σε μία πιθανή προσπάθεια των δύο οργανισμών για ανεξάρτητη πορεία, η οποία υπό τις σημερινές διεθνείς εξελίξεις εκτιμάται ότι δεν πρόκειται να φέρει επιθυμητά αποτελέσματα.

Συγκεκριμένα, το δυνατό σημείο του NATO είναι η κοινή άμυνα και η «σκληρή» ισχύς προς επίτευξη της ασφάλειας. Όμως το Αφγανιστάν έδειξε ότι η Συμμαχία χρειάζεται να εξασφαλίσει και άλλες δυνατότητες απαραίτητες για να καταφέρει τα μη στρατιωτικά αποτελέσματα, που απαιτούνται στη συγκεκριμένη επιχείρηση. Αυτό λογικά θα πρέπει να συμβεί υπό την ευθύνη και καθοδήγηση του NATO, στα πλαίσια της αποστολής στο Αφγανιστάν, ανεξάρτητα εάν θα χρησιμοποιηθούν και δυνατότητες τρίτων, που είναι το πιθανότερο (πχ. η ΕΕ ήδη επιχειρεί στην περιοχή).

Από την πλευρά της η ΕΕ, έχει στη διάθεσή της μεγαλύτερο φάσμα δυνατοτήτων. Από στρατιωτικές δυνατότητες, όπως τα έργα Πίτερσμπεργκ, έως μη στρατιωτικές, στο νομικό πεδίο, στην ανάπτυξη και προσφορά βοήθειας και σε πολλαπλή αστυνόμευση. Ειδικά στις μη στρατιωτικές υποθέσεις, αλλά και σε απαιτήσεις πολιτικο-στρατιωτικού συντονισμού, μπορεί να διαδραματίσει αποτελεσματικό ρόλο.

Υπάρχουν πολλά, που το NATO και η ΕΕ μπορούν να προσφέρουν ο ένας οργανισμός στον άλλο. Αυτά ξεκινούν από πολιτικές συνέργειες στο θέμα πχ. των σχέσεων με τη Ρωσία, έως την υποστήριξη στις επιχειρήσεις. Ίσως η σωστή επιλογή σε ότι αφορά το καθαρά στρατιωτικό κομμάτι να είναι η πιο στενή συνεργασία μεταξύ NATO και ΕΕ (μέσω της EDA) για αποφυγή διπλασιασμών και επαναλήψεων (duplication), για την υποστήριξη όμως του NATO. Κάτι τέτοιο ίσως δεν συμβαδίζει με τις επιθυμίες αριθμού ευρωπαίων συμμάχων, όμως ειδικά στη σημερινή περίοδο – μάλλον παρατεταμένη – των οικονομικών δυσχερειών, όπου οι πιέσεις για στρατιωτικές

διαθεσιμότητες αυξάνουν, φαίνεται – οικονομικά τουλάχιστον – πιο ορθολογικό. Παράλληλα όμως, το ΝΑΤΟ μάλλον θα πρέπει να μελετήσει το ενδεχόμενο αντίστοιχων κινήσεων σε ότι αφορά τις μη στρατιωτικές δυνατότητες και την κατάλληλη για αυτό συνεργασία με την ΕΕ.

Με βάση την εμπειρία στο Αφγανιστάν, εκεί δεν θα υπάρξει επιτυχία μόνο με στρατιωτικά μέσα. Απαιτείται λοιπόν η συνεργασία ΝΑΤΟ – ΕΕ στο πλαίσιο του Comprehensive Approach, το οποίο πρέπει κατάλληλα να διαμορφωθεί θεσμικά, ώστε να δίνει στην ΕΕ την αντίστοιχη πρωτοβουλία των κινήσεων στο μη στρατιωτικό τομέα. Έτσι, η αστυνομική αποστολή της ΕΕ στο Αφγανιστάν θα μπορέσει να «ξεδιπλωθεί» πιο συντονισμένα, υπό τη στρατιωτική υποστήριξη του ΝΑΤΟ, σε ένα πλαίσιο πλήρους συνεργασίας, πχ. με έγκαιρη ανταλλαγή πληροφοριών και σχεδιασμό, όπως και συντονισμό των κινήσεων εκατέρωθεν.

5.3 Προτάσεις Πολιτικής

Μία οποιαδήποτε συμμαχία για να είναι επιτυχής πρέπει να είναι αποτελεσματική. Αντίστοιχα, για να είναι αποτελεσματική, πρέπει να εξυπηρετεί τους σκοπούς, στους οποίους τα μέλη της πιστεύουν. Κάτι τέτοιο, σε ότι αφορά το ΝΑΤΟ, δεν φαίνεται στο Αφγανιστάν αν δεν συμφωνήσουν στην ακολουθητέα στρατηγική (και πολιτική) όλα τα μέλη. Η συναίνεση (τουλάχιστον σε ότι αφορά τη λήψη αποφάσεων) είναι εύκολη διαδικαστικά, όμως η αληθινή πρόκληση αρχίζει όταν πρέπει να εξασφαλισθεί ότι όλα τα Κ-Μ δεσμεύονται για την εφαρμογή των αποφάσεων και ιδιαίτερα σε ότι αφορά την ανάπτυξη ικανού αριθμού στρατευμάτων και μέσων.

Επομένως το μυστικό δεν είναι το ζήτημα επέκτασης του έργου του ΝΑΤΟ, ώστε να φανεί πιο επίκαιρο στη σημερινή πραγματικότητα, αλλά η εξασφάλιση ότι παραμένει ικανό να υλοποιεί τις αποφάσεις και τα έργα του, ιδιαίτερα βέβαια της Ευρωατλαντικής ασφάλειας, στην οποία όλα τα μέλη είναι δεσμευμένα από την ίδρυση του οργανισμού. Το θέμα αποδοχής των αποστολών τύπου Αφγανιστάν, ως σχετικές με την Ευρωατλαντική ασφάλεια, είναι σημαντικό. Ένα πολυπρόσωπο ΝΑΤΟ με παγκόσμιο ρόλο, όπου τα μέλη του θα έχουν υπογράψει διστακτικά, θα είναι αναποτελεσματικό και τελικά αναξιόπιστο. Αυτό που πρέπει να κάνει ο ΓΓ της Συμμαχίας λοιπόν, είναι να παραμείνει στα βασικά. Το ΝΑΤΟ εστιάζοντας κατ' αρχάς στο ρόλο του ως θεσμός Ευρωπαϊκής ασφάλειας, θα διατηρήσει την αξιοπιστία του.

Παρά την πρόοδο σε μηχανισμούς συνεργασίας μεταξύ NATO και ΕΕ, είναι καθαρό ότι η στρατηγική σχέση μεταξύ των δύο οργανισμών αντιμετωπίζει ακόμη σοβαρές δυσκολίες και υπάρχει μεγάλο περιθώριο βελτίωσης για έναν πραγματικό συνασπισμό μεταξύ NATO και ΕΕ. Οι επιπλοκές πίσω από αυτή τη σχέση είναι ποικίλες. Από τη μία, τα εμπόδια για συνεργασία δημιουργούνται από τη διαφορά στους σκοπούς και τα διατιθέμενα μέσα. Παρότι το NATO έχει θεωρήσει μία ευρύτερη αντίληψη ασφάλειας, που προχωρά πέραν του αυστηρά στρατιωτικού χαρακτήρα, ώστε να καλύψει και άλλα ρίσκα και απειλές, ο κύριος λόγος ύπαρξής του συνεχίζει και πρέπει να είναι η συλλογική άμυνα (και ασφάλεια) των συμμάχων. Από την άλλη, η ΕΕ είναι ένας τεράστιος και πολύπλοκος οργανισμός που στοχεύει σε μία ολοκλήρωση των διαφορετικών πολιτικών των Κ-Μ του, με την ΕΠΑΑ⁶⁹ να είναι απλά άλλο ένα διαθέσιμο πολύτιμο εργαλείο.

Σήμερα, η κύρια και πιο ορατή ιδιότητα της ΚΕΠΑΑ είναι η μοναδική της ικανότητα να αναπτύσσει το ευρύ φάσμα μη στρατιωτικών και – σε πιο περιορισμένο βαθμό – στρατιωτικών εργαλείων, που είναι απαραίτητα στις επιχειρήσεις για να διαχειρίζεται επαρκώς κρίσεις, καθώς και η ικανότητα να συντονίζει αυτά τα εργαλεία, σύμφωνα με τους πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς που καθορίζονται από την ίδια την ΕΕ.

Έχοντας τονίσει τη σπουδαιότητα της διατλαντικής σχέσης και της φύσης των σχέσεων άμυνας και ασφάλειας NATO – ΕΕ, εκτιμάται ότι πρέπει να εξασφαλιστεί ισορροπία, λαμβάνοντας υπόψη δύο παράγοντες. Πρώτον, την αναδιανομή των βαρών και ευθυνών και δεύτερον, την αλληλοσυμπλήρωση μεταξύ NATO και ΕΕ. Οι Ευρωπαίοι πρέπει να αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη στη λήψη αποφάσεων εντός της Συμμαχίας και προς αυτή την κατεύθυνση ένα πολύ σημαντικό βήμα έγινε με την εκλογή στην ηγεσία του ACT⁷⁰ Γάλλου Στρατηγού, μία θέση που κατείχε μέχρι τον Ιούλιο 2009 Αμερικανός Αξιωματικός.

---

⁶⁹ Σήμερα πλέον η ΕΠΑΑ, ονομάζεται Κ(Ε)ΠΑΑ μετά την ισχύ της ΣτΛ.

⁷⁰ Ο Στρατηγός Στεφάν Αμπριάλ, Διοικητής του Στρατηγείου ACT (Allied Command Transformation στις ΗΠΑ/Νόρφολκ με το δεύτερο Στρατηγείο του NATO, το ACO/Operations να εδρεύει στις Βρυξέλλες) σε συνέντευξή του, ξεχώρισε τις πρόσφατες κοινές επιτυχίες NATO – ΕΕ σε Αιτή, Γεωργία και Κόσοβο, ως παραδείγματα αποτελεσματικής συνεργασίας και έδωσε έμφαση στο ότι κανένας οργανισμός δεν μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά στην παγκόσμια σκηνή μόνος του. Τόνισε το ότι εάν η ΕΕ και το NATO

Η ΕΕ καταβάλλει ιδιαίτερη προσπάθεια για την ανάπτυξη και συνεργασία με τρίτες χώρες, κάτι το οποίο της έχει δώσει σημαντική νομιμοποίηση στη δράση της και η βασική της αδυναμία παραμένει να είναι η έλλειψη στρατιωτικής επάρκειας. Αντίθετα, οι ΗΠΑ παραδοσιακά βασίζονται στην υπέρμετρη στρατιωτική ισχύ για τη διαχείριση κρίσεων, σχεδόν αποκλείοντας τη χρήση πολιτικών εργαλείων. Έως ένα βαθμό, η «ανταλλαγή» αρχικά και στη συνέχεια η πλήρης συνεργασία σε στρατιωτικά και μη στρατιωτικά μέσα, θα μπορούσε να οδηγήσει στην επιθυμητή στρατηγική ισορροπία μεταξύ Ευρώπης και ΗΠΑ.

Σε ότι αφορά άλλα εμπλεκόμενα θέματα, εκτιμάται ως απαραίτητο να εναρμονιστούν τα οπλοστάσια δυνάμεων και μέσων NATO και ΕΕ, έτσι ώστε να αναπτυχθούν με μία συνοχή οι στρατιωτικές δυνατότητες των δύο οργανισμών και να αποφευχθεί ο ανταγωνισμός για τις ίδιες δυνατότητες. Θα αποτελούσε συνετή συμβουλή επίσης, να εξισορροπηθούν τα επίπεδα φιλοδοξιών καθώς και οι επιχειρησιακές αντιλήψεις των δύο οργανισμών, όπως μεταξύ άλλων στο Comprehensive Approach ή στις δυνάμεις ταχείας αντίδρασης. Για να γίνει κάτι τέτοιο, θα εξυπηρετούσε η μεγιστοποίηση του ρόλου που διαδραματίζει το EU-NATO Capability Group μέσω αποτελεσματικών μεθόδων εργασίας, αποσκοπώντας στη βελτίωση της διαλειτουργικότητας και της διαφάνειας μεταξύ των δύο οργανισμών.

Ειδικά σε ότι αφορά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, σήμερα η ΕΕ έχει μόνο βασικές υποδομές σχεδίασης και διεξαγωγής αυτών και ενώ μέσω του EUMC/EUMS μπορεί να σχεδιάσει, δύσκολα μπορεί να δράσει ανεξάρτητα σε θέατρο επιχειρήσεων, παρά μόνο εάν στηριχθεί σε εθνικές υποδομές και επιπρόσθετα μέσα των Κ-Μ ή βέβαια στο NATO, μέσω της Berlin Plus. Αρκετοί είναι και οι περιορισμοί στο μη στρατιωτικό μέρος, όπου το επιτελείο του CPCC της ΕΕ⁷¹, λειτουργεί μόνο σε επιτελικό επίπεδο και για τυχόν διεξαγωγή επιχειρήσεων αναμένεται πλήρης εξάρτηση από τις επί μέρους προσφορές των Κ-Μ, άνευ δέσμευσης για την κάλυψη των απαιτήσεων, που τυχόν προκύπτουν από τις αποφάσεις της ΕΕ και τη σχεδίαση εφαρμογής αυτών, δηλαδή διεξαγωγής μίας αποστολής ή επιχείρησης.

συνεργασθούν με ενιαία προσπάθεια σε παγκόσμια κλίμακα, θα είναι πιο ικανοί να επιτύχουν στις μελλοντικές προσπάθειες. Πηγή: <http://www.europeaninstitute.org/>.

⁷¹ Το Civilian Planning and Conduct Capability ιδρύθηκε το 2007, για την κάλυψη των απαιτήσεων του μη στρατιωτικού μέρους της ΕΠΑΑ.

Με αφορμή το σχετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁷², η θέσπιση και δημιουργία μόνιμων και διακριτών δυνατοτήτων επιχειρησιακού πολιτικο-στρατιωτικού⁷³ σχεδιασμού και διεξαγωγής επιχειρήσεων της ΕΕ κοντά στο Νατοϊκό στρατηγείο (SHAPE, Mons Βελγίου), πέραν των εγκαταστάσεων της ΕΕ στις Βρυξέλλες, θα ενίσχυε επιχειρησιακά την ΕΠΑΑ και θα εκλαμβάνονταν από το NATO – κυρίως από τις ΗΠΑ – περισσότερο ως επιθυμία περαιτέρω συνεργασίας με το NATO και λιγότερο με όρους αυτονόμησης. Έτσι, οι πολιτικο-στρατιωτικές δυνατότητες της ΕΕ και οι στρατιωτικές δυνατότητες του NATO θα ήταν «γεωγραφικά» πολύ κοντά, κάτι που θα βελτίωνε σημαντικά τη συνεργασία. Σε κάτι τέτοιο δεν θα υπήρχαν πιθανότατα ιδιαίτερες αντιρρήσεις από τα Κ-Μ εκατέρωθεν και σίγουρα θα απομάκρυνε την εικόνα του ανταγωνισμού των δύο οργανισμών, ενώ θα προωθούσε τη συμπληρωματικότητα των δύο.

Αυτόματα βέβαια, με τις μη στρατιωτικές δυνατότητες της ΕΕ «κοντά» στο SHAPE, τίθεται σε μεγαλύτερη αμφισβήτηση η πρόθεση του NATO για βελτίωση και εξέλιξη των Νατοϊκών αντίστοιχων μη στρατιωτικών δυνατοτήτων και ενισχύεται η πρωτοβουλία της λεγόμενης «αντίστροφης Berlin Plus», όπως ορισμένοι αναλυτές έχουν χαρακτηρίσει, με τη δυνατότητα πρόσβασης του NATO στις μη στρατιωτικές δυνατότητες της ΕΕ.

Επίσης, υπάρχει μία ευρύτερη συναίνεση στην άποψη ότι η συμφωνία Berlin Plus δεν είναι πλέον επαρκής. Επιπρόσθετα της δραστηκότατης εξέλιξης της ΕΠΑΑ από το 2003, υπάρχουν οι περιπτώσεις στις οποίες NATO και ΕΕ δεν επιχειρούν συντονισμένα στο ίδιο θέατρο επιχειρήσεων, όπως σήμερα στο Αφγανιστάν. Η Berlin Plus δεν καλύπτει θέματα επιχειρησιακής ή τακτικής συνεργασίας και συντονισμού στις περιπτώσεις επιχειρήσεων από αμφοτέρους τους οργανισμούς σε μία ζώνη επιχειρήσεων. Δεν υπάρχουν μηχανισμοί όπως ad hoc τεχνικές συμφωνίες, που να εξασφαλίζουν συνοχή στη δράση των δύο οργανισμών. Επομένως είναι αναγκαίο να εμβαθυνθούν οι κατευθύνσεις της συμφωνίας Berlin Plus, ώστε να δημιουργηθεί η απαραίτητη συνέργεια δράσης ή να αναθεωρηθεί πλήρως. Μέρος αυτού του ευρύτερου θέματος είναι η προαναφερθείσα «αντίστροφη Berlin Plus». Σε κάθε περίπτωση είναι

---

⁷² Σύμφωνα με την επεξήγηση στην υποσημείωση 46 και τα αναφερόμενα στη σελ. 51 περί της ίδρυσης μόνιμου επιχειρησιακού στρατηγείου της ΕΕ.

⁷³ Πολιτικο-στρατιωτικού σχεδιασμού, με την έννοια του μη στρατιωτικού και στρατιωτικού.

απολύτως απαραίτητη η άμεση επίλυση του προβλήματος συμμετοχής της Κύπρου στα όργανα και διαδικασίες του NATO.

Ειδικότερα για τη λεγόμενη «αντίστροφη Berlin Plus», το NATO θα μπορούσε να χρησιμοποιεί μη στρατιωτικά μέσα της ΕΕ για διαχείριση κρίσεων, αλλά και άλλες δυνατότητες της ΕΕ, όπως το Δορυφορικό της Κέντρο, πιο αποτελεσματική συνεργασία με την ΕΔΑ και πραγματικά κοινές πρωτοβουλίες, όπως πχ. τη δημιουργία κοινού κέντρου πληροφοριών. Έτσι, μπορεί να επέλθει μία καλύτερη ισορροπία σχέσεων μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού. Σε όλα αυτά όμως, όπως ήδη έχει αναφερθεί, θα είναι δύσκολο να βελτιωθούν οι σχέσεις NATO – ΕΕ έως ότου οι διαφορές μεταξύ Τουρκίας, Ελλάδας και Κύπρου επιλυθούν οριστικά. Έως τότε, η μόνη παράλληλη προσπάθεια που μπορεί να υπάρξει είναι τυχόν αμοιβαίες παραχωρήσεις συμμετοχής της Κύπρου στις Νατοϊκές διαδικασίες και της Τουρκίας στις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές.

Επιπρόσθετα, οι δύο οργανισμοί διατηρούν διαφορετικές και παράλληλες επαφές σε επίπεδο Υπουργών, Πρέσβων και εκπροσώπων. Έτσι, το διεθνές Νατοϊκό Επιτελείο (IS) και το στρατιωτικό IMS είναι σε σταθερή επαφή με τα αντίστοιχα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι σε μερικά Ευρωπαϊκά κράτη, όπως η Ισπανία οι στρατιωτικοί εκπρόσωποι στο NATO είναι επίσης στρατιωτικοί εκπρόσωποι στη Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ (EUMC), κάτι το οποίο διευκολύνει τις σχέσεις μεταξύ NATO και ΕΕ. Τυχόν διάθεση από τις χώρες, προσωπικού με «διπλό καπέλο» στο επιχειρησιακό επίπεδο, θα διευκόλυνε το παρομοίως.

Μεταξύ των δυσκολιών, δεν πρέπει να υποτιμούμε τη δυσπιστία και τις επιφυλάξεις των ΗΠΑ σε ότι αφορά την ενδυνάμωση και αυτονομία της ΕΕ, παρά τις σημερινές αλλαγές στις απόψεις της Αμερικανικής ηγεσίας. Έχοντας κατά ένα μέρος ξεπεράσει τη δυσπιστία τους για την ΕΠΑΑ σε σχέση με την ισχύ της Συμμαχίας, συνεχίζουν να υπάρχουν ξεκάθαρες διαφορές σε κάθε μεριά του Ατλαντικού όταν ερχόμαστε σε θέματα κατανόησης των απειλών και κινδύνων στην ασφάλεια, προσέγγισης της διαχείρισης κρίσεων και της χρήσης μη στρατιωτικών οργάνων. Αντιλήψεις, όπως η πολύπλευρη και προληπτική⁷⁴ δράση, εγείρουν διαφορετικές ερμηνείες, που επηρεάζουν την πρακτική συνεργασία μεταξύ των ΗΠΑ και ορισμένων Ευρωπαίων συμμάχων.

---

⁷⁴ Σύμφωνα με την επεξήγηση στην υποσημείωση 44 (σελ.47).

Η επιστροφή της Γαλλίας στο στρατιωτικό σκέλος του NATO σε συνδυασμό με τη διάθεση του Αμερικανού προέδρου Ομπάμα για μία πιο ολοκληρωμένη ΕΕ, αφήνουν περιθώρια προς μία παράδοση της αρχιτεκτονικής ασφάλειας της Ευρώπης, από την πρωτοκαθεδρία του NATO στην Ένωση. Εάν γίνει κάτι τέτοιο, τότε μάλλον θα κλονιστεί και το αδιαίρετο της ασφάλειας ΗΠΑ – Ευρώπης. Φτιάχνοντας μία δεύτερη αμυντική συμμαχία στην Ευρώπη, με δικά της επιχειρησιακά στρατηγεία, στρατηγική ασφάλειας και στρατιωτικό προσωπικό, αναπόφευκτα θα είναι εις βάρος του NATO.

Σύμφωνα με μελετητές όμως, στα πλαίσια του νέου Στρατηγικού Δόγματος του NATO, οι ισχυροί Ευρωπαίοι συνεργάτες πρέπει να μοιραστούν μεγαλύτερο μερίδιο των απαιτήσεων ασφάλειας, συνεπώς ο Α.Φ.Ρασμούσεν, αναμενόμενο είναι από την πλευρά του, με την ιδιότητα του ΓΓ του NATO, να τονίσει την πρωτοκαθεδρία της Συμμαχίας και να καθορίσει τη σχέση με την ΕΕ, ως ένα βελτιωμένο συμπλήρωμα και μερίδιο σε αποστολές, όπως το Αφγανιστάν. Απαραίτητη είναι η αποφυγή διπλασιασμού των μέσων σε αποστολές, συμπεριλαμβανομένων τυχόν ξεχωριστής επιχειρησιακής σχεδίασης και στρατιωτικών δομών της ΕΕ (McNamara 2010).

Στην εθνική στρατηγική ασφάλειας των ΗΠΑ, το NATO καθορίζεται ως ένας βασικός πυλώνας της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς είναι ο σύνδεσμος με τις Ευρωπαϊκές δημοκρατίες. Από τη μεριά τους, τα περισσότερα Ευρωπαϊκά Κ – Μ συνεχίζουν να βλέπουν το NATO ως τον ακρογωνιαίο λίθο των διμερών σχέσεων με τις ΗΠΑ. Η ΕΣΑ θεωρεί ως αναντικατάστατο τον διατλαντικό δεσμό, κάτι το οποίο και η ΣτΛ επιβεβαιώνει emphatically. Συνεπώς, με δεδομένο ότι οι δύο οργανισμοί μοιράζονται και αντιμετωπίζουν αυτές τις υφιστάμενες διαφορές, είναι υποχρεωμένοι να αλληλοϋποστηριχθούν στο πεδίο της άμυνας και ασφάλειας. Η επιδίωξη συνέργειας και αμοιβαίας ενδυνάμωσης είναι απαραίτητη για την αποφυγή διπλασιασμού της προσπάθειας και των μέσων, κάτι μη αποδεκτό, πόσω μάλλον σε περιόδους οικονομικής κρίσης όπως η σημερινή. Η ενδυνάμωση της συνεργασίας πρέπει να είναι επίμονη και με διαφανείς διαδικασίες, ενώ παράλληλα να γίνει σεβαστή η πολιτική αυτονομία του κάθε οργανισμού σε όλες τις περιπτώσεις.

Με το νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO είναι δυνατό να καθορισθεί επίσης ένα σχέδιο και να δοθούν συνοπτικές κατευθύνσεις, όμως σαφείς, με νόημα και ουσία για το μέλλον. Με απαραίτητη μία νέα συναίνεση στην ερμηνεία του άρθρου 5, μπορεί αξιόπιστα να εξισορροπηθούν τα έργα εκτός περιοχής με τις ενδεχόμενες περιπτώσεις

εδαφικής άμυνας εντός περιοχής. Επιπρόσθετα, η κατανομή ρόλων, λόγω της φύσης του κάθε οργανισμού, μπορεί να κατευθυνθεί, ώστε το NATO να επικεντρώνεται περισσότερο σε στρατηγικού επιπέδου – χαρακτήρα επιχειρήσεις, ειδικά στην Ασία και Μέση Ανατολή, ενώ η ΕΕ να είναι επικεντρωμένη σε αποστολές διαχείρισης κρίσεων, όπως στα Βαλκάνια και στην Αφρική. Βέβαια δεν απαιτείται να ισχύει οποιαδήποτε εδαφική αποκλειστικότητα και δεν θα αποκλεισθούν συνεργασίες στα θέατρα επιχειρήσεων, με σαφείς ρόλους ανάλογα τις απαιτήσεις της αποστολής κάθε φορά.

Ένα στρατηγικό δόγμα δεν μπορεί να μπαίνει σε παρέχει λεπτομερείς κατευθύνσεις, συνεπώς το νέο Στρατηγικό Δόγμα δεν μπορεί να επεκταθεί δίνοντας αναλυτικές οδηγίες στο θέμα της συνεργασίας NATO – ΕΕ, διότι θεωρείται περιορισμένο σε σχέση με το επίπεδο «υψηλής στρατηγικής» του κειμένου του Δόγματος. Μπορεί όμως να δώσει ένα «καθαρό» στίγμα, με γενικές μεν, σαφείς δε προθέσεις επί μίας επιλογής. Αυτές δεν είναι πολλές. Είτε ξεχωριστά είτε μαζί. Οι μη σαφείς δηλώσεις στο νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO, θα επιτρέψουν την «αβέβαιη» κατά τ' άλλα παράλληλη πορεία.

Το πιθανότερο είναι το θέμα να παραμένει σε πρωταρχική θέση στο παρασκήνιο. Μία φτωχή συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών, θα έχει σαν συνέπεια δυσκολίες για το NATO και την ΕΕ στο να προχωρήσουν αποτελεσματικά στο Comprehensive Approach στις επιχειρήσεις. Τα σημαντικότερα διδάγματα από τις επιχειρήσεις του NATO στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, το Κόσοβο και το Αφγανιστάν είναι ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις πρέπει να συνδέονται απαραίτητα με μη στρατιωτικά κατευθυνόμενες δραστηριότητες αναδόμησης, όπως εγκαθίδρυσης κυβέρνησης και δικαστικών θεσμών και διαδικασιών, εκπαίδευση της αστυνομίας, επανέναρξη παραγωγής (πχ. γεωργία) και παροχή αγαθών (πχ. υγεία, νερό – ρεύμα).

Παρότι το NATO αναλαμβάνει ακόμη και σήμερα μη στρατιωτικές αποστολές, όπως αστυνομική συνδρομή, η Συμμαχία έχει εμπλακεί σε αυτό το πεδίο με προσωρινό και ad hoc τρόπο, ενώ ορισμένοι σύμμαχοι έχουν εμπειρία στη δημιουργία πολιτικών δυνατοτήτων. Το NATO δεν έχει τέτοιους μηχανισμούς, ιδιαίτερα για τη διοίκηση και συντονισμό τέτοιων δυνατοτήτων ακόμη κι όταν δεν παρουσιάζεται άλλος δρων για να καλύψει αυτό το κενό (πχ. νότιο Αφγανιστάν). Όσες σχετικές προσπάθειες έχουν καταβληθεί εντός του NATO έως σήμερα, έχουν βρεθεί σε μία κατάσταση ανταγωνισμού

με την ΕΕ, καθώς Ευρωπαίοι σύμμαχοι τις απαξιώνουν, ως μη αναγκαίο διπλασιασμό των δυνατοτήτων της ΕΕ.

Η ΕΕ, αν και με αρκετά περιθώρια βελτίωσης σε στρατηγικό επίπεδο, όπως και σε δυνατότητες, έχει αναλάβει πολύ περισσότερες τέτοιες αποστολές από ότι το ΝΑΤΟ. Όμως το ΝΑΤΟ δεν έχει πρόσβαση σε αυτά τα μέσα της ΕΕ (civilian operational HQ and assets) λόγω γραφειοκρατικών και πολιτικών επιπλοκών αλλά και των Ελληνο-Τουρκικών και Τουρκο-Κυπριακών αντιπαραθέσεων στο πλαίσιο των δύο οργανισμών. Με τον ίδιο τρόπο, αν και η ΕΕ έχει στρατιωτική διάσταση και πρόσβαση στα μέσα του ΝΑΤΟ μέσω των διευθετήσεων της Berlin Plus, λίγοι είναι αυτοί που πιστεύουν ότι αποστολές της ΕΕ θα εμπλακούν σύντομα σε έντονο περιβάλλον μάχης.

Γίνεται αντιληπτό ότι ούτε η ΕΕ ούτε το ΝΑΤΟ έχουν στη διάθεσή τους ολοκληρωμένες μη στρατιωτικές και στρατιωτικές (civilian-military) δυνατότητες για σχεδίαση και εκτέλεση – διοίκηση σε όλο το φάσμα των επιχειρήσεων. Ίσως σε έναν ιδεατό κόσμο το ΝΑΤΟ και η ΕΕ έχοντας η καθεμία από μία δυνατότητα, να τις μοιράζονταν και οι δύο μεταξύ τους. Μέχρι όμως να εξελιχθούν σε τέτοιο σημείο οι σχέσεις ΕΕ – ΝΑΤΟ και να πρόβλεφθεί στο ΝΑΤΟ να εκμεταλλεύεται τα μη στρατιωτικά επιχειρησιακά μέσα της ΕΕ, η μόνη λύση έχει κριθεί από τον οργανισμό, ότι είναι να αναπτύξει τα δικά του. Το ίδιο συμβαίνει και με την ΕΕ στον τομέα στρατιωτικών δυνατοτήτων.

Στο δεύτερο σημαντικό θέμα ΝΑΤΟ – ΕΕ, του πώς θα διαχειρισθούν τη σχέση με τη Ρωσία, πολλοί αναμένουν το νέο Στρατηγικό Δόγμα να προτείνει νέα μέτρα για τη διασφάλιση των συμμάχων στην Ανατολική Ευρώπη, οι οποίες ανησυχούν για μία πιθανή αντιπαραθέση με τη Ρωσία. Όμως, τυχόν στρατιωτικά μέτρα επί του θέματος, όπως ενδεχομένως η σχεδίαση και η εκτέλεση στρατιωτικών ασκήσεων, λίγα θα προσφέρουν για τη μετρίαση των ανησυχιών αυτών των Κ-Μ, όπως η Σλοβακία και η Βουλγαρία, που κυρίως ανησυχούν για μη στρατιωτικές απειλές από το «γίγαντα» γείτονα τους και συγκεκριμένα κυβερνοεπιθέσεις, περικοπές ή ενεργειακό αποκλεισμό (πετρέλαιο, φυσικό αέριο) ή ακόμη και υφαρπαγή σημαντικών ενεργειακών υποδομών. Η στήριξη στο ΝΑΤΟ για προστασία, δεν συμβαίνει απαραίτητα επειδή η Συμμαχία έχει τα εργαλεία για την αντιμετώπιση μη στρατιωτικών απειλών, αλλά επειδή το ΝΑΤΟ εμπλέκει πρωταρχικά τις ΗΠΑ από τις οποίες ουσιαστικά οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης αναμένουν ως πιο πιθανό να ενεργήσουν, από ότι η ΕΕ.

Η πραγματικότητα πάντως μάλλον είναι ότι μόνο του το NATO λίγα μπορεί να κάνει για την προστασία έναντι κυβερνοεπιθέσεων ή διακοπών ζωτικών ενεργειακών προμηθειών. Αρκετά αντίμετρα έναντι αυτών των απειλών, όπως βελτιωμένα κριτήρια ασφάλειας για τους ζωτικούς κόμβους του διαδικτύου ή καλύτερες διασυνδέσεις στο ενεργειακό δίκτυο φυσικού αερίου, περισσότερο εμπίπτουν στα όρια των δυνατοτήτων της ΕΕ παρά του NATO.

Για την καλύτερη διασφάλιση των κεντροευρωπαϊών Συμμάχων, η ΕΕ πρέπει να αρχίσει να σκέφτεται πιο στρατηγικά επί των νέων απειλών, ώστε ο αντίκτυπος αυτών να συνδεθεί ξεκάθαρα με την ασφάλεια των Κ-Μ και να καθορισθούν κοινές αμυντικές στρατηγικές. Κανονικά, αυτή είναι μία αποστολή για τα μέλη και τους θεσμούς της ΕΕ, όμως το NATO μπορεί θεωρητικά να βοηθήσει, πχ. μοιράζοντας τις πληροφορίες για τη Ρωσία με την ΕΕ ή κοινοποιώντας τα διδάγματα που έχουν εξαχθεί στα Νατοϊκά κέντρα αριστείας (Centers of Excellence), με εξιδείκευση στην κυβερνοτρομοκρατία. Πάντως, τίποτα από τα παραπάνω δεν θα είναι δυνατόν εάν ΕΕ και NATO δεν προχωρήσουν σε μία πιο στενή συνεργασία.

Είναι πολλοί και σημαντικοί οι λόγοι για αναθεώρηση της ΕΣΑ και δεν πρέπει να διαφεύγει ότι οι στρατηγικές είναι κυρίως πολιτικά κείμενα (documents), δυναμικά, ζωντανά και όχι στατικά με αποκρυσταλωμένες και αδιαπραγμάτευτες απόψεις. Μία νέα έκδοση της ΕΣΑ, εφόσον κινηθεί σε μία εποικοδομητική οδό προσέγγισης και προσφέρει ένα ισχυρό πολιτικό στίγμα στην ενίσχυση της Ευρωπαϊκής δέσμευσης για ασφάλεια, θα αποδειχθεί πραγματικά απαραίτητη. Πάνω απ' όλα όμως, δεν είναι θέμα του πώς αυτά θα εκφραστούν μέσα σε ένα κείμενο, αλλά πώς θα εφαρμοσθούν.

Οι πρωτοβουλίες που μπορούν να αναληφθούν είναι δυνατό να αφορούν⁷⁵:

α. Επί του νέου Στρατηγικού Δόγματος

---

⁷⁵ Οι αναφερόμενες στη συνέχεια πρωτοβουλίες, υπό μορφή προτάσεων, αποτελεί μία «συλλογή» και επεξεργασία ιδεών, απόψεων και αντίστοιχων προτάσεων πολλών μελετητών (Daniel Keohane, Αθανάσιος Δρούγος, Tomas Valasek, Daniel Korski, Zoltán Nagy κ.ά.) επί του θέματος, όπως και αριθμό προσωπικών απόψεων και προτάσεων του συντάκτη της παρούσας εργασίας. Βέβαια, επόμενο είναι να «προτιμήθηκαν» απόψεις και προτάσεις, μελετητών που είναι κοντά ή συμπίπτουν με το κεντρικό επιχείρημα της εργασίας.

(1) Να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση και σαφείς κατευθύνσεις επί των σχέσεων NATO – ΕΕ, οι οποίες θα αναγνωρίζουν τα επιτεύγματα της ΕΠΑΑ και τον μοναδικό ρόλο της ΕΕ, ώστε να κατευναστούν οι ανησυχίες ορισμένων Ευρωπαίων Συμμάχων και συγχρόνως να σκιαγραφηθεί μία στρατηγική λογική για την ανάπτυξη στενότερων δεσμών στο μη στρατιωτικό (civil) και στρατιωτικό πεδίο, καθώς και στη σχεδίαση, διεξαγωγή και εκτίμηση των αποστολών.

(2) Να συμπεριληφθούν κατευθύνσεις για την από κοινού αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων. Με τη χρήση του συνόλου του φάσματος των οργάνων, που και οι δύο οργανισμοί έχουν υπό τον έλεγχο τους.

β. Επί του Comprehensive Approach

(1) Να διερευνηθεί από κοινού μεταξύ NATO και ΕΕ η απόκτηση μεγαλύτερων δυνατοτήτων χρήσης πολιτικών εντός ενός ολοκληρωμένου πλαισίου των μη στρατιωτικών και στρατιωτικών δυνατοτήτων και των δύο οργανισμών στις τρέχουσες και κυρίως στις μελλοντικές δραστηριότητες, ως οργανισμός ή υπηρεσία τοπικού επιπέδου σε αποστολές εγκαθίδρυσης ειρήνης και ανοικοδόμησης κρατών.

(2) Η συμφωνία πρόβλεψης και λειτουργίας κοινών προγραμμάτων εκπαίδευσης και ενημέρωσης επί θεμάτων άμυνας και post conflict, stabilization και state building επιχειρήσεων με παράλληλη ενίσχυση της συνεργασίας και των δεσμών με άλλους οργανισμούς όπως τα ΗΕ και ο ΟΑΣΕ.

γ. Επί της διασφάλισης των Ανατολικοευρωπαϊκών

(1) Στενότερη συνεργασία υψηλού επιπέδου και προγραμματισμός κοινής άσκησης NATO – ΕΕ, που θα εμπλέκει και τις ηγεσίες των ενδιαφερόμενων χωρών επί σεναρίων, που θα σχετίζονται με πιθανά θέματα αντιπαραθέσεων με τη Ρωσία, όπως Ρωσικές μειονότητες σε γειτονικές με τη Ρωσία χώρες.

(2) Κοινές εργασίες των Νατοϊκών κέντρων αριστείας με το στρατιωτικό επιτελείο της ΕΕ επί συγκεκριμένων θεμάτων, όπως η κυβερνοάμυνα και η ενεργειακή ασφάλεια, με μελέτη επί συναφών σεναρίων και θεμάτων.

δ. Γενικές προτάσεις για πρωτοβουλίες

(1) Δημιουργία και συγχρηματοδότηση κοινών Ευρωατλαντικών δεξαμενών σκέψης, οι οποίες θα επεξεργάζονται και θα φέρουν προς συζήτηση

ανατεθέντα θέματα στο NAC και στο PSC αντίστοιχα, αλλά και σε κοινές εργασίες υψηλού επιπέδου μεταξύ NATO και ΕΕ.

(2) Διερεύνηση δυνατότητας είτε στενότερης και πιο αποτελεσματικής συνεργασίας (πχ. Αφγανιστάν), είτε ακόμη και συγχώνευσης (πχ. αντιπειρατικές επιχειρήσεις στο Κέρασ της Αφρικής), με τυχόν επί τόπου επισκέψεις στα θέατρα επιχειρήσεων του ΓΓ του NATO και της «ΥΠΕΞ» της ΕΕ.

(3) Επανεξέταση των διευθετήσεων της συμφωνίας Berlin Plus με τη διοργάνωση κοινού συνεδρίου επί του θέματος από ΕΕ και NATO.

(4) Βελτίωση της συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών για τη δυνατόν κοινή πορεία της Ευρωπαϊκής EDA και της Νατοϊκής Capability Process, καθώς και προσπάθεια διορισμού των ίδιων επιτελών (με «διπλό καπέλο») σε ρόλους και επιτελεία της ΕΕ και NATO, όπως ήδη ορισμένες χώρες έχουν εφαρμόσει ως κανόνα (Βρετανία και Ισπανία). Επί αυτού, οι συναντήσεις του κοινού NATO – ΕΕ Capability Group, οι οποίες έως σήμερα περισσότερο αφορούν σε τυπική ανταλλαγή πληροφοριών θα πρέπει να τύχουν μεγαλύτερης προσοχής και άμεσης ενίσχυσης της σημασίας και της αποτελεσματικότητας τους με κατάλληλες κατευθύνσεις από τις πολιτικές ηγεσίες.

Όλα τα παραπάνω βέβαια, προϋποθέτουν ιδιαίτερα ευρεία συναίνεση των Κ-Μ των δύο οργανισμών. Τα τρέχοντα θέματα επί της βελτίωσης της συνεργασίας ΕΕ – NATO, θα πρέπει να εξετάζονται μέσα από τρία πρίσματα. Πρώτον, στο πολιτικό επίπεδο, δεύτερον, στις τρέχουσες επιχειρήσεις στα κοινά θέατρα επιχειρήσεων (Αφγανιστάν, Βαλκάνια, περιοχή Κέρατος της Αφρικής) και τρίτον, στην ανάπτυξη στρατιωτικών και πιθανώς άλλων δυνατοτήτων. Το τελευταίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό αφού αφορά σε έναν ανοικτό διάλογο μεταξύ των δύο οργανισμών, εφ'όλης της ύλης, για την επιδίωξη εκατέρωθεν δυνατοτήτων και την επίτευξη των αντίστοιχων σκοπών σε συνδυασμό με την υφιστάμενη δυσχερή παγκόσμια οικονομική συγκυρία.

Κάτι το οποίο θα πρέπει να τύχει ιδιαίτερης προσοχής σε εθνικό για κάθε χώρα επίπεδο, είναι η εξασφάλιση ότι όλοι οι αντιπρόσωποι της κάθε χώρας, στις κοινές ή ξεχωριστές συναντήσεις NATO και ΕΕ σε συνόδους, συναντήσεις και ομάδες εργασίας θα λαμβάνουν από τη χώρα τους τις ίδιες οδηγίες και προτεραιότητες, έτσι ώστε να ενισχύεται η συνοχή το δυνατόν περισσότερο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έχει καταστεί σαφές μετά το τέλος του ΨΠ, η ανάπτυξη μίας διαρκούς και αποτελεσματικής σχέσης ασφάλειας και άμυνας μεταξύ NATO και ΕΕ είναι απαραίτητη. Οι δύο οργανισμοί ενώνονται με πολλούς τρόπους. Ενώνονται από το στρατηγικό όραμα, την αίσθηση ευθύνης, τα κοινά μέλη, αλλά και από την τρωτότητα σε απειλές και προκλήσεις ασφάλειας. Το NATO και η ΕΕ ενώνονται επίσης και από τους οικονομικούς περιορισμούς, λόγω των οποίων είναι πέραν των δυνατοτήτων τους να διατηρήσουν δύο εντελώς ξεχωριστούς οργανισμούς ασφάλειας και άμυνας, κάτι που δεν θα είχε και νόημα να γίνει.

Οι διατλαντικές σχέσεις σήμερα βρίσκονται σε μία σχετικά καλή κατάσταση. Σε αυτό σίγουρα έχουν διαδραματίσει ρόλο και οι, εν τω μεταξύ, αλλαγές ηγεσιών σε Αμερική (Μπους σε Ομπάμα), Γερμανία (Σρέντερ σε Μέρκελ) και Γαλλία (Σιράκ σε Σαρκοζύ). Παρά τις επί μέρους διαφωνίες, οι πρόσφατες συμπεριφορές στις υποθέσεις του Ιράν, Β.Κορέας, Μ.Ανατολής, αλλά και Αφγανιστάν και Ιράκ, δείχνουν την τάση για συνεργασία, παρά την απομάκρυνση και τις αντιθέσεις. Η προοπτική των σχέσεων θα εξαρτηθεί από τις μελλοντικές επιλογές των ηγεσιών, κυρίως των κύριων δρώντων της Συμμαχίας (Dunn 2009). Εφόσον γίνει αντιληπτή και επικρατήσει και στις δύο πλευρές η σημαντική διαφοροποίηση της αντίληψης της ΕΕ σε ότι αφορά την απαίτηση της ΕΠΑΑ και των αυτόνομων στρατιωτικών δυνατοτήτων, οι εξελίξεις στη σχέση Αμερική – Ευρώπη – NATO θα δρομολογηθούν πιο εύκολα.

Αν και οι σχέσεις των ΗΠΑ με μερικές από τις πιο σημαντικές Ευρωπαϊκές χώρες συμμάχους, επηρεάστηκαν δυσμενώς από την Αμερικανική εισβολή στο Ιράκ, όπως και η εσωτερική συνοχή του NATO αλλά και οι σχέσεις της Συμμαχίας με την ΕΕ, σήμερα με το νέο πρόεδρο των ΗΠΑ που είναι δημοφιλής στην Ευρώπη και με την πρόσφατη επανεισδοχή της Γαλλίας πλήρως στο στρατιωτικό μέρος του NATO, οι συνθήκες είναι κατάλληλες θετικό επανακαθορισμό της σχέσης NATO – ΕΕ. Είναι σημαντικό για το μέλλον της Συμμαχίας να γίνει μία ευρύτερη και πιο «ευέλικτη» προσπάθεια, ώστε το NATO και η ΕΕ να ενισχύσουν τη συνεργασία που τους ενώνει, αφού πρόκειται για 21 κοινά Κ-Μ, με τα υπόλοιπα να λαμβάνουν μέρος σε διάφορες μορφές συνεργασίας του NATO (πλην της Κύπρου). Πρέπει να αποφευχθούν μη αναγκαίες επικαλύψεις και αντί αυτού να προβλεφθεί συνέργεια στις δράσεις των δύο οργανισμών. Αδιαμφισβήτητα,

έχουν τεθεί ήδη οι βάσεις και οι διαδικασίες για τη συνεργασία NATO – ΕΕ, όμως στην πράξη, τα αποτελέσματα αυτής της σχέσης των δύο οργανισμών έως σήμερα παρουσιάζουν δυσλειτουργίες, που οδηγούν σε μία κατάσταση μεταξύ συνεργασίας και ανταγωνισμού.

Είναι το NATO πλέον ο κατάλληλος οργανισμός – ή εργαλείο – για την αντιμετώπιση όλων αυτών των προκλήσεων, που αντιμετωπίζει ο Δυτικός κόσμος; Σε ότι αφορά τα αμιγώς στρατιωτικά θέματα, η απάντηση είναι «ναι». Όταν όμως πρόκειται για μη στρατιωτικά θέματα, τότε πραγματικά τα δεδομένα αλλάζουν και τίθενται περαιτέρω προβληματισμοί. Συνεπώς για όλα τα θέματα της ατζέντας⁷⁶, σίγουρα είναι δυνατή η ανάληψη αυτών από οργανισμούς σαν το NATO και την ΕΕ, προχωρώντας όμως σε περαιτέρω βήματα για τη συνεργασία τους. Από την πλευρά του NATO, με την τρέχουσα διαδικασία του νέου Στρατηγικού Δόγματος δίνεται η ευκαιρία για μία συνολική αναθεώρηση και επανεκτίμηση και από τις δύο μεριές του Ατλαντικού. Για τους Ευρωπαίους όμως, η πρόκληση είναι διπλή αφού συγχρόνως έχουν να προβληματισθούν και επί της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας, που μάλλον θα απαιτήσει επίσης μία παρόμοια διαδικασία.

Η Αμερικανο-κεντρική αντίληψη ασφάλειας δεν συμβάλλει στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης, σε ότι αφορά την παλαιά και νέα (σημερινή) Ευρώπη και επίσης δυσκολεύει την αντίληψη της Ευρώπης, ως ένας δυναμικός παράγοντας ασφάλειας. Η Ουάσινγκτον πρέπει να αναθεωρήσει τις φιλοδοξίες της για ένα παγκόσμιο NATO και αντί αυτού να ωθήσει την Ευρώπη για ένα πιο ενεργό ρόλο στην άμυνα κατ' αρχάς της Ευρωπαϊκής ηπείρου και την περαιτέρω συμμετοχή της στην παγκόσμια ατζέντα.

Ουσιαστικά, αφορά σε έναν επανακαθορισμό της διαατλαντικής σχέσης, βασισμένο στα πραγματικά κοινά συμφέροντα των ΗΠΑ και των Ευρωπαίων Συμμάχων, ώστε να τεθεί μία νέα πιθανή πορεία για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της επόμενης δεκαετίας. Η λήξη της προθεσμίας διαφαίνεται, σύμφωνα με τους

---

⁷⁶ Η ατζέντα περιλαμβάνει τις προκλήσεις και τις απειλές με τα βαθύτερα αίτια τους, δηλαδή την οικονομική συγκυρία (επιμένως ο έλεγχος του χρηματοπιστωτικού συστήματος έναντι της κερδοσκοπίας), την τρομοκρατία (επιμένως η μόρφωση έναντι της θρησκοληψίας, η προσφορά εργασίας έναντι της φτώχειας, οι δημοκρατικοί θεσμοί έναντι των αποτυχημένων κρατών κ.ά.), το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή κ.ο.κ.

τελευταίους προγραμματισμούς, η 19-20 Νοεμβρίου 2010, διήμερο διεξαγωγής της Συνόδου Κορυφής της Λισαβόνας.

Η διαδικασία του νέου Στρατηγικού Δόγματος του NATO έχει αποτελέσει μία ευκαιρία για ενίσχυση των Ευρωπαϊκών σχέσεων. Αν και πολλά από αυτά που αναφέρθηκαν και προτείνονται συναφώς, δεν μπορούν να συμπεριληφθούν στο Δόγμα της Συμμαχίας, είναι δυνατόν να αποτελέσουν σημεία αναφοράς κατά τις συνομιλίες και τις διαπραγματεύσεις που λαμβάνουν χώρα για το προσχέδιο του νέου κειμένου.

Η δομή της σχέσης και της συνεργασίας NATO – ΕΕ φαίνεται μονόδρομος προς την ενδυνάμωση των Ευρωπαϊκών υποδομών ασφάλειας, καθώς και των δυνατοτήτων της στη διαχείριση κρίσεων. Είναι απαραίτητο το NATO να κινηθεί προς την κατεύθυνση της Πανευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής, κάτι βέβαια που θα εξαρτηθεί από τις προθέσεις των ΗΠΑ. Τα Κ-Μ του NATO θα πρέπει στο σύνολό τους να αντιληφθούν ότι απαιτείται η υιοθέτηση μίας πιο ορατής σχέσης NATO – ΕΕ σε όλους τους τομείς και η αντιμετώπιση θεμάτων, που «κρατούν πίσω» την πρόοδο της συνεργασίας, όπως το πρόβλημα μεταξύ Τουρκίας και Κύπρου και της μη συντονισμένης συνύπαρξης του NATO με την ΕΕ στο Αφγανιστάν, όπου η τελευταία έχει αναπτύξει αστυνομική δύναμη (EUPOL)⁷⁷. Ειδικά στο τελευταίο, είναι σημαντικό να αυξηθεί και να εμβαθυνθεί η στρατηγική συνεργασία στη διαχείριση κρίσεων, ώστε να εξασφαλιστεί ο πρακτικός και αποτελεσματικός συντονισμός κατά τις περιπτώσεις επέμβασης και των δύο οργανισμών σε μία περιοχή.

Φαίνεται λογικό, εάν το NATO προτίθεται να εφαρμόσει το Comprehensive Approach ως γενική λύση στη διαχείριση κρίσεων, ο ορισμός της ασφάλειας για το NATO να συνάδει με αυτή την προσέγγιση, καθόσον η ευρεία αυτή έννοια της ασφάλειας οδηγεί στην απαίτηση δράσης και μη στρατιωτικών δυνάμεων και δυνατοτήτων και όχι μόνο – ή κυρίως – στρατιωτικής ισχύος. Το NATO δεν θα πρέπει να δημιουργήσει τέτοιου τύπου νέες δυνατότητες, οι οποίες αναμφισβήτητα θα οδηγήσουν στο διπλασιασμό δυνάμεων ή σε ανταγωνισμό με την ΕΕ. Προτιμότερο θα ήταν για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων, που απαιτούν μη στρατιωτικής διάστασης δυνατότητες, το NATO να απευθύνεται στην ΕΕ, δηλαδή στην εφαρμογή της

---

⁷⁷ Η αστυνομική επιχείρηση της ΕΕ στο Αφγανιστάν (EUPOL AFGHANISTAN) ξεκίνησε τον Ιούνιο 2007, όμως σήμερα έχουν διαπιστωθεί προβλήματα στη συνεργασία με τη Νατοϊκή ISAF, κυρίως στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών.

«αντίστροφης Berlin Plus», όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, σε αντίστροφη αντιστοιχία με την εν ισχύει Berlin Plus.

Το NATO και η ΕΕ θα μπορούσαν να επιλέξουν να υλοποιήσουν την Comprehensive Approach, η οποία ενοποιεί πολιτικά, αναπτυξιακά, στρατιωτικά κ.ά. τις επί μέρους ενέργειες κατ' αρχάς του NATO, αλλά και σε συνεργασία στην προκειμένη περίπτωση με την ΕΕ.

Αντί να πολλαπλασιάζονται ασταμάτητα τα έργα ασφάλειας του NATO, η συζήτηση επί του νέου Στρατηγικού Δόγματος του NATO πρέπει να επανακαθορίσει το ζήτημα: ορισμός των κατάλληλων ρόλων του NATO και εκκίνηση από εκείνο το σημείο. Οι Σύμμαχοι πρέπει να επανεσιιάσουν, να συμφωνήσουν στα βασικά και να απευθύνουν / αντιμετωπίσουν το χρόνια δυσκολότερο έργο: ποιος θα πληρώσει για την άμυνα. Σήμερα μόνο πέντε μέλη του NATO ξοδεύουν περί ή άνω του συμβολικού – έτσι κι αλλιώς – 2% του ΑΕΠ για στρατιωτικούς σκοπούς, ενώ η πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών στρατιωτικών προϋπολογισμών συνεχίζουν να συρρικνώνονται. Το NATO χρειάζεται να προσαρμοσθεί θεσμικά και επιχειρησιακά, όχι μόνο απευθυνόμενο στα πιο άμεσα και σκληρότερα θέματα ασφάλειας, όπως τη διαμόρφωση κοινής θέσης και τρόπου διατήρησης – ή κατάργησης – των τρεχουσών επιχειρήσεων. Πάντως, οι Ευρωπαίοι θα πρέπει να αντιληφθούν ότι εφόσον επιθυμούν να διατηρήσουν τους Αμερικανούς στην Ευρώπη και ως αξιόπιστους – πόσω μάλλον ισότιμους – συμμάχους, είναι απαραίτητο να καταβάλουν υψηλότερο οικονομικό τίμημα, σε σχέση με το παρελθόν και ιδιαίτερα με τα πρόσφατα δεδομένα και την τρέχουσα δυσμενή διεθνή δημοσιονομική συγκυρία.

Σε κάθε περίπτωση το νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO και η ΕΣΑ της ΕΕ, θα πρέπει να είναι εναρμονισμένα μεταξύ τους. Είναι μάλλον απαραίτητο να ενεργοποιηθούν πιο αποτελεσματικά κοινές ομάδες εργασίας των δύο οργανισμών στα κύρια ζητήματα, όπως σχεδιασμού (ανάπτυξη δυνάμεων), προώθησης και ενδυνάμωσης της αμυντικο-βιομηχανικής συνεργασίας κ.ά.

Το NATO επίσης πρέπει να αντιμετωπίσει εσωτερικά την πολιτική «ασάφεια» προθέσεων και θέσεων μεταξύ των Κ-Μ του για να εξασφαλισθεί η υποστήριξη και εμπλοκή στη σταθεροποίηση στρατηγικής σημασίας περιοχών, κάτι που ως απαίτηση θα αυξηθεί στο μέλλον. Αυτό όμως δε θα συμβεί μόνο του. Το NATO πρέπει επείγοντως να πολιτικοποιηθεί εάν πρόκειται να συνεχίσει ορθά στα επόμενα χρόνια. Αυτό ήταν και

το θέμα της πτώσης της Ολλανδικής κυβέρνησης λόγω του Αφγανιστάν. Η σημασία της συνοχής στο NATO, όπως βέβαια και σε κάθε οργανισμό και ομάδα, επισημαίνεται με την παροιμιώδη και εύστοχη φράση του πρώτου Διοικητή των Συμμαχικών Δυνάμεων (SHAPE) και μετέπειτα 34^{ου} Προέδρου των ΗΠΑ, D.Eisenhower: «Αυτό που μετράει δεν είναι απαραίτητα το πόσο μεγάλος είναι ο σκύλος μέσα στη μάχη, αλλά πόσο μεγάλη είναι η μάχη μέσα στο σκύλο» (Χηνοφώτης 2009).

Επίσης, για να σχηματιστεί μία επιτυχής εικόνα, πρέπει να βρεθεί ο κοινός τόπος σε ότι αφορά το σημερινό προφίλ του NATO, το οποίο πρέπει και να μεταφερθεί επαρκώς στο κοινό (general public) των διάφορων μελών του NATO. Έτσι δραστηριοποιείται η ανησυχία του κοινού για το NATO, ειδικά μεταξύ των νέων γενεών, με συνέπεια την ενίσχυση της υποστήριξης του κοινού, που καθιστά το NATO επίκαιρο στον 21^ο αιώνα.

Ο 21^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται ήδη από μία γενικά αναφερόμενη ως θεμελιώδη αβεβαιότητα. Για να ανταποκριθεί σε αυτή την αβεβαιότητα το νέο Στρατηγικό Δόγμα πρέπει, όχι μόνο να εστιάσει στη σπουδαιότητα μίας στέρεης σχέσης με τη Ρωσία, κράτη μη μέλη NATO, τα ΗΕ και την ΕΕ, καθώς και ΜΚΟ, αλλά και να αναπτύξει και να ενισχύσει τις σχέσεις με χώρες όπως την Κίνα, Ινδία (ήδη γίνεται τουλάχιστον στην αντιππειρατική εκστρατεία) και Βραζιλία και ίσως ακόμη και το Ιράν, που σε αντίθετη περίπτωση θα θέσει προκλήσεις στη διεθνή ασφάλεια. Όπως έχει δείξει η τρέχουσα επιχείρηση στο Αφγανιστάν, η συνεργασία με μη μέλη του NATO, ως περιφερειακοί ή παγκόσμιοι συνέταιροι, σαφώς ενισχύει την προοπτική της συμμαχίας σε διεθνείς κρίσεις, ενώ παράλληλα άλλες δυνάμεις, που δεν είναι πολιτικά ενσωματωμένοι στο δυτικό σύστημα, μπορούν να συνεισφέρουν στη διεθνή σταθερότητα.

Οι σύμμαχοι θα υπογράψουν το νέο κείμενο του Στρατηγικού Δόγματος του NATO, όμως η διαδικασία τήρησης ενός σύγχρονου δόγματος θα πρέπει να παραμείνει δυναμική. Το εν ισχύ κείμενο θα πρέπει συνεχώς να αντανakλά την πραγματικότητα, άλλως κινδυνεύει να απωλέσει τη νομιμοποίησή του. Κατ' αρχάς για την τρέχουσα περίοδο και έως την αποδοχή του, δεν πρέπει να είναι υπεραισιόδοξο, πρέπει να αναγνωρίζει περιορισμένο αριθμό προτεραιοτήτων (μάλλον όχι πάνω από τρεις κεντρικές προτεραιότητες) και πρέπει να θεωρηθεί ως ένα ενδιάμεσο κείμενο, έως ότου τα μεγαλύτερα θέματα του Αφγανιστάν, της Ρωσίας και της οικονομικής κρίσης επιλυθούν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anderson, J. 2007. Singular Europe: An Empire once again? In *Geopolitics of European Union Enlargement: The fortress empire*, edited by Warwick Armstrong and James Anderson, 9-29. London and New York: Routledge (Taylor & Francis Group).

Αρβανιτόπουλος, Κ. και Π. Ήφαιστος. 2000. *Ευρωατλαντικές Σχέσεις*. 6^η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Becher, K. 2004. Has-Been, Wannabe, Or Leader: Europe's Role in the World After the 2003 European Security Strategy. *European Security* 13(4): 345-359.

Bennett, A.L. and J.K. Oliner. 2006. *Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα*. 4^η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Bisenic, D. 2010. A New Strategic Concept For The North Atlantic Alliance. <http://www.eurasiareview.com/201005061423/a-new-strategic-concept-for-the-north-atlantic-alliance.html> (accessed July 2, 2010).

Borzel, T.A. and T. Risse, 2007. Venus Approaching Mars? The EU as an Emerging Civilian World Power. *Bi-Annual Conference of the European Union Studies Association (EUSA)*. Montreal, Canada (May, 2007).

Brzezinski, Z. 1998. *Η Μεγάλη Σκακιέρα*. 12^η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Conesa, P. 2009. Ευρωπαϊκή Στρατηγική στη σκιά της Ουάσινγκτον. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, Le MONDE diplomatique (Ελληνική Έκδοση)*. Νοέμβριος 22:1,34.

Croft, S., J.Howorth & T.Terriff. 2000. «NATO's Triple Challenge» *International Affairs* 76(3): 495-518.

Dunn, D. H. 2009. Why Assessing the Debate, Assessing the Damage: Transatlantic Relations after Bush. *The British Journal of Politics and International Relations* 2:4-24.

European Union. 2003. A Secure Europe in a Better World. *Full Text*. Brussels, 12 December 2003. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.

EU Council. 2004. *Headline Goal 2010*. Brussels: General Affairs and External Relations Council.

Eyal, J. 1997. NATO's Enlargement: Anatomy of a decision. *International Affairs* 73(4): 695-719.

Hook, S.W. and J. Spanier. 2004. *American Foreign Policy Since World War II*. 16th ed. Washington: CQ Press.

Howorth, J. and A. Menon. 2009. Still Not Pushing Back: Why the European Union Is Not Balancing the United States. *Journal of Conflict Resolution* 53(5): 727-744.

Huntington, S.P. 1996. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. 1st ed. New York: Simon & Schuster Paperbacks.

Καζάκος, Π. 2002. Οι ευρωπαϊκές προοπτικές της Τουρκίας. Στο *Η σύγχρονη Τουρκία: Κοινωνία, Οικονομία και Εξωτερική Πολιτική*, από τους Θάνο Βερέμη και Θάνο Ντόκο, 347-372. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Kagan, R. 2002. «Why the United States and Europe see world differently» *Power and Weakness. Policy Review* 113.

Kaldor, M. and A. Salmon. 2006. Military Force and European Strategy. *Survival* 48(1): 19-34.

Kempin, R. 2008. Could France Bring NATO and EU Closer Together? Options for the French EU Presidency. *German Institute for International and Security Affairs*. SWP Comments 11 (May, 2008).

Kirchner, E. J. 2006. The Challenge of European Union Security Governance. *JCMS* 44(5): 947-968.

Lepgold, J. 1998. NATO's Post-Cold War Collective Action Problem. *International Security* 23(1): 78-106.

Μάζης, Ι.Θ. 2006. *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα*. 1^η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Μεταλληνός, Φ. 2009. Ρωσία: Μείζων Γεωστρατηγικός Παράγων της Ευρασιατικής Ηπείρου. *Αεροπορική Επιθεώρηση* 87: 116-149.

Μεταλληνός, Φ. 2010. Η ευρωπαϊκή πραγματικότητα στο πλαίσιο των τριγωνικών σχέσεων των μεγάλων δυνάμεων ΗΠΑ, ΕΕ, Ρωσίας. *Εθνικές Επάλξεις* 91: 25-40.

McCalla, R.B. 1996. NATO's Persistence after the Cold War. *International Organization* 50(3): 445-475.

McNamara, S. 2008. The EU Reform Treaty: Why Washington Should Be Concerned. *The Heritage Foundation*, Jan 2008. <http://www.heritage.org/Research/Reports/2008/01/The-EU-Reform-Treaty-Why-Washington-Should-Be-Concerned> (accessed Aug 8, 2010).

McNamara, S. 2009. Priorities for Anders Fogh Rasmussen, NATO's New Secretary General. *The Heritage Foundation*, July 2009. <http://www.heritage.org/Research/Europe/wm2567.cfm> (accessed February 2, 2010).

Missiroli, A. 2002. EU-NATO Cooperation in Crisis Management: No Turkish Delight for ESDP. *Security Dialogue* 33(9): 9-26.

Molling, C. 2008. Comprehensive Approaches to International Crisis Management. *Security Policy* 42(3): 1-3.

NATO. 1991. The Alliance New Strategic Concept. *Official Texts*, 8 November 1991. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_23847.htm.

NATO. 1999. The Alliance's Strategic Concept. *Official Texts*, 24 April 1999. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm.

NATO. 2006. NATO HANDBOOK 2006. Brussels: NATO Public Diplomacy Division.

NATO. 2010. *NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement*. Brussels: NATO Public Diplomacy Division.

Noetzel, T. and B. Schreer. 2009. Does a multi-tier NATO matter? The Atlantic alliance and the process of strategic change. *International Affairs* 85(2): 211-226.

Παπασωτηρίου, Χ. 2008. *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο αιώνα*. 1^η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Παρίσης, Ι. 1997. *Η Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ασφάλεια στην Μεταψυχροπολεμική Εποχή*. 3^η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Κ.Τουρίκη.

Παρίσης, Ι. 2006. European Capabilities Development and European Neighborhood Policy. *Defence Analysis Institute, Conference Proceedings* 6: 59-67.

Rieker, P. 2009. The EU – A Capable Security Actor? Developing Administrative Capabilities. *European Integration* 31(6): 701-719.

Σέκερης, Γ.Ε. 2010. Η ΕΕ μετά τη Λισαβόνα: Προβλήματα και Προοπτικές μίας Διακρατικής Κοινοτικής Ευρώπης. <http://www.diplomatikoperiskopio.com/index.psp> (accessed August 21, 2010).

Schimmelfennig, F. 2003. *The EU, NATO and the Integration of Europe: Rules and Rhetoric*. 1st ed. Cambridge UK: Cambridge University Press.

Schultz Terry. 2010. NATO Contemplates a Broader Mission. *Global Post: 18 May 2010*. <http://www.globalpost.com/dispatch/diplomacy/100517/nato-strategic-concept-madeleine-albright> (accessed July 2, 2010).

Smith, M. 2004. Between Two Worlds? The European Union, the United States and World Order. *International Politics* 41: 95-117.

Sperling, J. and M. Webber. 2009. NATO: from Kosovo to Kabul. *International Affairs* 85(3): 491-511.

Sturn, P. 2010. NATO and the EU: Cooperation? *European Security Review* 48. ISIS Europe.

Toje, A. 2008. *The EU, NATO and European Defence – A slow train coming* (Occasional Paper 74). Paris: EU Institute for Security Studies.

Wallace, W. 2002. Living with the Hegemon: European Dilemmas. *After September 11. Social Science Research Center*. <http://essays.ssrc.org/sept11/essays/wallace.htm> (accessed January 28, 2010).

Waltz, K. 2002. Structural Realism after the Cold War. In *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*, edited by G. John Ikenberry, 29-67. Ithaca, NY: Cornell University.

Williams, W.A. 2007. *Empire As a Way of Life*. 2nd ed. New York: Oxford University Press.

Wivel, A. 2008. Balancing against threats or bandwagoning with power? Europe and the transatlantic relationship after the Cold war. *Cambridge Review of International Affairs* 21(3): 289-305.

Φακιολάς, Ε. και Ν. Τζιφάκης. 2006. Οι Ειρηνευτικές Στρατιωτικές Επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Δυτικά Βαλκάνια: το κενό «Βούλησης – Εφαρμογής». *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης* 28: 85-107.

Φακιολάς, Ε. και Ν. Τζιφάκης. 2008. Οι αστυνομικές αποστολές της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Δυτικά Βαλκάνια: Μία συστηματική αποτίμηση. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών* 1Δ(53): 163-193.

Χηνοφώτης, Π. 2009. Η νέα Στρατηγική Αντίληψη του NATO. *Η Καθημερινή*. Αύγουστος 16:21.

Χρήστου, Γ. και Π. Χρήστου. 2001. *Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφάλειας*. 1^η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Κανάκη.

Visan, G. 2010. The blue-print of the future NATO Strategic Concept: Some comments and views. <http://civitaspoliticsblog.wordpress.com/2010/05/25/the-blue-print-of-the-future-nato-strategic-concept-some-comments-and-views/> (accessed July 2, 2010).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- «Α» : Σύνομη επισκόπηση μελών ΝΑΤΟ
(σελίδες Α-1 και Α-2)
- «Β» : Σύνομη επισκόπηση μελών ΕΕ
(σελίδες Β-1 και Β-2)
- «Γ» : Κοινά Μέλη ΝΑΤΟ και ΕΕ
(σελίδα Γ-1)
- «Δ» : Επιτροπή των Εμπειρογνομόνων ΝΑΤΟ
(σελίδες Δ-1 έως Δ-4)
- «Ε» : Αποστολές ΕΕ ανά τον κόσμο
(σελίδα Ε-1)
- «ΣΤ» : Αποστολές ΝΑΤΟ ανά τον κόσμο
(σελίδα ΣΤ-1)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Σύντομη επισκόπηση μελών ΝΑΤΟ

* Πηγή: <http://www.nato.int/cps/en/natolib/press/55031.htm>

Χάρτης Διεύρυνσης του ΝΑΤΟ από ιδρύσεως έως σήμερα

• Ιδρυτικά μέλη (4 Απριλίου 1949)

■ Βέλγιο ■ Καναδάς ■ Δανία και ■ Γαλλία, η οποία αποχώρησε από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας το 1966. Έκτοτε και μέχρι το 1993 παρέμεινε μόνο μέλος της πολιτικής πτέρυγας του NATO. Στις 11 Μαρτίου του 2009 ο πρόεδρος Νικολά Σαρκοζύ ανακοίνωσε επίσημα την επιστροφή - έπειτα από 43 χρόνια - της χώρας στο στρατιωτικό σκέλος του NATO. ■ Ισλανδία, η οποία είναι το μοναδικό μέλος του NATO, που δεν έχει δική του στρατιωτική δύναμη. Το Σεπτέμβριο 2006 οι ΗΠΑ απέσυραν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις από τη χώρα. ■ Ιταλία ■ Λουξεμβούργο ■ Ολλανδία ■ Νορβηγία ■ Πορτογαλία ■ Ηνωμένο Βασίλειο ■ Ηνωμένες Πολιτείες.

• Χώρες που εισήλθαν στο NATO μετά από την ίδρυσή του

Τουρκία (18 Φεβρουαρίου 1952) ■ Ελλάδα (18 Φεβρουαρίου 1952). Η Ελλάδα αποχώρησε από την υποχρέωση της συμμετοχής σε νατοϊκές ασκήσεις, στην περίοδο 1974 – 1980, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974. ■ Γερμανία (9 Μαΐου 1955 ως Δυτική Γερμανία. Το Σάαρλαντ επανενώθηκε με αυτήν το 1957 και το έδαφος της πρώην Λαοκρατικής Δημοκρατίας της Γερμανίας επανενώθηκε στις 3 Οκτωβρίου 1990). ■ Ισπανία (30 Μαΐου 1982).

• Χώρες που εισήλθαν στο NATO μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου (πρώην Ανατολικού Μπλοκ)

■ Τσεχία ■ Ουγγαρία ■ Πολωνία (12 Μαρτίου 1999)

■ Βουλγαρία ■ Εσθονία ■ Λεττονία ■ Λιθουανία ■ Ρουμανία ■ Σλοβακία ■ Σλοβενία (29 Μαρτίου 2004)

• Αλβανία ■ Κροατία (1 Απριλίου 2009)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Σύντομη επισκόπηση μελών ΕΕ

* European Free Trade Association (EFTA)

** F. Y. R. O. Macedonia

*** Πηγή: http://www.unikohionline.org/resources/official_and_policy_documents/articles_in_eurostat/information/area_of_eu_member_states.aspx

Χάρτης Διεύρυνσης της ΕΕ από ιδρύσεως έως σήμερα

- **Τελωνειακή Σύμβαση (1 Ιανουαρίου 1948)**

■ Βέλγιο ■ Λουξεμβούργο ■ Ολλανδία

- **Συμβούλιο της Ευρώπης (5 Μαΐου 1949)**

■ Βέλγιο ■ Λουξεμβούργο ■ Ολλανδία ■ Γαλλία ■ Ηνωμένο Βασίλειο

- **ΕΚΑΧ (18 Απριλίου 1951) και ΕΟΚ (25 Μαρτίου 1957)**

■ Βέλγιο ■ Λουξεμβούργο ■ Ολλανδία ■ Γαλλία ■ Ιταλία

■ Γερμανία (ως Δυτική Γερμανία) (Ιταλία αντί Βρετανίας)

- **Χώρες που εισήλθαν στην ΕΟΚ μετά από την ίδρυσή της**

■ Δανία ■ Ιρλανδία ■ Ηνωμένο Βασίλειο (1 Ιανουαρίου 1973)

■ Ελλάδα (1 Ιανουαρίου 1981)

■ Πορτογαλία ■ Ισπανία (1 Ιανουαρίου 1986)

- **Χώρες που εισήλθαν στην ΕΕ μετά τη μετονομασία (από ΕΟΚ)**

■ Αυστρία ■ Φινλανδία ■ Σουηδία (1 Ιανουαρίου 1995)

- **Χώρες που εισήλθαν στην ΕΕ μετά τη Νομισματική Ένωση**

■ Κύπρος ■ Τσεχία ■ Εσθονία ■ Ουγγαρία ■ Λετονία ■ Λιθουανία ■ Μάλτα
■ Πολωνία ■ Σλοβενία ■ Σλοβακία (1 Μαΐου 2004)

■ Βουλγαρία ■ Ρουμανία (1 Ιανουαρίου 2007)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Κοινά Μέλη NATO και ΕΕ

* Πηγή: www.williams.edu/wwf/eu_and_nato.asp

Χάρτης μελών NATO και Ευρωπαϊκής Ένωσης σήμερα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

Επιτροπή των Εμπειρογνομώνων

Για τη διευκόλυνση της διαδικασίας της σύνταξης αναφοράς – πρότασης επί του Νέου Στρατηγικού Δόγματος του ΝΑΤΟ, ο ΓΓ της Συμμαχίας διόρισε την Επιτροπή των Εμπειρογνομώνων. Αποτελείτο από μία ευρεία ομάδα με μέλη από μεγάλα και μικρά Κ-Μ της Συμμαχίας και σκόπευε σε μία ισορροπημένη σύνθεση ατόμων μέσα και έξω από τον Οργανισμό, συμπεριλαμβανομένων ιδιωτικού τομέα, ιδρυμάτων δεξαμενών σκέψης και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Η Μαντλίν Ολμπράιτ διορίστηκε Πρόεδρος της Επιτροπής.

Πρόεδρος

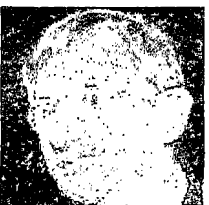
Madeleine K. Albright (ΗΠΑ)

Η Madeleine K. Albright είναι Πρόεδρος του Albright Stonebridge Group, μίας παγκόσμιας εταιρείας στρατηγικής και Πρόεδρος και του Albright Capital Management LLC, μίας επενδυτικής συμβουλευτικής εταιρείας, που εστιάζει στις αναδυόμενες αγορές. Το 1997 διορίστηκε η πρώτη γυναίκα ΥΠΕΞ των ΗΠΑ. Από το 1992 έως το 1997 ήταν η Πρέσβης των ΗΠΑ στο ΣΑ του ΟΗΕ.

Αντιπρόεδρος

Mr Jeroen van der Veer (Ολλανδία)

Ο Jeroen van der Veer ήταν Πρόεδρος του Royal Dutch Shell PLC έως τον Ιούνιο 2009 και έως σήμερα είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Shell.

Μέλη της Επιτροπής

Πρέσβης Giancarlo Aragona (Ιταλία)

Σήμερα είναι Πρέσβης της Ιταλίας στη Βρετανία. Από το 1996 έως το 1999 ήταν επίσης ΓΓ του ΟΑΣΕ στη Βιέννη. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 ήταν βοηθός του μόνιμου εκπροσώπου της Ιταλίας στο Συμβούλιο του ΝΑΤΟ (NAC).

Πρέσβης Marie Gervais-Vidricaire (Καναδάς)

Σήμερα είναι Πρέσβης του Καναδά στην Αυστρία και μόνιμη αντιπρόσωπος του Καναδά στους Διεθνείς Οργανισμούς στη Βιέννη. Πριν την τρέχουσα θέση της ήταν Γενική Διευθύντρια σε διεθνή θέματα στο ΥΠΕΞ στην Οτάβα και επικεφαλής της Καναδικής αντιπροσωπείας στην 58^η συνεδρίαση της επιτροπής ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το 2002.

Rt Hon Geoff Hoon MP (Βρετανία) (έως τέλη Μαρτίου 2010)

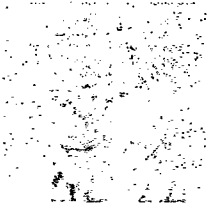
Έχει λάβει πολλές θέσεις της Κυβέρνησης, όπως στο Υπουργείο μεταφορών, Υφυπουργός Εξωτερικών και Γραμματέας ΥΠΕΞ έως το 2009. Έχει και εμπειρία στην ΕΕ, ως Υπουργός στην Κυβέρνηση για Ευρωπαϊκά θέματα.

Πρέσβης Ümit Pamir (Τουρκία)

Προ της συνταξιοδότησής του από το Διπλωματικό Σώμα, ήταν το 2006 πρέσβης μόνιμο μέλος της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ. Έχει ιδιαίτερη εμπειρία σε θέματα ΝΑΤΟ, έχοντας διατελέσει και βοηθός μόνιμου αντιπροσώπου στα τέλη 1980 και Σύμβουλος της Τουρκικής μόνιμης αντιπροσωπείας στο ΝΑΤΟ στα τέλη 1970. Έχει υπηρετήσει ως Πρέσβης της Τουρκίας στα ΗΕ, όπως και στην Ελλάδα και την Αλγερία.

Πρέσβης Fernando Perpiñá-Robert Peyra (Ισπανία)

Είναι σήμερα ο ΓΓ του Club of Madrid. Η τελευταία του διπλωματική αποστολή ήταν Γενικός Σύμβουλος της Ισπανίας στο Παρίσι (2003-2007). Έχει διατελέσει Ειδικός Αντιπρόσωπος της Ισπανίας για θέματα τρομοκρατίας στο ΥΠΕΞ και Πρέσβης της Ισπανίας στην Ουγγαρία (1996-2001).

Πρέσβης Dr Hans-Friedrich von Ploetz (Γερμανία)

Συνταξιοδοτήθηκε από το ΥΠΕΞ της Γερμανίας και μετά από συνεχή διπλωματική καριέρα. Μεταξύ 2002 και 2005 ήταν Πρέσβης της γερμανίας στη Ρωσία και πριν, στη βρετανία. Στις αρχές της δεκαετίας 1990 ήταν μόνιμος αντιπρόσωπος της Γερμανίας στο ΝΑΟ Έχει επίσης λάβει διάφορες θέσεις στο ΥΠΕΞ της Γερμανίας.

Bruno Racine (Γαλλία)

Είναι Πρόεδρος της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας και κατέχει τη θέση του Conseiller maître at the Cour des Comptes στο Παρίσι. Έχει διακεκριμένη καριέρα σε διπλωματικές και θέσεις πολιτιστικών θεμάτων. Έχει λάβει διάφορες θέσεις στο ΥΠΕΞ. Το 1983.

Πρέσβης Aivis Ronis (Λετονία) (έως αρχές Μαΐου 2010)

Σήμερα είναι Διευθυντής του Αμερικανο-Λετονικού Οικονομικού Φορουμ, ενός Μη Κερδοσκοπικού οργανισμού με σκοπό την ενίσχυση των δεσμών οικονομίας και εργασίας μεταξύ Λετονίας και ΗΠΑ. Πριν τη θέση αυτή, ήταν μόνιμος αντιπρόσωπος της Λετονίας στο ΝΑΟ. Έχει διατελέσει Πρέσβης της Λετονίας στις ΗΠΑ, στο Μεξικό και στην Τουρκία.

Καθηγητής Adam Daniel Rotfeld (Πολωνία)

Σήμερα είναι Αντιπρόεδρος του Polish-Russian Working Group on Difficult Matters και Ειδικός Απεσταλμένος του ΥΠΕΞ της Πολωνίας. Έχει σημαντική καριέρα ως διεθνολόγος, διακεκριμένος ερευνητής και αναλυτής σε θέματα ασφάλειας, ελέγχου εξοπλισμών και αμυντικής πολιτικής. Διετέλεσε ΥΠΕΞ το 2005, καθώς και Υφυπουργός Άμυνας. Στη δεκαετία 1990, υπηρέτησε ως Διευθυντής του Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Το 1992-93 τοποθετήθηκε στον ΟΑΣΕ ως Αντιπρόσωπος για την επεξεργασία θεμάτων πολιτικών διακανονισμών στη Μολδαβία.

Πρέσβης Ιωάννης Αλέξης Ζέππος (Ελλάδα)

Έχει διατελέσει Πρέσβης της Ελλάδας στην Αίγυπτο έως το 2007. Ήταν μόνιμος αντιπρόσωπος της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ (2004-2007). Κατά τη διπλωματική του καριέρα, έχει διατελέσει επίσης Πρόεδρος του Balkan, Central-Eastern European and USSR Political Affairs Directorate στο ΥΠΕΞ και πρέσβης της Ελλάδας στην Ινδία, καθώς και έχει υπηρετήσει σε διπλωματικές θέσεις σε Πορτογαλία, Ισπανία, Αίγυπτο και στις ΗΠΑ.

Πηγή: <http://www.nato.int/strategic-concept/experts-strategic-concept.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

Αποστολές ΕΕ ανά τον κόσμο

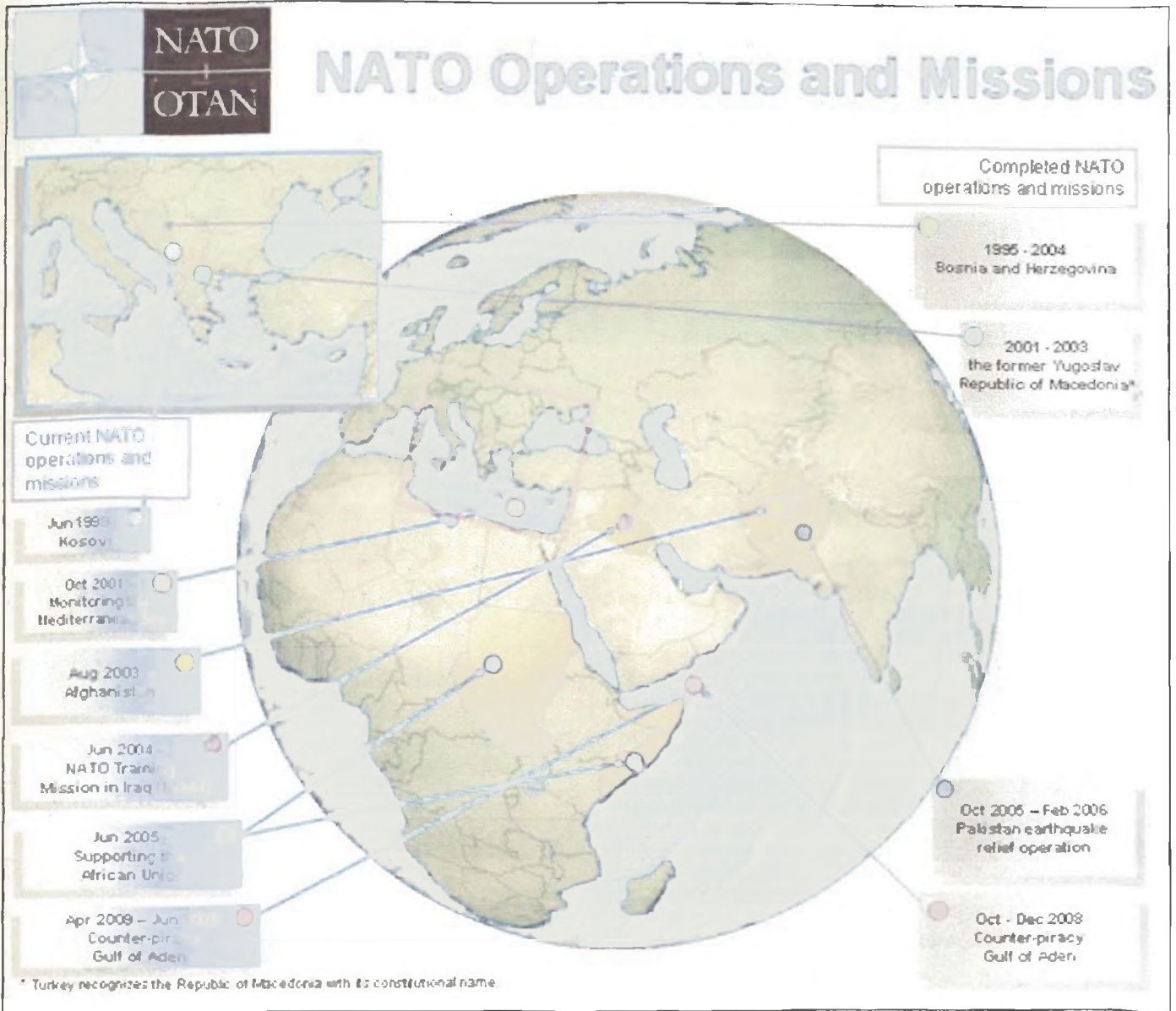

* Πηγή: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/mop-EN_022009.pdf

Χάρτης Αποστολών ΕΕ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ

Αποστολές NATO ανά τον κόσμο

* Πηγή: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/doc/2009/01/20090102_NATO_operations_and_missions.pdf

Χάρτης Αποστολών NATO

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

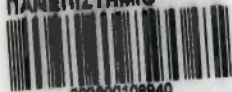
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

24 ΔΕΚ. 2014

15 ΑΠΡ. 2015

- 5 ΑΥΓ. 2015

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002900108940